

Työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten näkemyksiä sosiaalisesta toimintakyvystä ja sen vahvistamisen keinoista

Karin Varis

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Työn, koulutuksen ja harjoittelun
ulkopuolella olevien nuorten näkemyksiä
sosiaalisesta toimintakyvystä ja sen
vahvistamisen keinoista**

Karin Varis
Sosionomi YAMK, Sosiaalialan
käytäntöjen asiakaslähtöinen
kehittäminen
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2019

Karin Varis

Työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten näkemyksiä sosiaalisesta toimintakyvystä ja sen vahvistamisen keinoista

Vuosi

2019

Sivumäärä

118

Opinnäytetyöni oli tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka tavoitteena oli tuoda keskusteluun etsivän nuorisotyön asiakkaan olevien nuorten ajatuksia sosiaalisesta toimintakyvystään, sen tilasta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Kehittämistyön päämääränä oli antaa tutkitun pohjalta ehdotuksia Jyväskylän etsivän nuorisotyön kehittämissuunnitelmaan siitä, kuinka sosiaalista toimintakykyä voitaisiin yksilötyössä arvioida, tukea ja vahvistaa. Tarve sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävälle kehittämistyölle on noussut keskusteluun niin käytännön työssä, kuin hallituksen kannanotoissakin. Kehittämistyö linkittyi vuoden 2017 Nuorisotutkimusverkoston Nuorisobarometrin erillisnäytteeseen, ”Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista.”

Kehittämistyön teoreettisena viitekehyksenä oli sosiaalinen toimintakyky sekä siihen liittyvät teoriat osallisuudesta, toimijuudesta ja yhteisöllisyydestä. Kohderyhmänä olivat työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevat etsivän nuorisotyön asiakkaana olevat nuoret. Opinnäytetyössä käytettiin kehittämisvälineenä sovelletusti BIKVA-asiakaslähtöistä kehittämismenetelmää. Kehittämistyön tutkimusaineisto kerättiin kolmella eri tasolla: edeten asiakaslähtöisesti kuuden etsivän nuorisotyön asiakkaan teemahaastatteluilta Jyväskylän etsivän nuorisotyön ohjaajien (n=12) kehittävään työpajaan ja lopulta aineiston analysointien kautta Nuorisopalveluiden johtotiimille esittelyyn ja keskusteluun. Haastatteluaineisto analysoitiin käyttämällä teorialähtöistä analyysia.

Aineistosta keskeisinä tuloksina nousivat esiin nuorten kokemukset toiseudesta, koulukiusaamisesta sekä yksinäisyydestä. Nuorten arkea leimasivat kaventuneet elinpiirit sekä toimettomuus, jotka osaltaan lisäsivät elämänhallinnanvaikeuksia. Nuoret toivat esiin negatiivisen leimautumisen työttömyyden ja kouluttamattomuuden vuoksi. He määrittelivät itsensä yhteiskunnan reunalle, perusteenaan työ- ja koulutuselämän ulkopuolisuus. Tulosten perusteella työelämään kiinnittymisen ohella olisi tärkeää tunnistaa myös vaihtoehtoiset toimet, joilla pyritään vahvistamaan nuorten hyvinvointia ja yhteiskuntaan liittymistä, kuten mielekkään vapaa-ajan ja vasteettoman aktivoitumisen merkityksellisyys. Merkittävänä huomiona esiintyi yhteisöllisyyden tärkeys koulupudokkuuden ehkäisemisessä.

Tutkimustulokset osoittivat sosiaalisen toimintakyvyn haasteiden merkityksen erityisesti nuoren elämänsä katkosvaiheissa. Nuorilla oli kasautuneita haasteita, ja myös ulkopuolisen motivoinnin ja tuen tarve asioiden hoitamisessa sekä aktivoitumisessa oli laaja. Aineistossa korostui etsivien nuorisotyöntekijöiden rooli nuoren tukijana ja resilienssin vahvistajana sekä sosiaalisten toimintaympäristöjen tarjoajana ja negatiivisten leimojen häivyttäjänä. Opinnäytetyössä onnistuttiin luomaan vuorovaikutustilanne asiakkaiden, työntekijöiden ja johtotiimin välille sekä rakentamaan vahva pohja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävälle kehittämistyölle. Tulosten perusteella etsivässä nuorisotyössä moniammatillista yhteistyötä tulee tiivistää entisestään ja nuorten asioita tulee viedä aktiivisemmin eteenpäin päättäjätasolle. Tulokset eivät ole paikkakuntakohtaisia ja ovat sovellettavissa myös muualle.

Asiasanat: etsivä nuorisotyö, osallisuus, sosiaalinen toimintakyky, toimijuus, yhteisöllisyys

Varis, Karin

The thoughts of young people who are not in education, employment or training about their social ability, its current state and about the factors that affect their social ability

Year

2019

Pages

118

This Thesis is a research development study that focuses on highlighting the thoughts of young customers of the outreach youth work about their social ability, its current state and about the factors that affect their social ability. The main goal of the development study was to gain suggestions for the development plan of the outreach youth work of the City of Jyväskylä, concentrating on how to evaluate, support and strengthen the social ability at the individual level. The need for a development study that focuses on strengthening social ability has arisen in discussion both in practice and in a government position. The development study links to a special sample of the Youth Barometer in 2017, "Young people not in education, employment or training and their views of the future, democracy and public services".

The theoretical framework of the study was social ability and closely related theories that concentrate on participation, human agency and communality. The target group was young customers of the outreach youth work who are not in education, employment or training. The BIKVA-customer-oriented development method was applied in this Thesis as efficiency indicator. The research data of the development study was collected using customer-oriented methods on three different levels: Proceeding from theme-interviews of the six customers of the outreach youth work to a instructive workshop of the counsellors (n = 12) of the Jyväskylä outreach youth work and finally through analyses of the data to presenting and discussing about the findings with the operating committee of the Youth Agency. The interview-data was analysed with theory-guided analysis.

The main themes in the data were experiences of otherness, school bullying and loneliness. Communality appeared as a very important theme in prevention of dropping out of school. The daily life of the youth was marked by loneliness, decreased habitat and idleness, and these factors for one increased difficulties in life management. The youth brought up the fact that they have been marked negatively caused by unemployment and the lack of education and that also their motivation to improve their issues and be more active was weak at times. The youth defined themselves at the edge of society and validated that with the sense of otherness in working life and educational life. According to the results, in addition to getting youth in working life it would be important to recognize the alternative actions that aim for strengthening the wellbeing of the youth and belonging in society, such as meaningful leisure time and the importance of becoming active.

The research results demonstrate the importance of the challenges of the social ability particularly in the interruptions in the life course. The inactive youth had challenges that were cumulating and also the need for an external motivation and support was high. The data emphasized the role of the outreach youth workers as supporters and boosters of the resilience, as well as providers of the social operational environment and also as the ones who soften the negative stigmas. This Thesis was successful in creating an interaction between the customers, workers and operating committee, and also in building a solid base for development that aims at the strengthening of the social ability. The findings of this study show that the multi-professional cooperation in outreach youth work should be even closer and that the issues of the youth should be brought up more actively to decision-makers. The results are not locational and they can be scaled implemented to other locations and agents.

Keywords: Outreach youth work, participation, social ability, human agency, communality

Sisällys

1	JOHDANTO	7
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA KEHITTÄMISTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1	Etsivä nuorisotyö.....	9
2.2	Jyväskylän etsivä nuorisotyö	10
2.3	Nuorisobarometrin erillinäyte.....	11
2.3.1	Nuorisobarometrin erillinäytteen alustavia tuloksia	12
2.3.2	Kokemuksia Nuorisobarometrin erillinäytteen haastatteluista	13
2.4	Työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevat NEET-nuoret	14
3	SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	17
3.1	Toimintakyky	17
3.2	Sosiaalinen toimintakyky	19
3.3	Sosiaalinen pääoma ja ihminen vuorovaikutussuhteissaan	22
3.4	Toimijuus ja ihminen aktiivisena toimijana	24
3.5	Osallisuus, yhteisöllisyys ja ihminen osallistujana yhteiskunnassa	27
4	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISPROSESSI	32
4.1	Tutkimuksellinen kehittämistoiminta	33
4.2	Kehittämisprosessi.....	34
4.3	Bikva - asiakaslähtöinen arviointi- ja kehittämismenetelmä	38
5	KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT	40
5.1	Laadullinen tutkimus.....	41
5.2	Tiedonkeruu	41
5.2.1	Strukturoidut lomakehaastattelut	42
5.2.2	Teemahaastattelut.....	43
5.2.3	Aivoriihiyöskentely etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajassa	46
5.2.4	Jyväskylän Nuorisopalveluiden johtotiimin työskentely	48
6	AINEISTON ANALYYSI	48
6.1	Teemahaastatteluaineiston analyysi	48
6.2	Teorialähtöinen analyysi.....	49
7	ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS.....	53
8	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	56
8.1	Kehittämistyön 1. vaihe: Nuorten haastatteluiden tulokset	56
8.1.1	Sosiaaliset suhteet, koulukiusaaminen ja yksinäisyyden kokemukset	57
8.1.2	Merkityksellinen toimijuus sosiaalisen toimintakyvyn vahvistajana	62
8.1.3	Ihminen osana ja osallistujana yhteiskunnassa.....	67
8.1.4	Etsivän nuorisotyön rooli sosiaalisen toimintakyvyn edistäjänä	71
8.2	Kehittämistyön 2. vaihe: Etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajan tulokset.....	74

8.2.1	Läsnäoleva tuki ja oikea-aikaisuus työskentelyssä.....	75
8.2.2	Kasvualustoja nuorten sosiaalisille kohtaamisille.....	75
8.2.3	Kiusaamisen kokemukset, yksinäisyys ja elämänhallintaa vahvistavat toiminnot	76
8.2.4	Kuntoutuksen pirstaleiset polut ja osakykyisten työllistäminen	77
8.3	Kehittämistyön 3. vaihe: Nuorisopalveluiden johtotiimin keskustelu.....	77
8.4	Kehittämissuunnitelmat sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen toimenpidesuunnitelmaan	79
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	84
10	POHDINTA.....	93
	Lähteet	97
	Kuviot.....	102
	Taulukot	102
	Liitteet	103

1 JOHDANTO

Sosiaalisuuden ja toimintakyvyn ajatellaan olevan edellytyksiä yhteiskunnassa jäsenenä olemiselle. Yksilön on mahdotonta viettää arkeaan ilman kohtaamisia ja sosiaalisia kontakteja, silti yksinäisyyden kokemusten suuri rooli syrjäytymisen aiheuttajana on ollut valtakunnallisessa keskustelussa viime vuosina. On olemassa suuri määrä kansalaisia, joiden päivittäiset sosiaaliset yhteydet ovat vähäisiä ja elinpiiri sekä sosiaalinen pääoma on kaventunut olemattomaksi. Luonnollinen seuraus sosiaalisten kontaktien vähenemisestä on sosiaalisen toimintakyvyn heikkeneminen, joka taas voi omalta osaltaan vaikeuttaa yksilön omien, elämälleen asettamien tavoitteiden saavuttamista.

Marginaaliin jääminen ei ole yksin yksilön haaste, vaan syrjäytymisen kysymysten ollessa vahvasti sidoksissa yhteisöihin, se voidaan asettaa myös yhteiskunnan haasteeksi (Juvonen 2015, 15). Työstä, opinnoista ja harjoittelusta pitkään syrjässä olleilla tai niihin vielä kiinni pääsemättömillä nuorilla puutteet toimintakyvyssä ovat usein laaja-alaisia ja usealle eri elämän osa-alueelle ulottuvia. Nuorten kokemusmaailma koostuu vahvasti ulkopuolisuudesta sekä passiivisuudesta: nuorille tulisi luoda sekä tarjota lisää toimenpiteitä, jotka aktivoivat yksilöä positiivisella tavalla. Ystävällisyys ja perhesiteiden vähyys kasvattavat yksinäisyyttä, joka osaltaan eristää vahvasti yhteiskunnasta. Mikä ratkaisuksi, jos sosiaalinen toimintakyky heikkenee samalla, kun elinpiiri ja sosiaaliset suhteet kapenevat?

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien, NEET-nuorten ajatuksia sosiaalisesta toimintakyvystään, sen tilasta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä ja tuottaa tutkimuksen kautta uutta tietoa nuorten sosiaalisesta toimintakyvystä. Kehittämistyön tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat etsivän nuorisotyön asiakkaita. Tutkielmassa sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamista lähestytään nuorille vapaaehtoisen yksilötyön, ei kuntoutuksen näkökulmasta. Sosiaalisen toimintakyvyn teoriaa tarkastellaan myös osallisuuden, toimijuuden ja yhteisöllisten kokemusten merkitysten kautta. Kehittämistyön tavoitteena on tuottaa tutkimuksen avulla Jyväskylän etsivään nuorisotyöhön tietoa sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen toimenpidesuunnitelman tueksi.

Opinnäytetyö linkittyy yhteisten haastatteluiden hyödyntämisen osalta vuoden 2017 Nuorisobarometrin erillisnäytteeseen ”Työtä, koulutus- ja harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista”. Tutkimuksessa etsivät nuorisotyöntekijät toimivat tutkijoiden Anu Gretscher ja Sami Myllyniemi apuna nuorten tavoittamisessa sekä haastattelemisessa. Vuosittain puhelintutkimuksin tehtävässä nuorisobarometrissä on havaittu, että puheluhaastatteluiden avulla ei tavoiteta kattavasti tämän tutkimuksen kohdejoukkoa, eli 15 - 29-vuotiaita työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevia nuoria. Osana opinnäytetyöni prosessia koordinoin oman maakuntamme haastatteluja ja olin Keski-Suomen osalta haastattelemassa nuoria sekä tutkijoiden luomissa

strukturoiduissa haastatteluissa että syvemmissä teemahaastatteluissa. Opinnäytetyön tulosten sovellettavuuden lisäämiseksi sain kehittämistyöni tueksi nauhoitettua haastattelumateriaalia myös Varsinais-Suomen alueelta. Tutkimuksen kautta sain mahdollisuuden hyödyntää kohderyhmältä kerättyä teemahaastatteluaineistoa kehittämistyössäni.

Tutkielmani pohjautuu tutkimuksellisen kehittämistyön viitekehykseen. Nuorten haastatteluiden tuloksien pohjalta ideoitiin sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen keinoja Jyväskylän etsivän nuorisotyönohjaajien työpajassa sovelletun Bikva-kehittämisen ja arviointimenetelmän avulla. Lopulta tulokset vietiin kootusti Nuorisopalveluiden johtotiimin käsiteltäväksi. Tutkielmasta saadun tiedon tarkoituksena on kiinnittää tulevaisuudessa huomiota vahvemmin sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen tähtääviin toimenpiteisiin sekä tuottaa tietoa laajempaan keskusteluun. Tämä opinnäytetyö on kuvaus kehittämistyön tiedonkeruusta ja se antaa suuntaa ja lähtökohtia jatkotyöskentelyn kehittämiselle.

Kehittämistyön aihe on noussut paitsi omasta kiinnostuksestani ja työyhteisön tarpeista, myös Nuorisobarometrin erillisnäytteen strukturoiduista haastatteluista havaittujen tulosten myötä. Nuorten aikuisten sosiaalisesta toimintakyvystä on olemassa vähän tutkimustietoa. Tutkimusaiheen tärkeys nousee vahvasti esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa, jossa sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvien tarpeiden tutkiminen tunnustetaan tärkeäksi paitsi yksilön kehittymisen kannalta, myös tulevaisuuden kehityksen ennakoimiseksi. Aiheen voidaan nähdä olevan tärkeä sekä poliittisesti, nuoriin kohdistuvien tukitoimien kohdentamiseksi oikein että hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi. (Shemeikka, Rinne, Sainio, Karvonen, Saares, Murto, Koskinen & Kaikkonen 2015.) Etsivän nuorisotyöntekijän näkökulmasta katsottuna nuorten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vajeiden voidaan nähdä olevan ajoittain syviä ja laaja-alaisia. Sosiaalisen toimintakyvyn puutteet ovat keskeisenä haasteena asiakkailla myös etsivässä nuorisotyössä. Nuorten poluttaminen marginaalista työhön ja koulutukseen on tehtävä, jossa etsivä nuorisotyö koettaa nuorta auttaa: tiivis yksilötyöskentely mahdollistaa sosiaalisen toimintakyvyn puutteiden havaitsemisen sekä puutteisiin vastaamiseen etsivän nuorisotyön keinoin. Tiedostamalla asiakkaan toimintakyvyn vahvistamisen tarpeet voitaisiin ehkäistä syvempien toimintakyvyn rajoitteiden syntymistä. Kuinka nuorten hyvään elämään ja hyvään sosiaaliseen toimintakykyyn pääsemistä voitaisiin tukea etsivän nuorisotyön keinoin?

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA KEHITTÄMISTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni lähtökohtana oli ajatus siitä, että yksilön elämässä ja pärjäämisessä sosiaalinen hyvinvointi, sosiaaliset suhteet sekä sosiaalinen toimintakyky ovat keskeisessä roolissa. Moneen toimintakykyyn vaikuttavaan tekijään on mahdollista vaikuttaa hyvällä kuntoutuksella, mutta sosiaaliseen toimintakykyyn ja sen vahvistamiseen voidaan tarvita perinteisen kuntoutuksen rinnalle yhteisöä ja sosiaalisia tilanteita.

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyön toimintaympäristöä, etsivää nuorisotyötä sekä kehittämistoiminnan lähtökohtana olevaa nuorisobarometriä ja sen erillisnäytettä. Luvun lopussa täsmennän, miten rajaan NEET-nuorten käsitteen omassa tutkielmassani.

2.1 Etsivä nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö on yksilöohjausta tarjoavaa erityisnuorisotyötä. Sen kohderyhmä on 13 - 29-vuotiaat nuoret, jotka ovat jäämässä opintojen ja työelämän ulkopuolelle tai tarvitsevat apua arkeensa liittyvissä asioissa. Alaikärajan määrittelee kukin toimija itse, yleisimmin se sijoittuu koulutuksen nivelvaiheisiin, 13 - 16-vuotiaisiin. Keskeisin etsivän nuorisotyön tavoite on vahvistaa yksilöiden valmiuksia elämässä eteenpäin pääsemiseksi ja vastata tarpeeseen auttaa palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneitä nuoria. Etsivä nuorisotyö on aina nuorelle vapaaehtoista ja luottamuksellista toimintaa eikä siihen koskaan sisälly velvoitetta tai sanktioita. Etsivä nuorisotyö ei korvaa muita palveluita, vaan sen tehtävänä on täydentää niitä. (Etsivän nuorisotyön käsikirja 2018.) Alanen ja Kotkavuori (2013, 7) määrittelevät etsivän nuorisotyön keskeiseksi tehtäväksi nuoren tavoitteellisen tukemisen kohti positiivista muutosta elämässään. He lisäävät etsivän nuorisotyön arvoiksi välittämisen ja kokonaisvaltaisuuden. Etsivä nuorisotyö aloitetaan ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioonsa tuen tarpeesta. Etsivän nuorisotyön yhdeksi tavoitteeksi voidaan nähdä se, että nuorta voidaan tukea niin, että hän tavoittaa voimavarojensa mukaisen paikan niin yksilönä kuin yhteiskunnassakin (Etsivän nuorisotyön käsikirja 2018). Vaikeassa elämäntilanteessa olevien nuorten voi olla hankalaa hahmottaa heille kuuluvia palveluita, ja he saattavat tarvita apua palvelukentällä oikeiden toimenpiteiden löytämiseen sekä niihin sitoutumiseen.

Yhteiskunnallisesti etsivä nuorisotyö on osa sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa sosiaalipolitiikkaa, jonka tarkoituksena on korjata ja ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntymistä. Määritelmäksi etsivälle nuorisotyölle voitaisiin määritellä, että se on työmenetelmä, jonka avulla tunnistetaan ja pyritään auttamaan erilaisten haasteiden kohtaamia yksilöitä ja ryhmiä. Intensiivisen yksilötyön ohella, etsivän nuorisotyön yhteiskunnallinen tehtävä on nostaa palveluiden ulkopuolella olevien nuorten asioita keskusteluun ja tuoda palveluiden solmukohtia esiin. (Julkunen & Rauhala 2013, 113; Etsivän nuorisotyön käsikirja 2018.)

Suomessa etsivä nuorisotyö on kirjattu nuorisolakiin vasta 2011, mutta etsivää nuorisotyötä on tehty aina 1990-luvulta saakka. Suomalaista mallia tehdä etsivää nuorisotyötä ovat olleet muokkaamassa vahvasti pohjoismaiset tavat tehdä työtä, erityisesti Norjan nuoriin suunnattu sosiaalityö. (Etsivän nuorisotyön käsikirja 2018.) Kaartinen-Koutaniemi (2012, 15-16) esittää, että etsivän nuorisotyön kirjaaminen lakiin vuonna 2011 siirsi etsivän nuorisotyön painopisteen korjaavasta työstä kohti ennalta ehkäisevää työtä. Etsivää nuorisotyötä ohjaa nuorisolaki 1285/2016, joka määrittelee etsivän nuorisotyön seuraavasti: ”Etsivän nuorisotyön

tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.”(Nuorisolaki 1285/2016.)

Etsivän nuorisotyöntekijän tehtävänä on yhdessä nuoren kanssa selvittää kokonaisvaltaisesti nuoren toimintakykyä (Alanen & Kotkavuori 2013,8). Etsivän nuorisotyöntekijän intensiivinen työote ja nuoren elämässä ilman viranomaisstatusta mukana oleminen avaavat mahdollisuuden selvittää nuoren tilannetta laajasti. Oikeiden ohjauksien kannalta keskeisiä ovat myös toimintakykyyn liittyvät asiat. Kokonaisvaltainen tieto nuoren tilanteesta on oikea-aikaisen palveluihin ohjaamisen edellytys. Viranomaiset tapaavat yleensä nuoria harvakseltaan, jolloin nuorelle itselleen jää vastuu oman toimintakykynsä realistisesta kuvaamisesta esimerkiksi hoito- tai kuntoutustoimenpiteitä suunniteltaessa.

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on auttaa nuori pois itseään toteuttavasta ennusteesta. Jos nuori leimataan vaikeasti työllistyväksi tai sairaaksi, niin hän alkaa helposti toteuttaa häneen lyötyä leimaa. Etsivässä nuorisotyössä työntekijän yhdeksi keskeisistä tavoitteista voidaankin määritellä se, että hän voi vaikuttaa työskentelyllään apua tarvitsevien yksilöiden omanarvontunteeseen.

Puuronen (2014, 77) on tutkinut etsivän nuorisotyön työtettä ja ehdottanut, että etsivä nuorisotyö tulisi yhteiskunnallisesti liittää vahvemmin nuorten ulkopuolisuuteen johtavien yhteiskunnallisten ilmiöiden seuraamiseen ja niihin vaikuttamiseen. Etsivän nuorisotyön nuorten ja työntekijöiden kutsuminen mukaan Nuorisobarometrin erillisnäytteen tekemiseen on mielestäni erinomainen esimerkki siitä, kuinka työmuotoa ja asiakkaiden ääntä arvostetaan ja halutaan tuoda marginaalista esille.

2.2 Jyväskylän etsivä nuorisotyö

Jyväskylässä etsivässä nuorisotyössä työskentelee yhteensä 14 henkilöä, joista yksi toimii etsivän nuorisotyön palveluesimiehenä. Työntekijöistä 12 on työsuhteessa Jyväskylän kaupungilla ja kaksi yhteistoimintaorganisaatio, Sovatek- säätiöllä, jonka osaamisalaa ovat päihde- ja mielenterveyshaittojen ehkäisy sekä työllistymisen edistäminen. Länsi- ja Sisä-Suomen alueviraston (2018) mukaan vuonna 2018 Jyväskylän etsivä nuorisotyö on ollut yhteydessä 889 nuoreen. lähtään asiakkaat ovat 15-29-vuotiaita, ja he ohjautuvat palveluun, joko ottamalla itse yhteyttä tai sukulaistensa ja verkostojensa kautta. Asiakkuuksien kesto vaihtelee yhdestä tapaamisesta useaan vuoteen. Työtä tehdään, paitsi intensiivisen yksilöohjauksen keinoin, myös moniammatillisena verkostotyöskentelyllä. Jyväskylän etsivässä nuorisotyössä on myös tarjolla yksilötyön rinnalle kaksi kertaa viikossa ohjattua ryhmätoimintaa.

Etsivän nuorisotyön työskentelyn tavoitteena on aina auttaa nuoria eteenpäin heidän itse määrittelemällään tavalla. Usein työskentely liittyy elämänhallintaan, arjen aktivoimiseen, tukien hakemiseen tai koulutukseen ja työhön hakeutumiseen. Etsivässä nuorisotyössä kohdataan nuoria aikuisia, joilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa tai sosiaalinen kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa on vähäistä. Nuoren sosiaalinen verkoston ollessa suppea on nuoren haastavaa vahvistaa sosiaalista toimintakykyään itsenäisesti.

2.3 Nuorisobarometrin erillisnäyte

Valtionnuorisoneuvosto ja Nuorisotutkimusverkosto ovat julkaisseet vuodesta 1994 alkaen joka vuosi Nuorisobarometrin, eli kyselytutkimuksen, joka seuraa suomalaisten nuorten asenteita ja arvoja ajankohtaisiin asioihin. Ajankohtaisten teemojen lisäksi mukana on tutkimuskysymyksiä, joita toistetaan säännöllisesti, jotta mahdollistetaan myös pidemmällä aikavälillä nuorten mielipiteiden ja asenteiden muutosten tutkiminen. Nämä Nuorisobarometrit tehdään puhelinhaastatteluin 15-29-vuotialle. (Valtion nuorisoneuvosto 2018.)

Vuoden 2017 nuorisobarometrissä teemoina olivat:

- luottamus kanssaihmiin, vaikutusmahdollisuuksiin sekä omaan, Suomen ja maailman tulevaisuuteen
- arvot ja asenteet työhön, harjoitteluun, koulutukseen ja hyvinvointivaltioon liittyen
- turvattomuuden kokemukset, syrjintäkokemukset sekä osallisuus
- tyytyväisyys elämään ja sen eri osa-alueisiin sekä oma rooli yhteiskunnassa. (Valtion nuorisoneuvosto 2017.)

Vuoden 2017 Nuorisobarometriin kerättiin ainutlaatuinen erillisnäyte ”Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista”, jonka tarkoituksena oli tavoittaa ne nuoret, joita ei tavallisesti puhelinhaastatteluin tehtävissä nuorisobarometriin haastatteluissa saavuteta. He ovat usein muita heikoimmassa asemassa olevia nuoria. Tutkijat Sami Myllyniemi ja Anu Gretschel keräsivät poikkeuksellisen erillisnäytteen Nuorisobarometriin, jonka päämääränä oli paikata tätä Nuorisobarometrin otannan vinoutumasta johtuvaa tietoaukkoa nuorten arvoista ja asenteista yhteiskunnan jäsenenä. Erillisnäytettä rahoittivat Kunnallisan kehittämissäätiö, Lounais-Suomen AVI sekä Valtionneuvoston kanslia. Erillisnäytteen ensimmäisten strukturoitujen haastatteluiden tulokset palvelivat myös Juho Saaren eriarvoistumistyöryhmää ja muun muassa sosiaaliturvan kokonaisuudistusta. (Gretschel 2017, henkilökohtainen tiedonanto.)

Työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten mielipiteiden tutkiminen ja esiin tuominen on tarpeellista, sillä esimerkiksi vuoden 2016 nuorisobarometriin

osallistuneista nuorista vain 8% oli työttöminä. Vastauksia työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilta nuorilta, jotka olivat peruskoulun jälkeisiä tutkintoja vaille vuoden 2016 Nuorisobarometrissa, oli vain noin 1%. (Myllyniemi 2016, 12.)

Nuorisobarometrin erillisnäytteessä nuorten näkökulmat koottiin kasvokkain haastattelemalla. Näihin lomakehaastatteluihin tutkijat pyysivät avukseen haastattelemaan etsiviä nuorisotyöntekijöitä 22 eri kunnasta ja neljän maakunnan alueelta: Kainuusta, Uudeltamaalta, Varsinais-Suomesta sekä Keski-Suomesta. (Gretschel 2017, henkilökohtainen tiedonanto.) Se, että etsivät nuorisotyöntekijät otettiin mukaan tekemään haastatteluja, on ensiarvoisen tärkeää. Etsivät nuorisotyöntekijät kutsuivat ja motivoivat haastatteluihin niitä nuoria, joiden ääni ei normaalisti pääse kuuluviin. Tämä edisti yhdenvertaisuuden etenemistä ja ehkäisi sitä, että palveluiden kehitys tapahtuu vain niiden ehdoilla, joiden mielipiteet kuuluvat helpoiten. Monesti etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olevilla nuorilla on vahva kokemusmaailma ulkopuolisuudesta ja passiivisuudesta, ja sen tunteen muuttaminen vaatii toimenpiteitä yhteiskunnalta.

2.3.1 Nuorisobarometrin erillisnäytteen alustavia tuloksia

Gretschel ja Myllyniemi (2017) toteavat ensimmäisten lomakehaastatteluiden perusteella, että kohderyhmän nuorilla tyytyväisyys elämään on heikkoa. Gretschelin ja Myllyniemen (2017) mukaan otoksesta selvisi, että marginaalissa oleminen työ- ja koulutuselämästä ei kompensoitu ystävyysuhteilla tai vapaa-ajan toiminnoilla. Kaiken kaikkiaan nuorten tyytyväisyys elämään näyttäytyi heikkona ja huolestuttavana. Toisaalta nuoret kokivat, että syrjäytyminen liittyy vahvasti ystävien puutteeseen, ei niinkään työn ja koulutuksen ulkopuolella olemiseen. Nuorten määritelmän mukaan syrjäytyminen on ennen kaikkea ilman sosiaalisia suhteita jäämistä. Raporttiin haastatelluista nuorista 85 prosenttia piti syrjäytymiseen syynä ystävien puutetta. Toiseksi yleisimpänä syynä syrjäytymiselle nähtiin mielenterveysongelmat. Kuva, jonka Gretschel ja Myllyniemi nuorten elämästä hahmottelevat, on yhdenmukainen etsivien nuorisotyöntekijöiden näkökulmasta. Toisaalta koen, että yhä vahvemmin nuorten identiteetin rakentuminen voi tapahtua myös muiden toimien kuin työn tai koulutuksen kautta. Tästä syystä tarvitaan yhä enemmän moniammatillista yhteistyötä, tutkimusta sekä nuorille suunnattuja palveluita, jotka auttavat nuoria aktivoimaan arkeaan ja vahvistamaan sosiaalista pääomaansa. Tässä on suora yhtymäkohta etsivän nuorisotyön työmuotoihin ja tavoitteisiin.

Nuorisobarometrin erillisnäytteen mukaan nuorilla oli yksinäisyyden kokemuksia ja ilman ainuttakaan luottamuksellista ystävää oli moninkertainen määrä nuoria verrattuna Nuorisobarometrin perusotokseen. (Gretschel & Myllyniemi 2017.) Työssäni olen havainnut saman ilmiön: nuori kokee vahvemmin olevansa ulkopuolella, mikäli hänellä ei ole ystävyysuhteita kuin jos hän on ilman työ- tai opiskelupaikkaa, mutta omaa sosiaalista

verkostoa. Sukupolvien polarisaatiosta johtuen nykyään yleistä on myös se, etteivät nuoren perhesuhteet tarjoa sosiaalista verkostoa, vaan verkostot syntyvät vapaa-ajan kontakteista.

2.3.2 Kokemuksia Nuorisobarometrin erillisnäytteen haastatteluista

Keski-Suomen osalta strukturoitujen lomakehaastatteluiden ajankohdaksi valikoitui syys-lokakuu 2017, opinnäytetyöni tutkimuksen aiheellisuus sekä tarve tutkia sosiaalista toimintakykyä nousi näitä haastatteluja nuorille tehdessäni. Haastatteluita tehtäessä nuorten kertomusten mukaan kokemukset huono-osaisuudesta olivat toistuvia. Haastattelut toistivat huolestuttavasti samaa kaavaa sosiaalisen toimintakyvyn haasteiden ja toimeettomuuden osalta. Haastattelut olivat pääsääntöisesti vastausvaihtoehdot sisältäviä, mutta silti nuoret kävivät todella avoimia ja laajoja keskusteluita jo strukturoitujen haastatteluiden vaiheessa. Haastattelun teemat herättivät nuorissa tarvetta jakaa kokemuksiaan sekä kertoa elämässään kohdanneista haasteista. Nuoret kokivat tärkeäksi, että heidän mielipiteitään halutaan kuulla ja viedä tietoon yhteiskunnallisille päättäjille.

Haastattelukokemuksieni mukaan teemallisesti eniten haastatteluissa nousivat esiin elämänhallinnalliset sekä sosiaaliset vaikeudet ja voimattomuus muuttaa nykyistä epätyytyttävää elämäntilannetta. Nuoret olivat tyytyneet tilanteeseensa ja osittain olivat motivoimattomiakin pääsemään siitä pois. Osalla oli vakavia terveydellisiä haasteita. Sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen toimintakyvyn puutteet nousivat korostetusti esille, niiden taustalle nuoret määrittivät yksinäisyyttä ja koulukiusaamista, mutta myös yhteisöjen ja ihmiskontaktien puutetta. Ainoastaan yksi haastatelluista koki, ettei ole marginaalissa, perusteena sosiaaliset suhteet, toimijuus sekä toimiva arki. Syrjäytyneiksi luokittelivat itsensä kaikki loput haastateltavat.

Haastatteluiden perusteella yhteiskunnan osalta koettiin suurta painostusta työhön ja koulutukseen, vaikka arki ja elämänhallinta eivät olleet tasapainossa. Nuorten aikuisten ongelmatilanteissa kritiikkiä ei tulisi suunnata vain nuoriin, vaan myös koulutusinstituutioihin ja työmarkkinoihin sekä päätöksentekoon (Hiilamo, Määttä, Koskenvuo, Pyykkönen, Räsänen & Aaltonen 2017, 32). Hiilamon ym. kanssa yhdensuuntaisia ajatuksia esittää Saikku (2013, 145), joka argumentoi vahvasti esimerkiksi sen puolesta, että työllisyyspolitiikan ensisijaiset toimet tulisi kohdistaa työmarkkinoiden vastaanottavuuteen, jotta työttömillä olisi realistiset mahdollisuudet työllistyä.

Sosiaalipoliittisessa keskustelussa aktivoinnilla on työllistymisen lisäksi muitakin tavoitteita, ja voidaan ajatella, että aktivoinnilla voidaan parantaa yksilön elämänhallintaa ja lisätä toimintakykyä (Saikku 2013, 120). Myös strukturoitujen haastatteluiden perusteella nousi

tärkeäksi ajatus siitä, että ensisijaista olisi nuorten tukeminen heidän elämäntilanteessaan ennen suuntaamista koulutukseen, työhön tai muihin elämänhallintaa tukeviin toimenpiteisiin. Koulutukseen ja työhön on turha kiirehtiä, jos elämänhallinta ja hyvinvointi ovat puutteellisia. Koulutukseen tai työhön pääsyä ei myöskään voida nähdä takeena nuoren tilanteen kehittymisestä positiiviseen suuntaan.

2.4 Työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevat NEET-nuoret

NEET (Not in Education, Employment or Training) -käsitteellä tarkoitetaan nuoria, jotka ovat työn, koulutuksen tai harjoittelun ulkopuolella. NEET on Iso-Britanniassa 1980- luvulla syrjäytymisvaarassa ja ilman työttömyysturvaa olevien nuorten indikaattoriksi muotoutunut käsite, joka on 2000-luvulla levinnyt kansainväliseksi käsitteeksi. Suomessa NEET-käsite on esiintynyt vahvasti työvoimapolitiisissa keskusteluissa liittyen hallituksen toimiin nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi. NEET-käsitteen voidaan nähdä olevan vahvasti poliittinen käsite, joka ei ole niin yksiselitteinen, kuin miltä se vaikuttaa. NEET-nuori voi olla koulutettu ja työhausta motivoitunut nuori yhtäläillä kuin moniongelmainen nuori, joka jää monilla tavoin liittymättä yhteiskuntaan omasta valinnastaankin. Käsite on latautunut, ja myös se kertoo yhteiskunnan odotuksen nuorelle. (Hiilamo ym. 2017, 31-34.)

NEET-status nuorella ei automaattisesti tarkoita, että tilanne olisi huono, kuitenkin pitkittyessään se on riskitekijä. OECD:n yhteiskuntakatsauksessa 2016 esitellään useita epäsuotuisia vaikutuksia työn- ja koulutuksen ulkopuolella olemisesta, mm. epävarmuus tulevaisuudesta lisää pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia niin talouteen kun sosiaaliseen koheesioonkin. NEET-nuorten tyytyväisyys elämään ja luottamus toisiin ihmisiin on usein matalammalla tasolla verrattaessa muihin. (Valtioneuvosto 2019.) Kuviossa 1. Anttila (2019) avaa NEET-nuorilla tunnistettuja toimintakyvyn ongelmia, joita ovat hänen mukaansa esimerkiksi arjenhallinnan vaikeudet, eristäytyminen, motivaation puute, riippuvuudet sekä toiminnanohjauksen vaikeudet.

NEET-NUORILLA TUNNISTETTUJA TOIMINTAKYKYONGELMIA

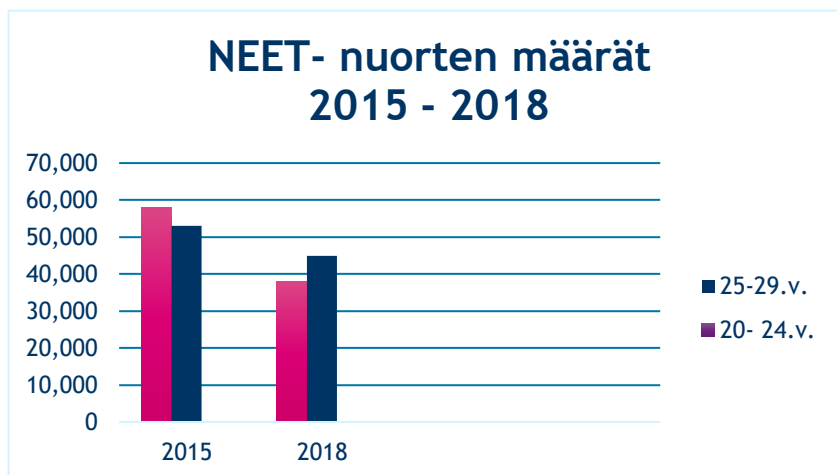

Kuvio 1: Anttila, H. 2019. Luento. Nuorten toimintakyvyn arviointi nuorta ammatilliseen kuntoutukseen ohjatessa.

NEET-nuorten määrästä ja osuuksista sekä indikaattorien tulkinnasta tuntuu olevan useita erilaisia arvioita. NEET-käsite yhdistetään usein virheellisesti suoraan syrjäytymisen käsitteeseen, esimerkiksi Suurpää (2009,5) on sitä mieltä, että on yksinkertaistavaa kutsua kaikkia työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria syrjäytymisvaarassa oleviksi. Tällöin kategorisoidaan nuoret, jotka vain etsivät hetkellisesti paikkaansa, syrjäytymisvaarassa oleviksi, vaikka todellisuudessa he voivat olla vain keskellä siirtymävaihetta. Larjan (2013) mukaan liian usein puhutaan myös nuorisotyöttömyydestä ja syrjäytymisestä verrakkaisina käsitteinä. Työttömyysasteen ei voida ajatella antavan koko kuvaa nuorten tilanteesta, vaan on tärkeä antaa nuoren itse määritellä oma statuksensa. Jotta nuorten elämäntilanteiden moninaisuus tulisi parhaiten esiin, on alettu käyttämään juuri NEET-indikaattoria. Tärkeää on korostaa, että nämä nuoret eivät kuitenkaan läheskään aina ole marginaalissa tai edes syrjäytymisuhkan alla. Hiilamo ym. (2017, 33) jakavat NEET-nuoret ainakin viiteen kategoriaan:

- työttömät nuoret, jotka toivoisivat pääsyä töihin
- työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret, jotka ovat vammaisia tai sairaita
- passiiviset nuoret, jotka eivät hakeudu työhön eivätkä koulutukseen, vaikka ovat esteettömiä ja nuoret, joilla on epäsosiaalinen tai vaarallinen elämäntapa.
- parempia työ- ja koulutusmahdollisuuksia etsivät nuoret, jotka odottavat toimia, joilla parantaisivat heidän mahdollisuuksiaan työllistyä (esimerkiksi pääsykokeisiin valmistautijat)

- vapaaehtoisesti NEET-nuoret, jotka kehittävät taitojaan mm. palkattomasti vapaaehtoistyössä, matkustelevat, harjoittavat omaehtoista opiskelua tai taidetta, aktiiviliikuntaa yms.

Kuvio 2: Muutokset NEET-nuorten määrässä 2015 - 2018 (Valtioneuvosto, 2019)

Valtioneuvoston mukaan Suomen NEET-nuorten määrä on laskenut huomattavasti vuosien 2015 ja 2018 välillä (kuvio 2). Vuonna 2015 osuuden ollessa korkeimmillaan 20 - 24 vuotiaita oli 52 000 ja 25 - 29-vuotiaita 53 000. Vuoden 2018 vastaavat luvut ovat 20 - 24-vuotiaiden osalta 38000 ja 25 - 29-vuotiaiden kohdalla 45 000. (Valtioneuvosto 2019.) Jyväskylän alueella 15 - 28-vuotiaista työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevia nuoria on arvioitu mukaan 2361- 3935 (Länsi- ja Sisä-Suomen aluevirasto 2018). Vaikka tilanne on lukujen perusteella parantunut aiemmista vuosista ja voidaan sanoa, että nuorten työllisyys- ja koulutustilanne on vahvistunut, todellisuus on se, että nuorista suuri osa ei ole edelleenkaan kykeneväinen työelämään, vaan he tarvitsevat kuntoutusta ja elämänhallintaa vahvistavia toimenpiteitä. Riittävä terveys ja elämänhallinta ovat edellytyksenä töihin tai koulutukseen pääsemiseksi ja siellä pärjäämiseksi.

Vuonna 2015 Suomessa koulutuksen, työelämän ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten lukumäärä oli korkea verrattuna muihin Pohjoismaihin. Vuonna 2016 Suomen hallitus otti nuorten osalta toimenpiteidensä keskiöön koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrän lisääntymisen sekä siihen liittyvät haasteet. Hallituskauden aikana on erilaisilla matalankynnyksen toimenpiteillä pyritty vaikuttamaan nuorten aseman parantamiseen, esimerkkinä Ohjaamo-toiminta, nuorten psykososiaalisiin tarpeisiin vastaavat hankkeet sekä Kelan NEET-nuorten kuntoutuksen kehittämisprojekti. (Valtioneuvosto 2019.)

Tässä kehittämistyössä nuorilla tarkoitetaan 15 - 29-vuotiaita nuoria. Tutkimuksessa onkin tärkeää antaa nuoren itse määritellä sen hetkinen statuksensa. Työtön nuori voi olla aktiivinen vaikka harrastustoiminnoissa, tai vastaavasti opiskelijastatuksella oleva nuori voi

olla vain nimellisesti koulunkirjoilla ja toimeton. Näen, ettei tämän tutkielman rajausta työn, opiskelun ja harjoittelun ulkopuolella oleviin ole yksioikoinen. Mikäli halutaan haastatella heitä, joiden mielipiteitä ei saada kuuluville, ei rajojen tulisi olla niin vahvasti statuksellisesti NEET-nuorissakaan. Etsivässä nuorisotyössä asiakkaina olevista nuorista palveluiden ulkopuolelle jäävät helposti myös esimerkiksi ne nuoret, jotka ovat kirjoilla oppilaitoksissa, mutta eivät suorita opintoja. He ovat täysin esimerkiksi työttömille tarjottavien tukien ulkopuolella. Sama haaste pätee mielestäni vahvasti myös eläkkeellä tai kuntoutustuella oleviin nuoriin.

3 SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

Opinnäytetyössäni keskeisenä tutkimuksen kohteena on sosiaalinen toimintakyky. Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on selvittää työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten sosiaalisen toimintakyvyn tilaa, siihen vaikuttavia tekijöitä ja haasteita sekä luoda pohjaa sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen tähtääville toimenpiteille etsivässä nuorisotyössä.

Keskeisinä teoreettisina käsitteinä tutkielmassani ovat toimintakyky, sosiaalinen toimintakyky ja sitä täydentävät teoriat sosiaalisesta pääomasta, toimijuudesta, yhteisöllisyydestä sekä osallisuudesta.

3.1 Toimintakyky

Toimintakyvyn voidaan nähdä olevan hyvinvointiin liittyvä käsite. Toimintakyky sisältää ihmisen fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset mahdollisuudet selvitä yksilölle välttämättömistä sekä merkityksellisistä arjentoiminnoista, kuten esimerkiksi opiskeluista, työelämästä tai vapaa-ajasta. Se sisältää myös, paitsi itsestään huolehtimisen, niin myös muista huolehtimisen - omassa elinympäristössä. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2015; Tiikkainen & Heikkinen 2011.)

Toimintakykyä voidaan määritellä useasta eri näkökulmasta. Keskeisesti kuitenkin toimintakyvyn kokonaisuuteen voidaan ajatella kuuluvan seuraavia edellytyksiä: Fyysinen toimintakyky (yleiskestävyys, lihaskunto), psyykkinen toimintakyky (kognitiivisen kyvyt, psyykkiset voimavarat) sekä sosiaalinen toimintakyky. Sosiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan keskeisesti ihmisen kykenevyyttä olla osana sosiaalista yhteiskuntaa. Sosiaalisesti toimintakykyinen ihminen pystyy muodostamaan ihmissuhteita niin halutessaan. Kun ihminen kohtaa muutoksia, joillain toimintakyvyn osa-alueilla vaikuttaa se automaattisesti koko toimintakyvyn kokonaisuuteen. (Kähäri-Wiik, Niemi & Rantanen 2007, 13-14.)

Toimintakyvyn, toiminnanrajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus, ICF määrittelee toimintakykyyn sisältyväksi sekä ihmisen kehon ja sen toiminnot että suoriutumisen ja

osallistumisen. Suoritukseen ja toimintaan liittyvät rajoitteet voivat ilmentyä sekä liiketoiminnoissa, että kommunikoinnissa. Toimintakykyyn vaikuttavat olennaisesti ihmisen ympäristötekijät ja elämäntavat. Toimintakyvyn voidaan ajatella olevan näiden tekijöiden vuorovaikutuksen summa. (Sainio, Koskinen, Martelin & Gould 2006, 135.) Shemeikka ym. (2015) ovat yhtä mieltä siitä, että toimintakyvyn voidaan ajatella koostuvan vuorovaikutuksessa terveydentilan sekä yksilön omien ja hänen ympäristötekijöidensä kanssa. Ikä, sukupuoli, koulutus, psyykkiset ominaisuudet sekä ihmisen omat kokemukset ja tavoitteet ovat yksilötekijöitä

Toimintakykyinen ihminen on lähtökohtaisesti kykeneväinen vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa, hänellä on toimintakykyä asettaa tavoitteita elämälleen ja pyrkiä niitä kohden. Toimintakyky voi alentua hetkessä tai pitkän ajan kuluessa. Toimintakykyiselle ihmiselle toiminnallisuus on mielekästä. Kun ihminen on psyykkisesti toimintakykyinen, hän kykenee suunnitelmalliseen elämänsä edistämiseen, sekä vastuullisiin valintoihin. Yhteisöt ja ympäristö ovat aina mukana vaikuttamassa ihmisen toimintakykyyn, erityisesti yhteisön tarjoama tuki on tärkeä osa yksilön pärjäävyyttä vaikeissa tilanteissa. (Kähäri-Wiik ym. 2007, 13.)

Shemeikka ym. (2015) esittävät tutkimuksensa perusteella huolen siitä, että toimintakyvyn rajoitteet näyttävät kasaantuvan väestöryhmille, jotka ovat vähän koulutettuja ja ovat haastavassa toimeentulon tilanteessa. Polarisoitumista tapahtuu ja siksi tulevien vuosien terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen tulisi kiinnittää vahvasti huomiota. Anttila (2019) kuvailee, että NEET-nuoren toimintakykyä arvioidessa työntekijän tulisi koettaa selvittää nuoren elämästä seuraavia asioita: arjen sujuminen, asumisolot, tuki ystäviltä ja perheeltä sekä sosiaaliset suhteet. Tärkeää on myös selvittää psyykinen terveyden tila, mahdolliset riippuvuudet sekä oppimiskykyyn liittyvät asiat. Toimintakykyyn vaikuttaa suuresti myös kyky pitää omasta taloudesta huolta. Myös vapaa-ajalla ja harrastuksilla sekä nuoren omalla käsityksellä hänen taidoistaan, osaamistaan ja vahvuuksistaan on keskeinen rooli toimintakyvyn arviota tehdessä.

Etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olevilla nuorilla saattaa olla laajojakin haasteita toimintakyvyssään. Fyysisiin ja psyykkisiin haasteisiin toimintakyvyssä on helpompi reagoida ja saada kuntoutusta kuin sosiaaliseen toimintakykyyn. Sosiaalisen toimintakyvyn merkitystä yksilön elämässä ja nuoren eteenpäin pääsemisessä ei voi kuitenkaan liikaa korostaa. Sosiaalisen toimintakyvyn kuntoutuksessa haasteeksi voitaisiin nähdä erityisesti sosiaalisen toimintakyvyn mittaamisen haastavuuden, sekä käsitteen moninaiset tulkinnat. Sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä sekä sosiaalisessa kuntoutuksessa on käytettävissä toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus (IFC), joka on työkalu toimintakyvyn ja toimintarajoitteisiin liittyvien asioiden tutkimiseen. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä

luodessani kävin läpi sekä IFCTä sekä THL:n toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallisen asiantuntiaverkoston, TOIMIA-verkoston suosituksia toimintakyvyn arvioimiseen.

Opinnäytetyössäni toimintakyvyn tutkiminen on rajattu yksilöihin ja heidän sosiaaliseen toimintakykyynsä. Opinnäytetyöni tarkoituksena ei ole luoda mallia sosiaaliseen kuntoutukseen, joka on sosiaalityötä, vaan laajentaa ajattelua siihen, kuinka yksilö- ja kohtaamistyössä voitaisiin vahvistaa sosiaalista toimintakykyä jo ennen mahdollista kuntoutusta.

Seuraavassa luvussa keskityn sosiaalisen toimintakyvyn käsitteeseen, ja luon kuvaa siitä, kuinka työssäni sosiaalinen toimintakyky määritellään.

3.2 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalihuoltolaki määrittelee sosiaalisen toimintakyvyn olevan sosiaalista toimintaa, jonka tavoitteena on yksilölliseen ja yhteisölliseen vahvistumiseen tähtäävä toimenpide, joka sisältää tulevaisuusorientoituneen asenteen sekä itseä, että muita kohtaan (HE 164/2014). Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen (2016) määritelmä on yhteneväinen, sen mukaan sosiaalinen toimintakyky sisältää kaksi ulottuvuutta: ihminen vuorovaikutussuhteissaan ja ihminen aktiivisena toimijana sekä osallistujana yhteisöissä ja yhteiskunnassa.

Sosiaalinen käsite on usein yhdistetty yhteiskunnallisessa keskustelussa yhteisöllisyyden ja yhteiskunnallisen toiminnan sekä osallisuuden käsitteisiin. Sosiaalisen käsite on liitetty myös ihmisen yhteiskunnallisen toiminnan sekä olemisen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen ulottuvuuksista. (Lindh, Härkäpää & Kostamo-Pääkkö 2018, 7.)

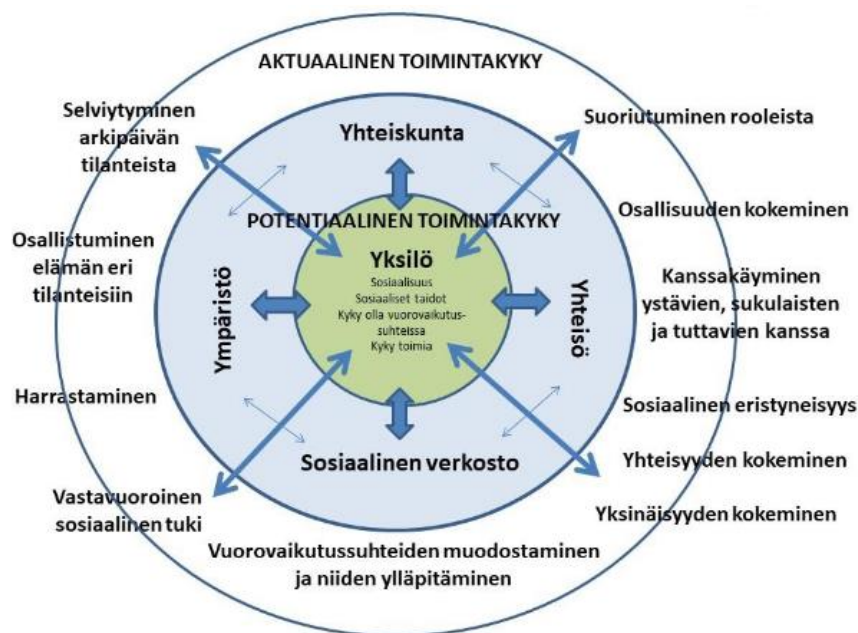
Sosiaalinen toimintakyky on vuorovaikutteista toimintaa, joka kehittyy yksilön ja sosiaalisen verkoston, ympäristön, yhteisön ja yhteiskunnan asettamien rajojen ja mahdollisuuksien puitteissa. Se ilmenee sosiaalisessa aktiivisuudessa, osallisuudessa, rooleista suoriutumisessa sekä yhteisyyden ja osallisuuden tuntemuksien kautta. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2015.) Tiikkainen ja Pynnönen (2018) lisäävät, että sosiaalista toimintakykyä on tarkasteltu myös yhteiskuntaan sopeutumisen ja sosiaalisten taitojen näkökulmasta. Kannasoja (2018, 55) mukaan keskeistä sosiaalisen toimintakyvyn tukemisessa on se, miten yhdessä toimien voidaan tukea sekä yksilön että yhteiskunnan kehittymistä. Yhtäläillä tärkeää on tutkia kehittymisen esteitä ja edistää sillä tavalla yksilön kasvua.

Tiikkainen ja Pynnönen (2018) toteavat, että sosiaalisen toimintakyvyn mittaamiseen mittaristoja on olemassa niukasti. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallisen asiantuntiaverkosto, TOIMIA suosittelee sosiaaliselle toimintakyvylle Tiikkaisen ja Pynnösenkin (2018) sivuavia ulottuvuuksia:

1. sosiaalinen verkosto
2. sosiaalinen eristyneisyys

3. sosiaalinen yhteisyys
4. yksinäisyys
5. sosiaalinen aktiivisuus
6. sosiaaliset taidot: sosiaalinen joustavuus ja vuorovaikutusongelmat

Sosiaalinen toimintakyky voidaan jakaa aktuaaliseen ja potentiaaliseen toimintakykyyn (kuvio 3). Aktuaaliseen toimintakykyyn liittyvät tekijät voidaan nähdä yksilön arkiseen toimintaan liittyvinä asioina: kuinka ihminen toimii yhteiskunnassa, yhteisöissä tai vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Potentiaalisen toimintakyvyn voidaan ajatella koostuvan yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutustilanteista yksilö saa sekä vahvistusta että rajoitteita toiminnalleen. (Tiikkainen 2013, 284.) Sosiaalisen toimintakyvyn käsite sisältää yksilön sosiaalisiin rooleihin liittyvää toimintakykyä. Olennaisena voidaan nähdä yksilön oman roolin vahvistamiseen osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Sosiaalinen toimintakyky käsitteenä pitää sisällään ihmisten yhteisen toiminnan elementin, joka on keskeinen. Sosiaalinen toimintakyky on olottuvuus, ei adjektiivi. (Kannasoja, 2018, 42.) Tiikkainen ja Pynnönen (2018) avaavat aktuaaliseen ja potentiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja yksilön roolia niissä (kuvio 3).

Kuvio 3: Sosiaalisen toimintakyvyn alueet (Tiikkaisen & Pynnösen mukaan 2018)

Sosiaalisen toimintakyvyn tarkasteluun tulee aina ottaa mukaan useita eri olottuvuuksia. Sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavat aina yksilön omat kokemukset elämän varrelta, eli se on osaltaan ihmisen historiasta heijastuvaa. Yksilön sosiaaliset valmiudet ja sosiaalinen toimintakyky saattavat olla lähtökohtaisesti puutteelliset, mutta on mahdollista, että yksilö on kohdannut elämässään ongelmia, joiden seurauksena toimintakyky ja sosiaalinen

toimintakyky ovat alentuneet, toimintakyvyn puutos saattaa olla väliaikainen tai kestää pidempään. Kummassakin tapauksessa toimintakyky vaatii kuntoutusta ja sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamista. Kannasoja (2018, 46-48) muistuttaa, että sosiaalisia taitoja käsitellessä on muistettava, että sosiaaliset taidot ovat sosiaalisen toimintakyvyn edellytys, mutta eivät suoraan ilmennä sosiaalista toimintakykyä. Sama pätee yksilön sosiaalisiin suhteisiin, niiden paljous tai puute ei yksinään kerro mitään ihmisen sosiaalisen toimintakyvyn ulottuvuudesta.

Kannasoja (2018, 48) lähestyy sosiaalisen toimintakyvyn käsitettä kolmesta eri perspektiivistä: yhteiskuntaan sopeutumisen näkökulmasta, resurssiajattelun näkökulmasta sekä rooliteoriaan perustuvasta näkökulmasta. Resurssiajattelu sisältyy työ, ystävyys- ja perhesuhteet, tulot koulutus ja terveys, joiden voidaan ajatella olevan yksilön sosiaalisia resursseja.

Resurssiajattelussa ajatellaan, että sosiaaliset taidot ja toiminnot luovat pohjan sosiaaliselle toimintakyvylle. Rooliteorian näkökulmasta sosiaalista toimintakykyä tarkastellaan keskiössä kysymys siitä, kuinka hyvin yksilö pystyy suoriutumaan keskeisistä rooleistaan. Sosiaalista toimintakykyä arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, kuinka ihmisen pärjää erilaisissa toimintaympäristöissä määritellyissä rooleissa sekä selviytyä arjessa. (Tiikkainen & Pynnönen 2018). Yhteiskuntaan sopeutumisen näkökulmasta sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistamiseen tarvitaan vuorovaikutusta muiden kanssa, eli sosiaalisia suhteita. Sosiaalisen toimintakyvyn parantamiseen tähtäävissä toimenpiteissä tulee ottaa huomioon yksilön sosiaaliset suhteet ja ne paikat ja tilat, joissa hän liikkuu arjessaan. (Nieminen 2018, 17).

Nuorten kohdalla pitkittynyt, yli vuoden työttömyys on tutkimuksissa voitu yhdistää heikentyneeseen sosiaaliseen toimintakykyyn sekä heikentyneisiin psyykkisiin voimavaroihin (Seitsamo, Tuomi, Ilmarinen 2006, 241). Nuorten aikuisten sosiaalisesta toimintakyvystä on vähän tutkimustietoa. Toimintakyky tutkimuksissa tutkimuksen kohteena on yleensä ikääntynyt väestö. Nuorten aikuisten toimintakyvyn vahvistamista ja vahvistamisen tähtääviä toimenpiteitä varten tarvittaisiin lisätietoa nuorten toimintakyvystä ja tuentarpeista. (Shemeikka yms. 2015.)

Tiikkainen ja Pynnönen (2018) toteavat, että sosiaalisen toimintakyvyn käsitteen teoreettinen kehittäminen on vielä vähäistä. Opinnäytetyön teoreettista viitekehystä varten tutkin erilaisia tutkimuksia ja sosiaalisen toimintakyvyn määritelmiä. Tutkimusten ja kannanottojen perusteella on toivottavaa, että sosiaalista toimintakykyä ja sitä tukevia toimenpiteitä tutkittaisiin ja kehitettäisiin. Sheimeikka ym.(2015) vahvistavat, että toimintakyvyn ulottuvuutta, joka koskee sosiaalista toimintakykyä tunnetaan huonosti, mutta he suosittelisivat sen tutkimista laajemmin myös yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi. Sosiaalisen toimintakyvyn vajeeseen vastatessa voitaisiin päästä yhteiskunnan kannalta kustannustehokkaisiin ratkaisuihin. Sosiaaliseen toimintakyvyn tukemisella voitaisiin tukea

myös nuorten työllistymistä ja sitä kautta vastata yhteiskunnan tarpeeseen työurien pidentämiselle sekä vahvistaa sitä kautta nuorten tunnetta osallisuudesta.

Sosiaalinen toimintakyky voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen: Ihminen vuorovaikutussuhteissaan, ihminen aktiivisena toimijana sekä ihminen osallistujana yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Seuraavissa luvuissa lähestyn näitä ulottuvuuksia osittain sosiaalisen pääoman, toimijuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokonaisuuksien kautta.

3.3 Sosiaalinen pääoma ja ihminen vuorovaikutussuhteissaan

Vuorovaikutus on käsitteenä laaja, siihen sisältyvät niin yksilön, yhteisöjen, organisaatioiden ja kulttuurien väliset suhteet kuin tapa olla kommunikaatiossakin. Kohtaamiset ja vuorovaikutukset voivat olla paitsi yhteistyötä, niin myös vallankäyttöä ja sosiaalisesti jaettuja normeja. Vuorovaikutustilanteet asettavat yksilön haavoittuvaan tilaan, koska yksilön tapaan kohdata toinen vaikuttaa hänen historiansa ja kokemuksensa. Sosiaaliset suhteet muokkaavat yksilön omaa elämää, niin positiivisessa kuin negatiivisessakin muodossa. Vuorovaikutustaitoja on mahdollista kehittää. Jokaisen ihmisen tapa kohdata toinen on yksilöllinen, silti toisilla valmiuksia vuorovaikutukseen on enemmän kuin toisilla. (Mönkkönen 2018.)

Yksinkertaisimmillaan voitaisiin ajatella, että vuorovaikutus on kohtaamista, erilaisilla tavoin yksilöstä riippuen. Vuorovaikutuksen ja sosiaalisessa kontaktissa ihmisten kanssa olemisen voidaan ajatella olevan voimaannuttavaa ja jossain määrin välttämätöntä, näin ei kuitenkaan kaikkien kohdalla ole. On nuoria, jotka elävät vähäisien kontaktien varassa.

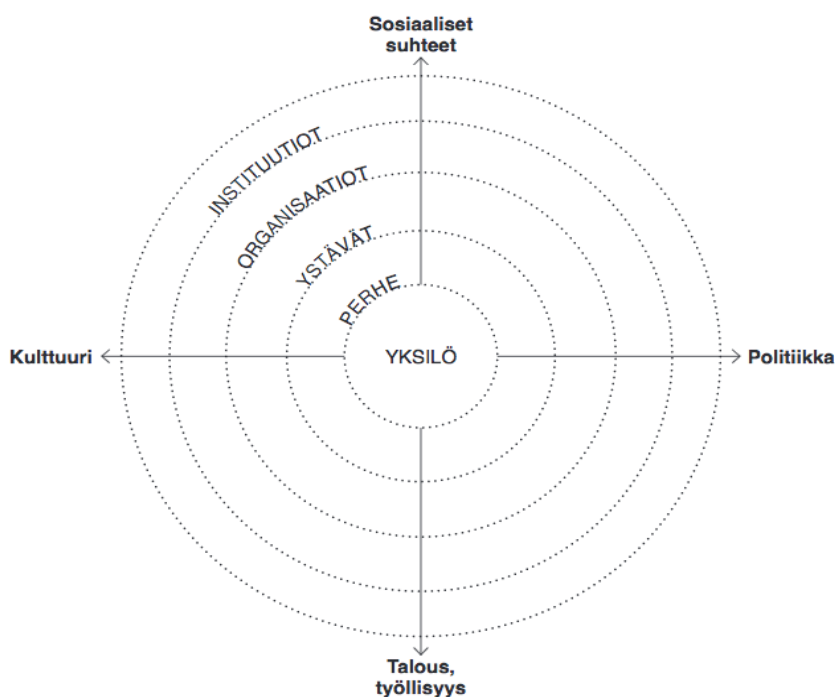
Viranomaistapaamiset voivat olla ainoita vuorovaikutuksellisia hetkiä arjessa. Suoraviivaisesti ajateltuna sosiaalisten kontaktien puutteen voidaan ajatella olevan suoraan verrannollinen sosiaalisen toimintakyvyn laskuun, tämä ei kuitenkaan päde kaikkien yksilöiden kohdalla. Mikäli sosiaalinen toimintakyky huononee, niin Tuusa ym. (2018, 128-129) esittää, että vuorovaikutussuhteet ovat tärkeässä roolissa kuntoutumisessa, olivat ne sitten vertaisuuteen tai ammatillisuuteen perustuvia.

Koulutus ja hyvä sosiaalinen asema vaikuttavat positiivisesti sosiaalisten suhteiden määrään ja laatuun (Tiikkainen 2013, 285). Kun tarkastellaan nuoria, jotka ovat työn -ja koulutuksen ulkopuolella on johdonmukaista ajatella, ettei arkisia sosiaalisia kontakteja ole yhtälailla, kun vertaisilla, jotka ovat koulutuksessa tai työssä. Toisaalta NEET-nuorien kohdalla voitaisiin ajatella, että myös aktiivinen vapaa-ajantoiminta ja sitä kautta löydetyt yhteisöt voisivat lisätä sosiaalisten kanssakäymisten määrää?

Sosiaalisessa toimintakyvyssä yhteisyyden tunne on yksi arvioinnin kohta, ja tähän liittyy olennaisesti yksilön sosiaalinen pääoma. Sosiaalisen pääoman käsitteen voidaan ajatella olevan yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä jäsenten välistä luottamusta. Niemisen, Martelinin

ja Vaaraman (2012, 155) mukaan sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan ihmisten välisiä sosiaalisia verkostoja, joille olennaisia asioita ovat osallistuminen, luottamus, yhteiset normit ja arvot. Väyrynen, Kostamo-Pääkkö ja Ojaniemi (2015, 8) painottavat osittain samoja teemoja, heidän mukaansa sosiaalisen pääoman voidaan ajatella olevan joukko yhteisöllisiä elementtejä, jotka esittävät yhteisön luottamusta, vuorovaikutusta, verkostoitumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Sosiaalinen pääoma ei enään muodostu ainoastaan sukulaissuhteiden tai koulutuksen ja työn kautta. Gaspani (2018) määrittelee juuri nuoruuden elämänvaiheeksi, jolloin sosiaalinen pääoma muodostetaan osallistumalla erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin. Hänen mukaansa sosiaalisen pääoman kaventuminen ja taloudelliset rajoitteet voivat aiheuttaa yksilölle sosiaalisten tilanteiden ahdistusta. Sosiaalisen verkoston puute ja sosiaalisten kontaktien vähyys voidaan perustellusti nähdä riskitekijöiksi ajautua marginaaliin. Tämän ovat havainneet myös Karvonen ja Kestilä (2014, 172 - 173), jotka viittaavat aiheeseen ja Myllyniemenkin (2009) havaintoihin vuoden 2009 Nuorisobarometristä, jonka mukaan huono-osaisuus on hyvin pysyvää, sillä vuosittain toimeentulon ja työllisyyden ongelmien lisäksi syrjäytymisvaaraan on yhdistynyt huono terveydentila. Tuoreiden aineistojen mukaan tähän yhdistyy myös neljäs elementti: sosiaalisen syrjäytymisen riski. Sosiaalinen syrjäytyminen on nuoria itseään eniten huolestuttava syrjäytymisen muoto, jopa niin, että he itse ymmärtävät syrjäytymisen juuri yhteisöllisenä ilmiönä, jonka tärkein syy on syrjään jääminen sosiaalisista suhteista. Uutena ilmiönä syrjäytymiskeskusteluun yhdistyy myös yksinäisyys, joka ei ole perinteisesti ollut sosiaalipolitiikan ydinalaa. (Gretschel & Myllyniemi 2017.)

Kuvio 4: Sosiaalinen kuntoutus elämänpiirin laajenemisena (Nieminen 2018, 17).

Mikäli yksilö eristäytyy ja sosiaalinen toimintakyky vähenee niin tarvitaan sosiaalista kuntoutumista. Niemisen (2018, 18) mukaan sosiaalinen kuntoutuminen on prosessi, joka ikään kuin laajenee yksilön ympärille (kuvio 4). Lähtökohtana voi olla eristäytyminen sosiaalisista suhteista, mutta kuntoutuksen avulla sekä elinpiiri että aktiviteetit alkavat laajeta ja ihminen alkaa osallistua aktiviteetteihin ympärillään. Ihminen alkaa toimintapaikkojen myötä myös liikkua fyysisesti laajemmalla kentällä.

Sosiaalisen pääoman yhteys hyvään terveyteen on löydetty useissa tutkimuksissa. Sosiaalinen pääoma kuvaa enemmän yhteisön kuin yksilön ominaisuutta. Sosiaalinen toimintakyky on edellytys sosiaaliselle pääomalle. Sosiaalinen pääoma sisältää sosiaaliset verkostot sekä vuorovaikutuksen yhteisössä, hyvän sosiaalisen verkoston voidaan nähdä tarjoavan monenlaisia terveyshyötyjä. Pohjana sosiaalisessa toimintakyvyssä ovat erilaiset yksilön toimintaan liittyvät tekijät. Keskeistä vuorovaikutussuhteiden kehittymisessä on oma minäkäsitys, itsetunto sekä usko siihen, että on selviytymiskykyinen. Vuorovaikutussuhteissa ihminen saa jatkuvaa palautetta ja harjoittelua sosiaalisille taidoilleen. Palaute voi joko vahvistaa tai heikentää sosiaalisia taitoja. (Tiikkainen 2013, 284 - 286.)

Perhesuhteita vastavuoroisemman ja tasavertaisemman yhteisön on havaittu luovan ystävyysuhteet (Tiikkainen 2013, 288). Perhesuhteiden polarisoituessa yhä vahvemmassa roolissa nuorten elämässä ovat vertaissuhteet ja kodin ulkopuoliset yhteisöt. Karjalainen (2004, 12) on sitä mieltä, että nyky-yhteiskunnassa on menossa yksilöllistymiskehitys, jossa yksilön tulee ottaa yhä vahvemmin vastuuta omasta elämästään entisten turvaa tuoneiden rakenteiden puuttuessa.

Jos yksilö ei saa vuorovaikutussuhteistaan vahvistusta odotuksiinsa, saattaa hän saattaa eristäytyä ja kokea yksinäisyyttä. Vuorovaikutussuhteiden vastaaminen odotuksiin on tärkeää, samoin niistä saatu tuki. Yhteisyyden tunteiden kokemisen vähyydestä voi seurata kokemus yksinäisyydestä. Tämä on aina subjektiivista. Sosiaalista toimintakykyä selvitetessä on tärkeää tiedustella myös yksinäisyyden kokemuksia, koska se voi olla seurausta heikoista sosiaalisesta toimintakyvystä, mutta toisaalta voi myös vahvasti johtaa sen heikkenemiseen. Yksinäisyys voi olla pitkäkestoista tai vaan hetkittäistä tilanteista riippuvaista. Sosiaaliseen yksinäisyyteen liittyy marginaalisuutta, ja se kuvastaa ongelmia vertaissuhteissa sekä epäonnistumista sosiaalisessa liittymisessä yhteisöön. Yksinäisyyden tunne voi sosiaalisten kokonaisuuksien ohella sisältää psyykkisiä elementtejä. (Tiikkainen 2013, 287 - 288.)

3.4 Toimijuus ja ihminen aktiivisena toimijana

Toimijuus on laava käsite, johon vaikuttavat ihmisen omat kyvyt, tahto sekä mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä (Mönkkönen 2018). Tasapainoinen elämä sisältää toimia, jotka

sekä ylläpitävät että lisäävät yksilön kokonaishyvinvointia ja sosiaalista hyvinvointia (Björklund & Hallamaa 2013, 165). Myös Jyrkämä (2013,196) määrittelee toimijuuden rakentuvan ensisijaisesti arkisissa tilanteissa ja vuorovaikutuksessa yhteisön toiminnan kanssa.

Toimijuutta käsiteltäessä Bandura (1995) viittaa sosiaalisen oppimisen teoriaan, joka käsittelee yksilön toimijuutta minä-pystyvyytenä. Siinäkin toimijuuden rakentumisen pohjana on erityisesti vuorovaikutus ympäristön ja muiden ihmisten kanssa. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan ihmiseen kykyyn suoriutua haasteista vaikuttaa suuresti hänen oma uskonsa itseensä sekä kykyihinsä. Myös Tuusa ym. (2018, 129 - 130) ovat yhtä mieltä siitä, että toimijuus on ihmisen toimintaa, joka on tilanne-, rakenne-, suhde- ja ympäristösidonnaista. Ihmisen elämänsä kulkuun vaikuttavat sosiaaliset ympäristöt sekä niiden tarjoamat mahdollisuudet ja asettamat rajat.

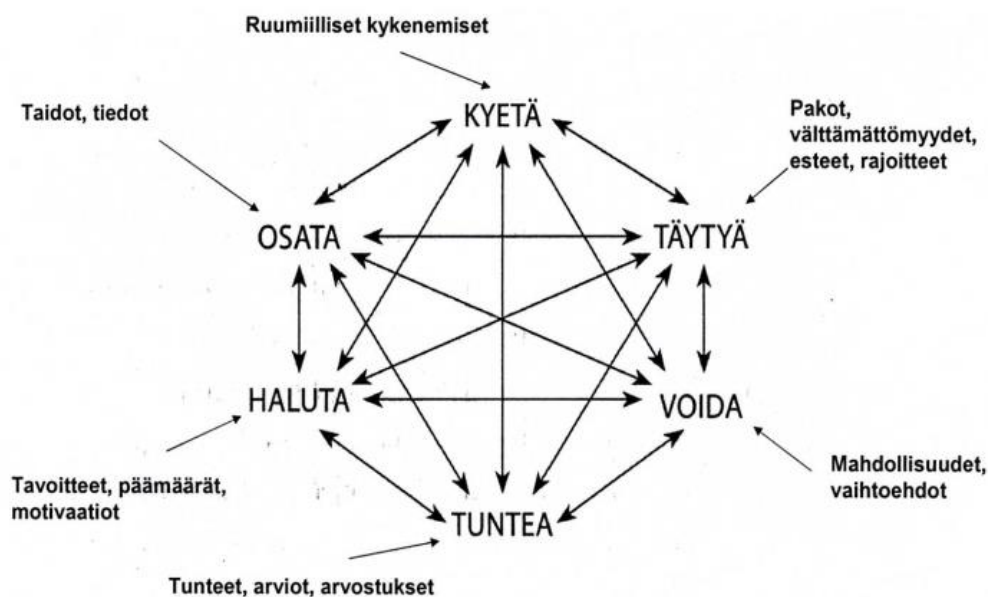
Toimijuuteen liitetään keskeisesti yksilön kyky tehdä valintoja ja muokata elämäänsä niiden mukaisesti. Etsivän nuorisotyön nuorilla kyky tehdä valintoja ja edetä niiden mukaisesti on monesti heikentynyt. Motivaatio toimijuuteen ja oman elämän rakentamiseen saattaa olla häiriintynyt, koska sosiaaliset ympäristöt eivät tarjoa virikkeitä ja anna mahdollisuutta osallistua. Pitkän toimettoman kauden jälkeen nuoren motivoiminen toimijuuteen ja sitä kautta aktiiviseen arkeen saattaa vaatia paljon kannustusta ja esteiden raivaamista myös asiakassuhteessa. Nussbaumin (2011) toimintamahdollisuuksien teoria vahvistaa tätä ajatusta toimijuuden ja elämänsä hallinnan välillä. Toimintamahdollisuuksien teorian mukaan hyvinvoinnin lähtökohtana on mahdollisuus elää merkityksellistä elämää. Yksilön kykyyn tavoitella merkityksellistä elämää vaikuttavat muun muassa perustarpeisiin liittyvät puutteet, terveys, koskemattomuus, harrastusmahdollisuudet, yhteiskuntaan kuulumisen tunne sekä mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä.

Toiminta ja toimijuus sisältyvät automaattisesti jollain tasolla yksilön elämään, mutta toimijuuden käsitteen määrittelemällä tavalla aktivoituminen on monelle haaste. Toimijuuden heikentyminen vaikeuttaa omaa elämää koskevien päätösten ja suunnitelmien tekemistä. Yksilön ollessa elämän risteyskohdissa vaatii eteenpäin meneminen ja uuden suunnan valitseminen aina toimijuutta. Jos toimiminen ei ole vapaaehtoista, vaan ylhäältä käsin määrättyä, voi se aiheuttaa yhteiskunnasta erkaantumista. Etsivän nuorisotyöntekijän tehtävänä on tukea nuoren subjektiutta: kannustamalla toimijuuteen tukemalla yksilön omaa tahtoa. Subjektiuden käsitettä käytetään usein, kun halutaan korostaa yksilön aktiivista toimijuutta, jossa hän on oman elämänsä subjekti ja tekee elämäänsä koskevia päätöksiä ja valintoja. Toimijuuden voidaan ajatella olevan yksilön vapautta vaikuttaa itse omiin asioihinsa, siirtymistä avun saamisen kohteena olemisesta toimijuuteen. Toimijuus voi lisätä tunnetta pärjäävyydestä ja siten lisätä yksilön elämänsä hallintaa.

Työttömät voivat löytää työelämälle vaihtoehtoisia sisältöjä merkityksellisestä vapaa-ajasta (Gaspani 2018). Haastattelukokemuksen mukaan nuoret toivat vahvasti esiin, että toiminnan arjessa tulisi olla mielekästä ja motivoivaa. Mielestäni toiminnan ja toimijuuden merkityksellisyyden tärkeyttä yksilön toiminnassa vahvistaa hyvin Ågrenin (2014, 58) esittämä väite siitä, että jokaisella pitäisi olla oikeus tuntea kuuluvansa yhteiskuntaan ja pystyä kokemaan merkityksellisyyttä toiminnassa, jonka yksilö on itse valinnut, vaikka se ei olisikaan yleisesti hyväksytyksi kansantaloutta edistävää toimintaa. Toimijuus edistää hyvinvointia jo elämäntaloudellisesta näkökulmasta.

Ihmisen sosiaalista toimintakykyä voidaan tutkia myös toimijuuden käsitteen kautta. Jyrkämä (2013, 423) määrittelee toimijuuden olevan yksilön kykyjen ja osaamisten käyttämistä tavoitteellisesti toiminnassa. Tiikkainen (2013, 286) taas esittää, että toimijuudella on perinteisesti tarkoitettu ihmisen mahdollisuutta elää omassa elinympäristössään omien arvojensa ja tavoitteidensa mukaisesti. Sosiaalinen toimintakyky vaikuttaa vahvasti yksilön toimijuuteen. Puutteet sosiaalisessa toimintakyvyssä heijastuvat yksilön elämässä vaikeutena selvitä arkielämän rooleista ja tehtävistä. Toimintakyvyn voidaan ajatella olevan osaltaan toimijuutta, mutta toimijuus ei ole yhtä kuin toimintakyky.

Myös Isola ym. (2017, 16) ovat sitä mieltä, että yksilön hyvinvointi vahvistuu mielekkään tekemisen tuottaman arvon myötä. Nuorten osallisuuden ja sosiaalisen toimijuuden näkökulmasta nuoren kansalaiselämässä tärkeitä ovat yhteisöllisyys ja sosiaalinen kansalaiselämä (Shemeikka ym 2015). Björklund ja Hallamaa (2013, 150) määrittelevät ihmisen toimijuuden taakse kaksi mahdollista puskuria: toisaalta yksilöä voi ajaa oman hyvän kasvattaminen, toisaalta taas pyrkimys toimintaan, joka tuo hyvää yhteisölle. He määrittävät yhdeksi hyvinvointiyhteiskunnan tulevista haasteista sen, kuinka saada ihmiset osallisiksi täysimääräisestä toimijuudesta yhteisössään.

Kuvio 5: Toimijuuden modaaliset ulottuvuudet Jyrkämän (2013, 423) mukaan

Jyrkämän (2013, 423) toimijuuden kuusi modaalista ulottuvuutta avaavat toimijuudet moniulottuvaisuutta (kuvio 5). Jyrkämän modaalisten ulottuvuuksien mukaan toimijuus rakentuu seuraavien ulottuvuuksien keskinäisestä vaikutuksesta: kyetä, täytyä, voida, tuntea, haluta ja osata.

- osata ja kyetä liittyvät ruumiilliseen ja sosiaaliseen kykyyn,
- täytyä ympäristön asettamiin pakkoihin, tai rajoitteisiin,
- haluta liittyy tavoitteisiin, päämääriin ja motivaatioon,
- tuntea kuvaa tunteita sekä arvoja ja
- voida kuvaa toiminnan mahdollisuuksia.

Toimijuuden käsite on mukana monissa eri keskusteluissa, monilla eri tieteenaloilla, omissa tutkielmassani keskityn toimijuuteen yksilön näkökulmasta. Aristoteleen ajattelun mukaan ihmisen onnellisuuden taustalla on se, että hän saa käyttää kykyjään ja taitojaan sen yhteisön hyväksi, johon hän kuuluu. Yksilöllä on tarve tuntea itsensä osalliseksi yhteisön toimintaan, siksi yhteisön tehtävänä on tarjota hänelle tilaisuuksia, joissa hän voi tulla osaksi yhteisöä ja toteuttaa kykyjään. (Björklund 2013, 156 - 158.) Etsivässä nuorisotyössä keskeisessä roolissa asiakastyössä ovat nuoren oman toimijuuden tukeminen ja sitä kautta itseisyyden sekä oman päätöskyvyn lisääminen.

3.5 Osallisuus, yhteisöllisyys ja ihminen osallistujana yhteiskunnassa

”Osallisuus on yksilön tunne ja yhteisön tila” (Kiilakoski & Gretscher 2007, 14).

Osallisuudelle tarjotaan monenlaisia eri merkityksiä, ja se on osallistumista laajempi kokonaisuus, joka kuitenkin sisältää yksilön vaikuttamisen kokemuksen. Osallisuus vaatii omaehtoisuutta ja sitoutumista (Laitinen & Niskala 2013, 92). Raivio ja Karjalainen (2013, 14 - 15) määrittelevät kokemuksen osallisuudesta tai osattomuudesta yksilön tunteeksi. He jatkavat, että osallisuus on myös vapaaehtoista, eikä se ole yksilön ominaisuus tai pysyvä tila, vaan osallisuuden aste vaihtelee elämäntilanteen mukaan.

Myös Isola ym. (2017, 5, 10) toteavat osallisuuden olevan laaja ja monikerroksinen käsite, jonka ympärillä on monenlaista tulkintaa. Heidän viitekehyksensä mukaan osallisuus näkyy seuraavissa asioissa:

- Ihmisen mahdollisuutena päättää omista asioistaan sekä määritellä olemisiansa ja tekemisiään. Osallisuus näkyy myös ymmärrettävänä, hallittavana ja ennakoitavana toimintaympäristönä.

- Vaikuttamisena laajemmin yhteiskunnassa, esimerkiksi omassa toimintaympäristössä tai palveluissa, oman itsen ulkopuolella.
- Mahdollisuutena vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin sekä yhteisiin asioihin ja merkityksien luomiseen osallistumalla.

Etsivässä nuorisotyössä kaikissa asiakassuhteissa tavoitteena on osallistaa nuorta mahdollisuuksien mukaan, ensisijaisesti päätöksentekijäksi omaan elämäänsä liittyvissä asioissaan, mutta myös vahvistaa osallisuuden tunnetta yhteiskuntaa kohtaan. Ahonen-Walker ja Pietikäinen (2014, 69) esittävät, että erityisesti nuoret nostavat yhteiskuntaan kuulumisessa merkitykselliseksi nimenomaan sosiaalisen kuulumisuuden. Sosiaalipolitiikassa onkin sosiaalisen syrjäytymisen vastakohtana alettu puhua sosiaalisesta osallisuudesta. Sosiaalisessa osallisuudessa nähdään tärkeänä erityisesti sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kotielämään, työhön, taloudelliseen toimintaan sekä yhteiskunnalliseen ja yhteisölliseen toimintaan osallistuminen (Lindh ym. 2018, 8, 198).

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2018) määrittelee sosiaalisen osallisuuden kokemuksen vaikuttavan osaltaan siihen, millaisen osan ihminen pystyy käyttämään toimintakyvystään. Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen määritelmän mukaan sosiaalinen osallisuus toteutuu, kun ihminen tuntee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta ja tulee kuulluksi omana itsenään sekä kykenee vaikuttamaan oman elämänsä etenemiseen. Sosiaalinen osallistuminen vaatii kaikilta tasapuolisia mahdollisuuksia, oikeuksia sekä voimavaroja olla osallisena yhteiskunnan toimintaan (Lindh ym. 2018, 198). Nuorten kohdalla voimavarojen puute ja tilaisuudet päästä osalliseksi yhteiskuntaan ovat liian usein kaventuneet. Usein syynä on arjen toimetttömyys ja puutteelliset sosiaaliset yhteydet sekä yhteisöt.

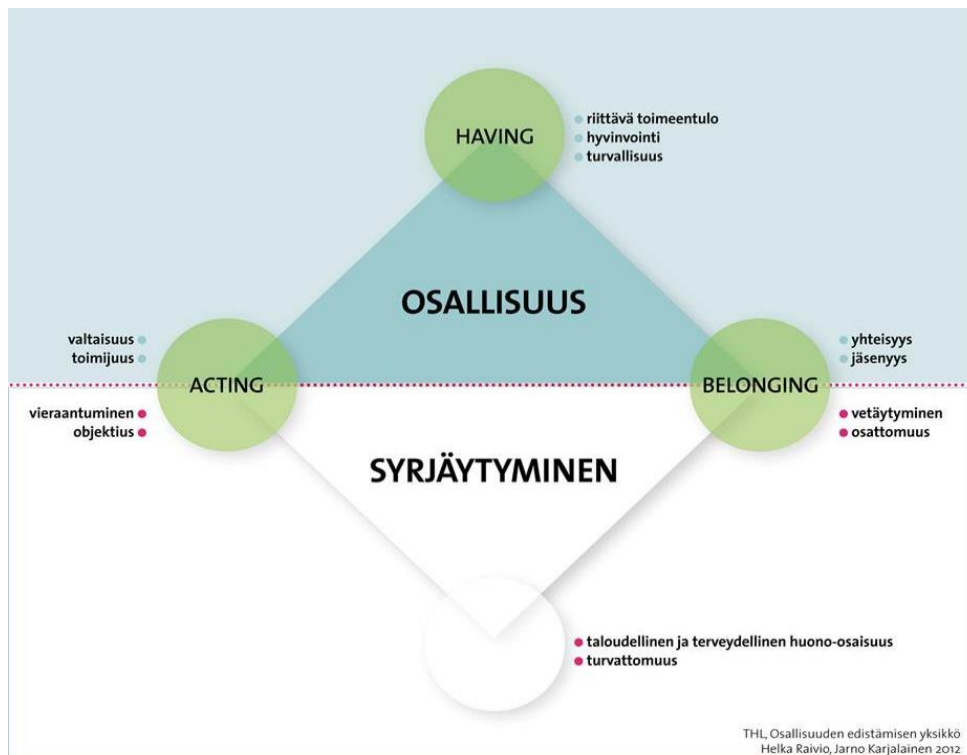
Osallisuuden käsitteen voidaankin ajatella keskeisesti liittyvän yhteisöihin ja yhteisöllisyyden tunteeseen. Osallisuudessa on kyse enemmän osallisuudesta ryhmään, yhteisöön ja yhteiskuntaan, kuin työhön ja koulutukseen. Yhteisön on oltava sellainen, jossa nuori voi olla vapaasti ja jossa hän voi kokea turvalliseksi tuoda omat mielipiteensä esiin. Näiden määritelmien mukaan osallisuudessa keskeistä on kuuluminen johonkin yhteisöön sekä se, että tulee kuulluksi ja arvostetuksi tässä yhteisössä. (Kiilakoski & Gretschel 2007, 13; Hanhivaara 2006, 3.)

Hämäläinen ja Palo (2014, 48) linjaavat, että yhteisöllisyys on osallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja yhteenkuuluvuuden tarpeen tunnustamista ja arvostamista. Väyrynen ym. (2015, 8) jatkavat, että yhteisöllisyys ja vuorovaikutus yhteisöissä lisäävät sosiaalista pääomaa sekä synnyttävät osallisuutta. Yhteisöllisyys on yksilön liittymistä johonkin arvokkaana kokemaansa asiaan tai yhteisöön. Myös Raivio (2018, 101) määrittelee, että yksilön kannalta osallisuus on kokemus, jossa ihminen tuntee kuuluvansa itselleen merkitykselliseen yhteisöön. Yhteisöissä osallisuus on keskinäistä arvostusta ja mahdollisuuksien tarjoamista. Yhteiskunnallisella

tasolla voidaan ajatella osallisuuden olevan mahdollisuuksia osallistua omien oikeuksien toteuttamiseen. Paljon on puhuttu nuorten yksilöllisyyden vahvistumisesta ja yhteisöllisyyden hiipumisesta. Jyväskylän etsivän nuorisotyön ryhmämuotoinen toiminta, Akku-ryhmä on hyvä esimerkki uudenlaisesta yhteisöllisyydestä, jossa arvostetaan yksilöä mutta vahvistetaan myös yhteisöllisyyttä.

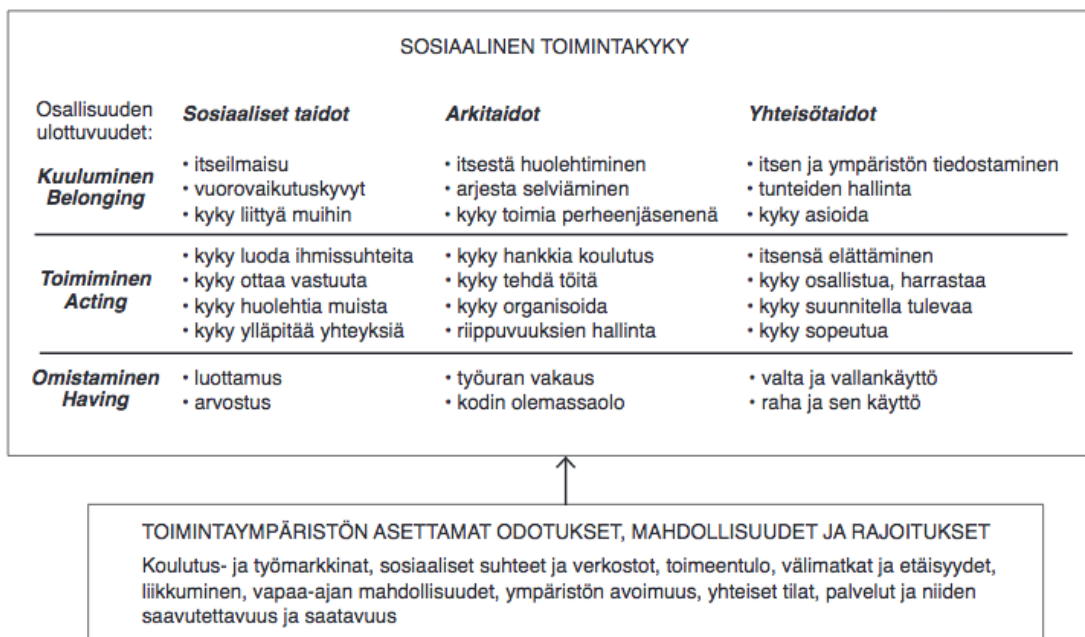
Etsivän nuorisotyön ryhmämuotoisen toiminnan vahvuutena, verrattuna yksilöohjaukseen, on monipuoliset toimijuuden mahdollisuudet sekä muiden nuorten tarjoamat kokemukset vertaisuudesta. Tiikkaisen (2013, 288 - 289) mukaan yhteisöllisyyttä edistää ryhmään kuulumisen ja kaltaisuuden tunne sekä sosiaalinen hyväksyntä ja sitoutuminen. Yhteisö voi olla sekä tuki että rakenne, joka rajaa yksilön ulkopuoliseksi. Sosiaalista toimintakykyä arvioitaessa tulee ottaa huomioon se, että haluttomuus osallistua tulkitaan helposti sosiaalisesti vetäytymiseksi, vaikka se voi olla vain yksilön oma valinta. Jos yksilöltä vaaditaan liikaa sosiaalisesti, se voi johtaa entistä vahvemmin yhteiskunnasta irtautumiseen.

Parhaimmillaan osallisuuden kokemus tuottaa halua vaikuttaa ympäristöön ja olla osa sitä, minkä vastakohtana on tunne ympäröivän toiminnan yhdentekeväisyydestä (Kiilakoski & Gretschel 2007, 11). Usein nuoret, jotka ovat ajautuneet marginaaliin, kokevat elämän ikään kuin tapahtuvan heistä riippumatta. Osallisuuden vahvistamisessa olennaista onkin, että työntekijä auttaa ja motivoi nuorta huomaamaan omien valintojensa seuraukset sekä motivoi edelleen heitä liittymään yhteiskuntaan heidän valitsemallaan tavalla. Tulisi tarkemmin kuunnella nuorten viestejä siitä, millaisia osallisuuden keinoja he tarjoavat liittymiseksi yhteiskuntaan. Ågren (2014, 57) tähdentää vielä, että nuorten aito osallisuus on voimavara yhteiskunnan muutokselle, sillä nuoret näkevät uusia tapoja toteuttaa kansalaisuutta. Hän määrittelee syrjäytymisen yhteiskunnasta ongelmalliseksi vasta, kun nuorella ei ole sosiaalisia kontakteja. Ågrenin määritelmän mukaan niin kauan kuin nuori on onnellinen, niin hän ei ole syrjäytymisvaarassa.

Kuvio 6: Raivio ja Karjalainen (2013) Osallisuus syrjäytymisen vastaparina.

Raivio ja Karjalainen (2013, 16) ovat hahmotelleen kaavion (kuvio 6) käyttäen Erik Allardin jäsenystä hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina -kaaviota apuna käyttäessä voidaan jaotella sosiaalisen toimintakyvyn edellytyksiä. Yleensä sosiaalista toimintakykyä edistettäessä palvelut eivät sijoitu vain yhteen osallisuuden ulottuvuuteen vaan jakautuvat kaikille ulottuvuuksille. Taloudellinen epävakaus (having) voi aiheuttaa yksilölle vaikeuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan (acting), joka saattaa vaikuttaa mahdollisuuteen olla vuorovaikutuksessa erilaisissa yhteisöissä (belonging). Belonging viittaa myös tarpeeseen integroitua yhteiskuntaan ja tarpeeseen saada yhteys muihin ihmisiin ympärillä. Sosiaalista toimintakykyä vahvistavat erilaiset ryhmätoiminnot sekä omaehtoiset harrastukset. Vapaa-ajan toimintojen kautta myös asiakkaan itsetunto sekä kyvyt vahvistuvat ja edistävät liittymistä haastavimpiin yhteisöihin, esimerkiksi työelämään tai koulutuksiin (acting). (Raivio 2018, 104.)

Kuvio 7: Sosiaalinen toimintakyky aikuisen oppimistehtäviin liittyvinä sosiaalisina, arkisina sekä yhteisötaitoina Raivion (2018, 113) mukaan.

Raivion (2018, 113) kuvio avaa sosiaalista toimintakykyä Allardin teoriaan pohjautuvat jaon (kuuluminen, toimiminen ja omistaminen) mukaisesti (kuvio 7). Kuulumisen (belonging) ulottuvuudessa keskeistä on edistää ihmisen taitoja liittyvä muihin. Toimimisen (acting) tasolla päätavoitteena on vahvistaa ihmisen toimijuutta yhteisöissä ja yhteiskunnassa, ja omistamisen (having) ulottuvuudessa päämääränä on vahvistaa yksilön mahdollisuuksia saavuttaa erilaisia voimavaroja.

Sosiaalipolitiikassa uutena näkökulmana syrjäytymiskeskusteluun yhdistyy yksinäisyys, jota ei olla perinteisesti nähty syrjäytymiskeskusteluun kuuluvana ulottuvuutena (Karvonen & Kestilä 2014, 173). Suomessa niin aktivointi- kuin syrjäytymiskeskustelunkin keskiössä ovat vahvasti koulutus ja työelämäkeskeisyys. Vaikka erilaiset työryhmät ovat todenneet, että ongelmat nuorilla ovat moninaisia, ovat työ- ja koulutuselämän puutteet tilanteen parantamiseen tähtäävissä toiminnoissa keskeisiä. Yhteiskuntaan kuulumista tutkittaessa voitaisiin ottaa oppia pohjoismaista, kuten Norjasta, jossa kuulumista yhteiskuntaan katsotaan huomattavasti laajemmalla skaalalla: kuusijakoinen tarkastelu sisältää sosiaalisen, koulutuksellisen, taloudellisen, oikeudellisen, terveydellisen sekä työelämän näkökulman. (Ahonen-Walker & Pietikäinen 2014, 69.)

Köyhyyttäkin keskeisemmäksi yhteiskuntaa jakavaksi asiaksi voidaan määritellä osallisuus. Työkäisillä yhteisöllisyyden kokemukseen vaikuttaa suuresti heidän työllisyystilanteensa, ja se, onko heillä työympäristö johon samaistua. (Vaarama, Mukkila ja Hannikainen-Ingman

2014,35.) Tutkimuksen nuorilla työstä tai koulutuksesta tulevaa yhteisöä ei ole, osalla myös lähiverkosto saattaa olla vähäinen tai puuttua kokonaan. Näin ollen heille tulee kehittää muita keinoja kokea osallisuutta ja päästä osaksi yhteisöitä. Nuorten yhteisinä ovat yleistyneet selkeästi sosiaalisen median kautta koottavat yhteisöt, omaehtoiset ja itse kootut yhteisöt. Väyrynen ym. (2015, 7) jatkavat, että yhteisöllinen elämä on yksilön toiminnalle ja olemiselle välttämättömyys, ja yksilön elämä on usein ympäröity erilaisilla yhteisöillä, halusi hän itse sitä tai ei. Yhteisöiden ja niihin kuulumisen positiivista puolta on käsitelty paljon, mutta niillä on olemassa myös negatiiviset puolensa, yhteisöt voivat yhtäläillä tuottaa yhteisyyden tunteita kuin ongelmia ja eristyneisyyden kokemuksia. Yhteisöistä puhuttaessa mietitään usein sukua ja lähiyhteisöjä, mutta yhteisöt voivat kuitenkin olla nykyaikana yhä moninaisempia, paikkaan, aikaan, aiheeseen tai asiaan liittyviä.

Gretschelin ja Myllyniemen (2017) tutkimuksen mukaan nuoret itse kokivat erityisesti yksinäisyyden vahvasti yhteiskunnasta eristäväksi tekijäksi. Yksilöllistymiskehitys muuttaa yhteisöllisyyttä. Lähiyhteisöjen tuki ja ystävyyssuhteet saattavat olla aikaisempaa kapeampia tai puuttua kokonaan. Vilkkumaa (2004, 36) täydentää, että kun tutkitaan sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä kuntoutustarpeiden näkökulmasta, ei ole epätavallista, että yksilöiden ongelmien takaa löytyy usein sosiaalista syrjäyttämistä ja sen seurauksena sosiaalista syrjäänvetäytyvyyttä sekä sosiaalisen kanssakäymisen välttelyä.

4 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA KEHITTÄMISPROSESSI

Kehittämistyön ensisijaisena tavoitteena oli työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien, etsivän nuorisotyön asiakasnuorten ajatusten ja kokemusten esille tuominen organisaation eri tasoille. Kehittämistyön päämääränä oli myös etsivän nuorisotyön toimintojen kehittäminen sosiaalista toimintakykyä vahvistavaan suuntaan. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, tarkemmin määriteltynä tutkimuksellinen kehittäminen. Seuraavissa luvuissa avaan kehittämistyön prosessia, tutkimuksellisen kehittämistyön teoriaa sekä Bikva-asiakaslähtöisen arviointi- ja kehittämismenetelmän käyttämisen perusteita.

Kehittämistyöni tutkimus- ja kehittämistehtävät:

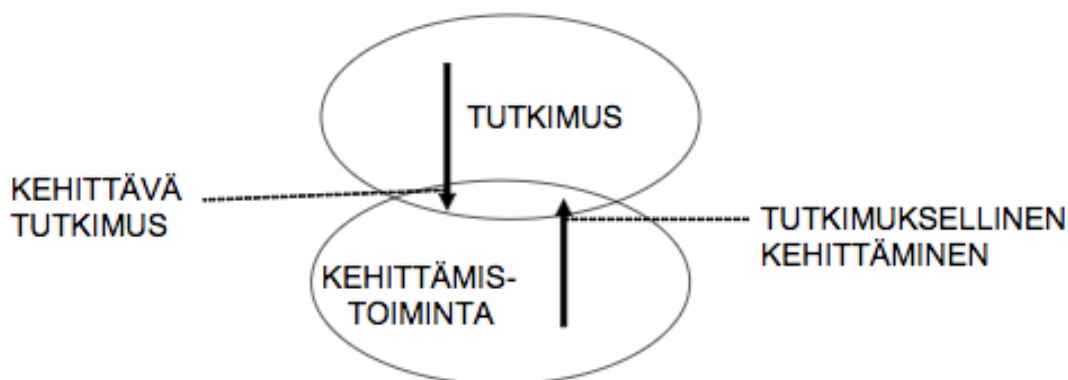
1. Millainen on etsivän nuorisotyön asiakkaana olevien nuorten sosiaalinen toimintakyky heidän määrittelemänään?
2. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn ja millaisilla keinoilla nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin vahvistaa?
3. Kuinka nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin tukea ja vahvistaa etsivän nuorisotyön asiakkuudessa?

Kehittämistoiminnan perusteella syntyi kuvaus nuorten sosiaalisesta toimintakyvystä sekä siihen vaikuttaneista tekijöistä. Kehittämistyön tavoitteena oli tunnistaa jo olemassa olevia toimintatapoja sekä kehittää ja edistää uusien toimintatapojen syntymistä.

Kehittämistoiminnan päämääränä laajemmassa määrin on tuoda uutta tietoa teeman käsittelyyn niin työyhteisössä, paikallisella kuin yhteiskunnallisellakin tasolla.

4.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Toikko ja Rantanen (2009, 14) määrittelevät tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoitteeksi muutoksen, joka on tehokkaampaa verrattuna aikaisempaan tapaan toimia. Keskeisenä kehittämisen elementtinä heidän mukaansa toimii tavoitteellisuus. Muutos voi olla tavoitteellista muutosta työtavoissa, menetelmissä tai rakenteissa. Opinnäytetyöni tutkimuksellista kehittämisotetta tukee sen tavoite tutkia, tuottaa tietoa sekä kehittää työtapoja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiselle.

Kuvio 8: Tutkimuksen ja kehittämistoiminnan hahmottelua (Toikko & Rantanen 2009,21).

Kehittäminen on toimintaa, jonka tarkoituksena on saavuttaa ennalta määritelty konkreettinen tavoite. Työtä kehittäessä tiedonkeruun tulisi olla jatkuvaa ja systemaattista. Kehittäminen on yksi keskeisiä työelämän osaamisen muotoja. Kolme kehittämistoiminnan näkökulmaa ovat, kehittämisprosessin, toimijoiden osallisuuden ja tiedontuotannon näkökulmat, yhdessä ne luovat käsitystä kehittämistoiminnasta (kuvio 8). Kehittämistoiminta voi olla innovaatiota tai diffuusiota. (Toikko & Rantanen 2009, 14 - 15.) Kehittämistoiminnan tavoitteena voi olla toimintatavan tai -rakenteen kehittäminen. Tässä työssä tarkoituksena on sekä tuoda esille jo olemassa olevia tapoja toimia että kehittää sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiselle uusia keinoja, eli kehittämistyöni voidaan nähdä olevan sekä innovaatiota että diffuusiota, koska se on yhtäläillä jo olemassa olevien käytäntöjen tunnistamista ja levittämistä kuin uuden asian keksimistäkin.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoitteeksi määriteltiin tässä työssä yksikkökohtaiset uudistukset, jotka voivat Toikon ja Rantasen (2009, 15) mukaan sisältää sekä rakenteellista että toimintatapojen kehittämistä. Tässä tutkielmassa tavoitteena on kehittää nuorten sosiaalisen toimintakyvyn tukemista, joka voisi olla myös laajennettavissa valtakunnallisesti sekä etsivään nuorisotyöhön että muihin ohjauksellisiin viranomaisrooleihin. Kehittämisessä ja tutkimuksen välisessä suhteessa on kehittämisessä keskeistä hyödyntää tutkimuksen tuottamaa informaatiota. Ydinelementtinä tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa on kehittämisen elementti. (Toikko & Rantanen 2009, 16.)

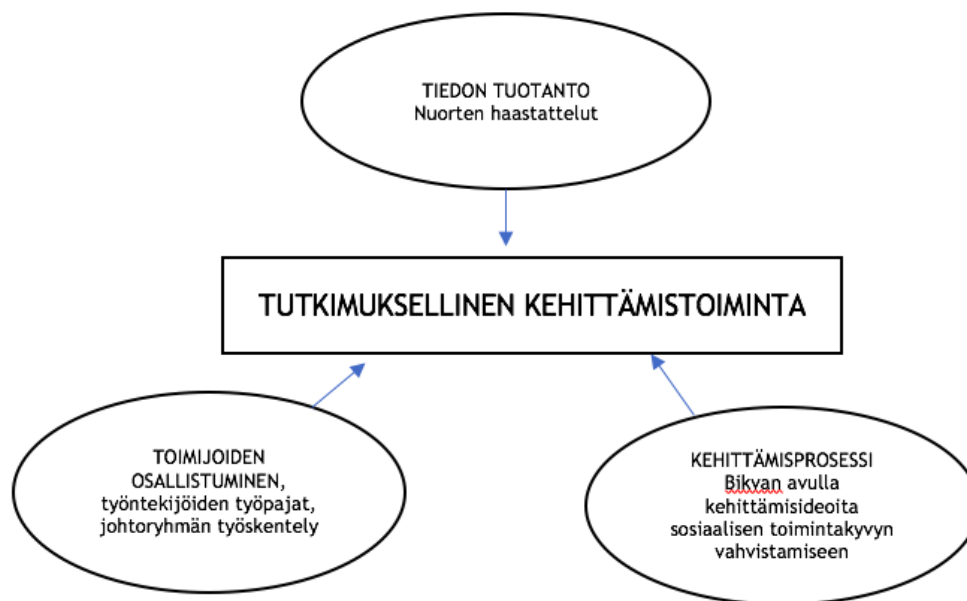
Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda pohjaa kehittämistoiminnalle ja antaa informaatiota kehittämisen pohjalle. Toisaalta sen tavoitteena on tuoda esiin asiakkailta lähtöisin olevia asiakokonaisuuksia. Kehittämistoiminnan tavoitteena on aina muutos, tässä tapauksessa muutoksen lisäksi myös työtoimintamallien tiedostaminen ja tunnistaminen. Työtä sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi tehdään etsivässä nuorisotyössä päivittäin, mutta tämän opinnäytetyön tavoitteena on nostaa sosiaalisen toimintakyvyn tukemiseen tähtäävät toimet tiedostavammin työskentelyyn.

Työntekijöiden rooli kehittäjinä on keskeinen esimerkiksi asiantuntija-ammateissa (Toikko & Rantanen 2009, 16). Etsivässä nuorisotyössä kehittämisrooli on merkittävä, koska työkenttä ja sen haasteet ovat jatkuvasti muuttuvia. Lisäksi työn tavoitteena voidaan nähdä olevan etsivän nuorisotyön asiakkuudessa olevien nuorten tarpeiden esille tuominen yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Kehittämistoiminnan ja tutkimuksen suhdetta hahmottaessa voidaan ajatella, että kehittämisessä sovelletaan tutkimuksellista tietoa ja tutkimuksen tavoitteena on tuottaa jotain uutta, joka on sovellettavissa käytäntöön. Kehittämistyön tavoitteena voi olla käytännöllinen interventio, eli tehdä palvelusta paranneltu versio. (Toikko & Rantanen 2009, 19.) Tutkielma voidaan nähdä tärkeäksi paitsi asiakkaiden palveluiden saannin kannalta, myös etsivän nuorisotyön laadullisen työotteen näkökulmasta. Tärkeää on tuoda esiin, kuinka työtä voitaisiin tehdä vieläkin tavoitteellisemmin.

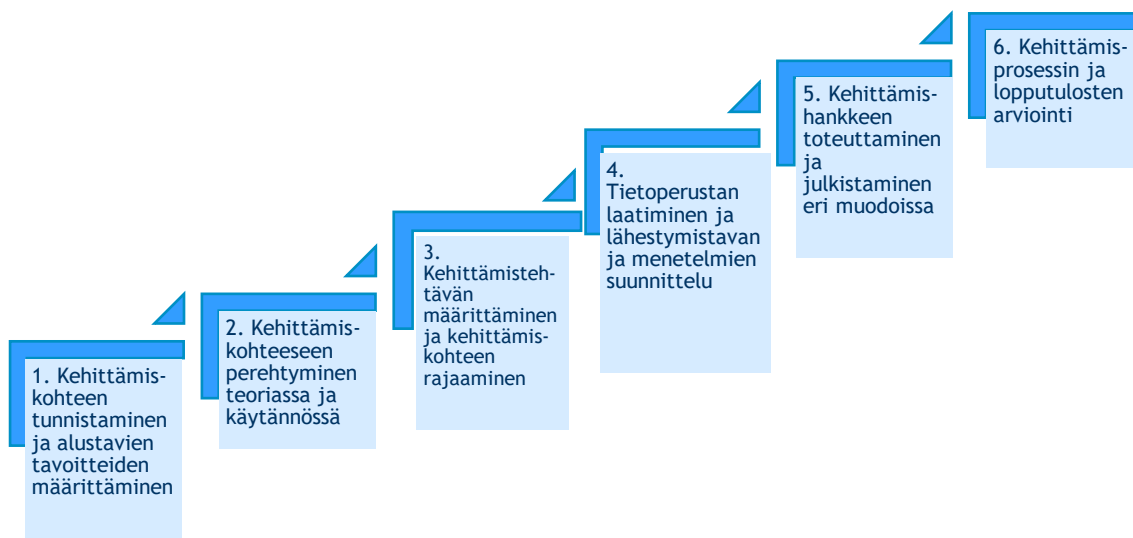
4.2 Kehittämisprosessi

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä tiedon tuottaminen tapahtui niin asiakkaita haastatellen, työntekijöiden työpajassa kuin esimiestasoa informoiden sekä kannustaen dialogiin (kuvio 9). Työpajoissa käytettiin osallistavia menetelmiä soveltaen. Kehittäjänä vastuullani oli työryhmälle ajankohtaisen teorian ja asiantiedon välittäminen kehittämisajatustyöskentelyn pohjalle. Kehittäjänä havainnoin ja kirjasin muistiinpanoja reflektoiden koko kehittämistoiminnan ajan.

Kuvio 9: Kehittämisen näkökulmat (mukaan Toikko & Rantanen 2009, 10).

Opinnäytetyössäni kehittämiskohteen tunnistaminen ja tärkeys nousivat esiin nuorten strukturoiduissa haastatteluissa, joissa sosiaalisen toimintakyvyn puutteet ja niiden syvyys realisoituivat. Haastatteluiden jälkeen kokosin teoriaa sosiaalisesta toimintakyvystä sekä selvittelin ja havainnoin, millaisin toimin sosiaalista toimintakykyä jo tällä hetkellä etsivässä nuorisotyössä vahvistetaan. Kehittämiskohde määrittyi ja rajautui selkeästi sosiaalisen toimintakyvyn kokonaisuuteen. Sosiaalisen toimintakyvyn teoriaa tutkiessani havaitsin, että teoriat osallisuudesta, yhteisöllisyydestä ja toimijuudesta limittyvät siihen oleellisesti. Tietoperustan laatimisen jälkeen pohdin tutkimuksen lähestymistapaa, teemahaastattelut olivat Nuorisobarometrin erillisnäytteen tutkijoiden määrittelemä tapa edetä, mikä sopi omaan kehittämistyöhöni loistavasti. Työskentelyssä nuorten kanssa nousee ajoittain vahvasti esiin se, että nuoret ja päättäjät keskustelevalta samoista asioista täysin erilaisella tasolla. Tästä syystä näin tärkeäksi asiakaslähtöisen lähestymistavan kehittämistyöhön ja valitsin kehittämisen työkaluksi Bikva-kehittämismenetelmän. Kehittämisen edetessä työtä ja tuloksia on esitelty useaan otteeseen työntekijöille ja eri työryhmille. Tämä opinnäytetyö toimii omalta osaltaan lopputulosten arvioimisen välineenä, ja myös työstä saatu palaute vahvistaa ajatusta kehittämistyön tärkeydestä.

Kuvio 10: Prosessikaavio tutkimuksellisesta kehittämisestä (Ojasalo ym, 2009, 24 mukaillen)

Kehittämisprosessi voidaan jakaa kuuteen eri osa-alueeseen (kuvio 10). Nämä osa-alueet ovat:

1. Kehittämiskohteen tunnistaminen ja alustavien tavoitteiden määrittäminen
2. Kehittämiskohteeseen perehtyminen teoriassa ja käytännössä
3. Kehittämistehtävän määrittäminen ja kehittämis-kohteen rajaaminen
4. Tietoperustan laatiminen sekä lähestymistavan ja menetelmien suunnittelu
5. Kehittämishankkeen toteuttaminen ja julkistaminen eri muodoissa
6. Kehittämisprosessin ja lopputulosten arviointi.

(Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 20 - 21.)

Toikon ja Rantasen (2009, 57) mukaan olennaista tutkimuksellisen kehittämisen perustelulle on vastata kysymykseen miksi. Kehittämiskohteen sosiaalisen toimintakyvyn haasteiden tunnistamiseen ja aiheen tärkeyden ymmärsin tehdessäni nuorten strukturoituja haastatteluja. Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on myös tuottaa tietoa laajempaan keskusteluun. Havaitsin, että sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen tähtääviä toimenpiteitä etsivässä nuorisotyössä tehdään nuorten kanssa jatkuvasti, mutta aiheen tärkeydestä huolimatta se ei ole suunnitelmallista ja jatkuvaa. Opinnäytetyöni tavoitteeksi määrittyi luoda pohjaa kehittämissuunnitelman valmistamiseksi sekä jo toiminnassa olevien toimintatapojen tunnistaminen ja kehittäminen. Haastatteluiden perusteella kaikilla nuorilla

oli toimintakykyjen alueilla puutteita, mutta sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteet jäivät muita rajoitteita näkymättömimmiksi, joten rajasin kehittämistehtäväni siihen. Toisena syynä tutkimuksen kohdistamiseen sosiaalisen toimintakykyyn oli se, että siihen kyetään eniten etsivän nuorisotyön keinoilla vaikuttaa, muiden toimintakyvyn rajoitteiden vahvistamiseen tarvittavat palvelut löytyvät muilta tahoilta.

Osallistuminen Nuorisobarometrin erillisnäytteen haastatteluihin antoi sysäyksen sosiaalisen toimintakyvyn kehittämissuunnitelman käynnistämiseksi ja eteenpäin viemiselle. Asiakkaiden ajatusten ja mielipiteiden saattaminen niin työntekijöiden kuin päättäjienkin tietoon on yksi etsivän nuorisotyön keskeisistä tehtävistä. Tästä syystä päädyin työssäni valitsemaan kehittämistoiminnan perustaksi Bikva-arviointi- ja kehittämismallin, jota sovelsin tarkoitukseen sopivaksi.

Opinnäytetyöni ollessa osa laajempaa tutkimuskokonaisuutta, se on edennyt vaiheittain sisältäen opinnäytetyön tekijästä riippumattomia muutoksia alkuperäiseen etenemissuunnitelmaan. Ajallisesti kehittämistyön alkamisen ja työn valmistumisen pitkäaikainen aikaväli (syksy 2017 - kevät 2019) on vain hyväksi, koska työn katkokset ovat antaneet aiheeseen etäisyyttä ja mahdollisuuden uudelleen arviointeihin ja ajankohtaisemman tiedon käyttämiseen. Tutkimukseni ensimmäinen vaihe alkoi Nuorisobarometrin erillisnäytteeseen kuuluvilla haastatteluilla syksyllä 2017. Nuorisobarometrin erillisnäytteen ensimmäisessä vaiheessa etsivät nuorisotyöntekijät neljästä eri maakunnasta kutsuivat asiakkuudessaan olevia, tutkijoiden asettamien kriteereiden täyttämiä nuoriaan osallistumaan Nuorisobarometrin erillisnäytteen strukturoituihin haastatteluihin, joissa etsivät nuorisotyöntekijät toimivat haastattelijoina. Strukturoiduissa haastatteluissa sosiaalisen toimintakyvyn puutteet nousivat haasteeksi lähes kaikissa suorittamassani haastatteluissa, joten aiheeseen syvempi perehtyminen ja aiheen valikoituminen opinnäytetyöni keskeiseksi teemaksi oli perusteltua. Opinnäytetyöprosessi jatkui aiheeseen perehtymisellä sekä työn teoreettisen viitekehyksen hahmottamisella. Tämän jälkeen työn tavoite, kehittämistehtävät ja tarkoitus määriteltiin. Tutkimusluvut tutkimuksia varten saatiin mukana olevilta kunnilta ja kaupungeilta syyskuun ja lokakuun 2017 aikana.

Tutkimuksen seuraavaan vaiheeseen kuului opinnäytetyöni varsinaisen tutkimuksellisen aineiston eli nuorten teemahaastatteluiden käsittely. Nuorisobarometrin erillisnäytteen strukturoitujen haastatteluiden lopuksi nuorilta tiedusteltiin heidän halukkuuttaan osallistua syvempiin jatkohaastatteluihin. Jatkohaastatteluista kiinnostuneet nuoret haastateltiin tutkimuksen toisessa vaiheessa teemahaastatteluin. Varsinais-Suomen haastattelut olivat helmikuussa 2018 ja Keski-Suomen alueen haastattelut syyskuussa 2018.

Opinnäytetyöni kolmannessa vaiheessa koostin ja analysoin kuuden nuoren teemahaastattelut. Tulokset esiteltiin kootusti työntekijöiden työpajassa lokakuussa 2018, työpajatyöskentelyyn osallistui Jyväskylän alueen etsivät nuorisotyöntekijät sekä etsivän nuorisotyön koordinaattori. Nuorten ajatukset kehittämisen pohjana, työpajassa pohdittiin nuorten nostamia teemoja eri näkökulmasta sekä pohdittiin tapoja, joiden avulla voidaan sosiaalista toimintakykyä vahvistaa niin yksilö- kuin ryhmätoiminnassakin. Esiin nousi teemoja ja haasteita nuorten elämässä. Etsivät nuorisotyöntekijät kokivat tärkeiksi nostaa nämä tietoon esimiestasolle. Työpajan jälkeen palasin analysoimaan nuorten aineistoa yhdistäen siihen etsivien nuorisotyöntekijöiden näkökulmia.

Työntekijöiden työpajan ja nuorten haastatteluiden tulokset sekä ajatukset kehittämissuunnitelmaan nuorten sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen keinoista vietiin vielä johtotiimille kuultavaksi ja kommentoitavaksi. Johtotiimin keskustelun tulokset yhdistettiin nuorten ja työntekijöiden tuottamaan tietoon ja muutettiin osaksi kehittämis ehdotuksia sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen suunnitelmaan.

4.3 Bikva - asiakaslähtöinen arviointi- ja kehittämismenetelmä

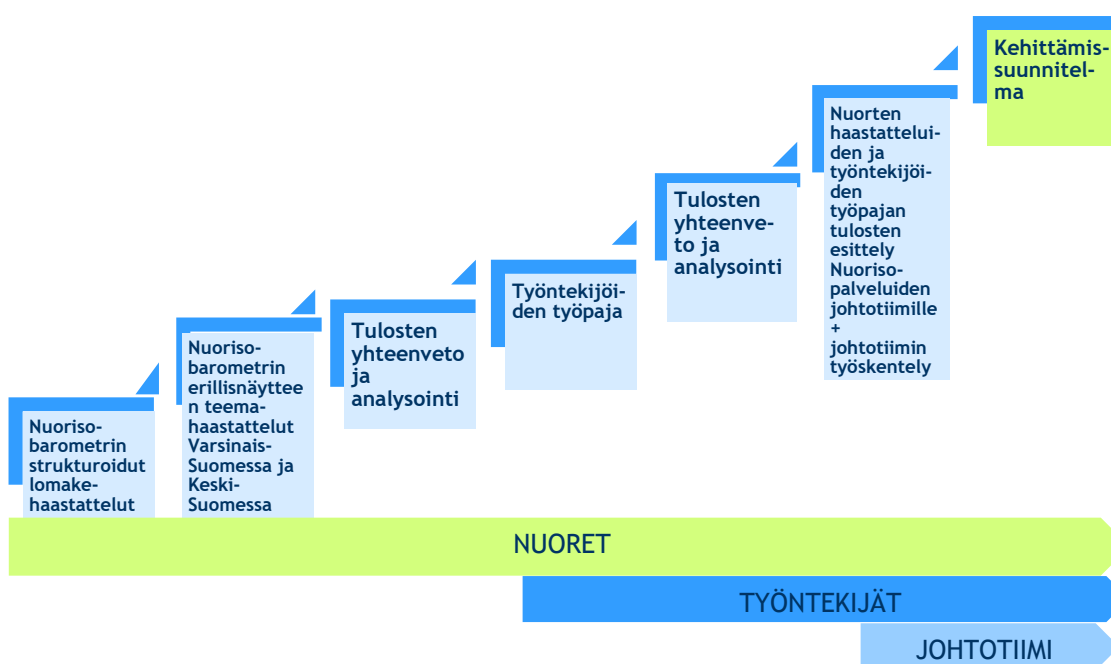
Bikva tulee tanskan kielen sanoista ”Brugerinddragelse I KVALitetsvurdering” eli asiakkaiden osallisuus laadun varmistajana. Bikva-menetelmä on vuorovaikutteinen työväline, jolla pyritään nostamaan sidosryhmien näkökulmaa esiin ja luomaan vuorovaikutusta asiakkaiden ja esimiestason välille. Tässä työssä sidosryhmänä olivat etsivän nuorisotyön asiakkaana olevat työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevat nuoret. Bikva-menetelmän keskeisenä ajatuksena on toimia asiakaslähtöisenä työkaluna, joka kerää asiakkailta olennaista tietoa palveluiden kehittämisen kannalta. Pohja-ajatuksena Bikva-mallissa on oletamus siitä, että asiakkaalla on olemassa tietoa, jota olisi hyvä saada esille toimintoja kehitettäessä. Näin voidaan lisätä laatua, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Bikva-menetelmässä edetään asiakastasolta kohti päättäjätasoa. Kehittämisprosessi on oppimislähtöinen, ja sen tavoitteena on kehittää työskentelytapoja. Bikva-menetelmän tavoitteena on kaksikehäinen oppiminen. Siinä nuorilta saadaan tietoa, jonka avulla työntekijät ja organisaatio kykenevät havainnoimaan tutkittavia aiheita eri näkökulmista ja kehittämään toimintaa niiden mukaisesti. (Hänninen, Julkunen, Hirsikoski, Högnabba, Paananen, Romo & Thomasen 2007.)

Tässä tutkielmassa olen käyttänyt sovellusta Bikva-arviointimallista (kuvio 11). Tutkimuksen kohteena olevien nuorten tehtävänä oli tuoda keskusteluun asioita, joihin te toivoisivat päättäjien kiinnostavan vahvemmin huomiota, keskeisenä käsitteenä sosiaaliseen toimintakykyyn ja sitä rajoittaviin tekijöihin liittyvät asiakokonaisuudet. Bikva-menetelmän mukaisesti haastattelut etenivät ketjumaisesti nuorten haastatteluista johtoryhmän tiedonantoon. Haastatteluiden aineisto analysoitiin ja esitettiin aina ketjussa seuraavalle tasolle. Krogstrup (2004) avaa Bikva-menetelmän olevan alhaalta ylöspäin etenevä. Bikva-

mallin ajatuksena on, että asiakkaiden ajatuksia, prioriteetteja ja kokemuksia olisi kunnioitettava toimintoja suunniteltaessa. Bikvan tuloksena syntyy perinteisesti muutoksia toimintoihin perustuen kaksikehäiseen oppimiseen. Bikva-menetelmän avulla asiakkaiden ääni saadaan esiin kokemusten ja näkemysten kautta ja tavoitteena on, että asiakkaiden osallistamisella saataisiin esille ongelmakenttä, josta päättäjätasolla ei edes välttämättä olla tietoisia. (Krogstrup 2004.)

Toisessa vaiheessa asiakkaiden mielipiteet tuodaan työntekijätasolle, joka pääsee kertomaan omat käsityksensä nuorten esille tuomista teemoista ja aiheista sekä täydentämään teemoja omilla ajatuksillaan. Työntekijätasoa haastatteleamalla saadaan esille heidän tulkintojaan ja kokemuksiaan aiheista sekä mahdollisia haasteita, jotka liittyvät työntekijöiden mahdollisuuteen tehdä työtään. Bikva-kehittämismenetelmän perimmäisenä tavoitteena on pyrkimys dialogiin ja sitä kautta palveluiden kehittämiseen. (Krogstrup 2004, 9.)

Bikva-mallin käyttämisen tavoitteena on käynnistää paitsi aktiivinen asiakkuus niin myös edistää oppimista ja tietoisuutta organisaation eritasoilla. Jos Bikvan tavoitteet täyttyvät, saattaa organisaatio saada uusia näkökulmia työn tekemiseen sekä nuorten tukemiseen, olennaisena voidaan nähdä vastaanottavan organisaation avoimuus asiakkaiden mielipiteille. (Krogstrup 2004.) Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli nuorten tiedon perusteella luoda toimintaehdotuksia, jotka työntekijöiden ja johtoryhmän työskentelyn jälkeen saataisiin toimintatavoiksi. Usein Bikva-menetelmän muutoskohdat osuvat niihin kohtiin, kun asiakkaiden näkemykset ja työntekijöiden näkemykset laitetaan yhteen. Tämä opinnäyte nostaa toivottavasti esiin myös Nuorisopalveluiden johtotiimille uusia asioita.

Kuvio 11: Sovellettu Bikva-mallin eteneminen opinnäytetyössä

Tässä tutkimuksessa ensimmäisessä vaiheessa nuoret haastateltiin sekä strukturoiduin lomakehaastatteluin että teemahaastatteluilla. Perinteisessä Bikva-mallissa asiakkaat pääsevät määrittelemään itse kysymyksiä, mutta tähän tutkielmaan kysymykset määrittyivät Nuorisobarometrin kysymyspatteriston mukaan. Hänninen ym. (2007) määrittelevät, että perinteisesti Bikva-haastatteluissa menetelmänä on ryhmähaastattelut, tässä tutkimuksessa haastattelut olivat asiakastasolla yksilöhaastatteluita. Bikva-menetelmän periaatteiden mukaista on käyttää yksilöhaastatteluita erityisesti, jos haastateltavalle on haastavaa osallistua sosiaalisten valmiuksien vuoksi ryhmähaastatteluun tai jos haastattelija haluaa kysyä henkilökohtaisia kysymyksiä (Hänninen ym. 2007). Tutkimuksen haastatteluissa kysymykset olivat henkilökohtaisia ja kuvastivat kunkin nuoren tilannetta haastatteluhetkellä. Syvällisen haastatteluyhteyden saamiseksi oli perusteltua tehdä haastattelut yksilökohtaisesti. Kuviossa 11 selvennän kehittämistyöni etenemistä Bikva-mallin mukaisesti.

1. Ensimmäisessä vaiheessa etsivien nuorisotyöntekijöiden toteuttamissa nuorisobarometrin erillisnäytteen strukturoiduissa haastatteluissa nuorille sekä teemahaastatteluissa selvitettiin paitsi nuorten ajatuksia demokratiasta ja tulevaisuudesta myös nuorten sosiaalista toimintakykyä sekä siihen vaikuttavia ja vaikuttaneita asioita. Haastateltavat pääsivät kertomaan, mitkä asiat he kokivat elämässään toimintakykyään madaltaviksi sekä millaisin keinoin toimintakykyä voitaisiin tukea ja vahvistaa, niin yksilötöyössä kuin valtakunnallisellakin tasolla.
2. Toisessa vaiheessa tutkijoiden suorittamista nuorten syvemmistä teemahaastatteluista nostettiin esille kohdat, jotka olivat selkeästi sosiaaliseen toimintakykyyn ja etsivään nuorisotyöhön liittyviä. Haastattelun teemat nostettiin työntekijätasolle keskusteluun ja niiden pohjalta rakennettiin toiminnallinen työpaja aiheen ympärille.
3. Kolmannessa vaiheessa sekä nuorten että työntekijöiden mielipiteet ja keskustelut vietiin kootusti johtotiimin tietoon ja keskusteltavaksi sekä pohdittiin kehittämissuunnitelmaa etsivään nuorisotyöhön koko aineiston pohjalta.

5 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT

Tässä kappaleessa esittelen opinnäytetyöni tutkimusmenetelmät sekä strukturoitujen haastatteluiden ja teemahaastatteluiden teoriaa. Lopuksi kuvaan työpajatyöskentelyä tutkimuksellisen kehittämistoiminnan näkökulmasta.

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on empiiristä tutkimusta, jossa havaintoaineistoa tutkitaan ja kommentoidaan empiirisen analyysin kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 27). Laadullisella tutkimusmenetelmällä pyritään kuvantamaan todellista elämää, jossa tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kerättävän aineiston tavoitteena on saada tutkittavien mielipiteet esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Laadullinen tutkimus on ihmistutkimusta. Määritellessään ihmistutkimusta Tuomi ja Sarajärvi (2018, 37) viittaavat Varton määritelmään, jonka mukaan ”ihmistutkimus on aina ilmiöiden tutkimusta, sen tutkimista, kuinka maailma on ihmiselle merkityksinä”. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 37) täydentävät Varton ajatusta näkemyksellään, jonka mukaan ihmistieteissä tutkimuksen aihe, esimerkkinä terveys ja hyvinvointi, sisältävät aina inhimillisten arvoja. Ihmisiä tutkittaessa tutkimuksen kiinnostus on tutkittavien henkilökohtaisissa kokemuksissa, tämän vuoksi tutkimuksen etiikkaan tulee kiinnittää paljon huomiota. Tutkimuksen eettisyyteen palaan luvussa 7. *Luotettavuus ja etiikka*.

Valitsin laadullisen tutkimuksen tutkimustavakseni, koska tavoitteenani oli saada monipuolisesti tietoa sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvistä asioista tutkittavien näkökulmasta, ei tehdä yleistyksiä. Tutkittavien näkökulma oli keskiössä etsivän nuorisotyön menetelmien ideoinnissa ja kehittämisessä. Vilkan (2015, 68, 118 - 120) mukaan laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyissä tutkimuksissa tarkastellaan ihmisten välistä merkityksellistä maailmaa. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimusongelmat, tutkimuskysymykset sekä tiedonintressi. Ihmisten kokemusten ja käsitysten pohjalta, tutkija tekee tulkintoja tutkittavasta aiheesta. Aineistostani tekee kiinnostavan sen monipuolisuus. Se antaa informaatiota tutkittavasta aiheesta, sekä nuorten itsensä että nuorten kanssa toimivien ammattilaisten näkökulmasta.

5.2 Tiedonkeruu

Tiedonkeruun vaiheessa Tuomen ja Sarajärven (2018, 98) mukaan haastateltavien valinnan ei pidä olla satunnaista. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 60) tähdentävät, että tutkijan on kyettävä tutkimuksessaan myös osoittamaan, että tutkimuksen aineisto on edustava. Tutkimuksen päämäärän mukaan arvioidaan sitä, kuinka toimivia valintakriteerit ovat ja kuinka edustava tutkimusaineisto on. Aineiston keruussa pohditaan usein, millainen aineiston määrä on riittävä, jotta tutkimuksen voidaan määritellä olevan tarpeeksi tieteellistä, edustavaa ja yleistettävissä. Aineiston koolla ei nähdä olevan niin paljon merkitystä kuin siitä tehtävillä tulkinnoilla ja niiden kestävyydellä. Laadullisessa tutkimuksessa otoksen määrää tärkeämpänä nähdään, että tutkittavilla on aiheesta laaja tietämys tai kokemus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 97 - 98.)

Tässä tutkimuksessa haastateltavat on valittu Nuorisobarometrin erillisnäytteen tutkijoiden esittämien kriteereiden perusteella, etsivän nuorisotyön ohjaajien toimesta. Kriteereinä toimivat NEET-nuorten määritelmät työttömyydestä ja iästä sekä tutkijoiden toivomus siitä, että haastateltavaksi saataisiin nuoria, joiden mielipiteitä ei yleensä tavoiteta perinteisin tutkimuksen keinoin. Etsivän nuorisotyöntekijöiden toivottiin myös tuntevan haastateltavat jo pidemmältä ajalta, joten tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien, voidaan todeta täyttävän tutkimuksen sopivuuden kriteerit.

5.2.1 Strukturoidut lomakehaastattelut

Opinnäytetyössäni Nuorisobarometrin erillisnäytteen strukturoidut haastattelut toimivat opinnäytetyöni aiheeseen johdattavana aineistona. Gretschelin ja Myllyniemen (2017) erillisnäytteen aineistokoostetta sekä suorittamiani strukturoitujen haastatteluita ei opinnäytetyössäni käytetä analysoituna, vaan enemmän havainnointiin ja haastattelijan kokemukseen pohjautuvana aineistona nuorten tilanteista. Avaan kuitenkin tässä luvussa nuorten strukturoitujen haastatteluiden kokonaisuutta.

Nuorisobarometrin erillisnäytteen puolistrukturoidut haastattelut toteutettiin Keski-Suomen ja Varsinais-Suomen osalta syyskuussa 2017 sekä lokakuussa 2017. Nuorisobarometrin erillisnäytettä varten haastateltiin puolistrukturoidulla haastattelulomakkeella, etsivän nuorisotyön 15 - 29-vuotiaita asiakkaan olevia nuoria. Lomakehaastatteluihin osallistui Suomesta neljästä eri maakunnasta yhteensä noin 117 nuorta. Haastattelulomake oli vuoden 2017 Nuorisobarometria varten luotu haastattelupohja, joka oli Nuorisobarometrin tutkijoiden laatima. Haastatteluiden toteutuksesta vastasivat maakuntien etsivät nuorisotyöntekijät. Haastatteluita varten haettiin tutkimusluvut eri kaupungeilta ja tutkijat perehdyttivät etsivät nuorisotyöntekijät haastatteluiden teemoihin sekä haastattelutilanteisiin liittyviin eettisiin käytänteisiin. Keski-Suomen alueella vastuullani oli omien asiakkaideni haastatteluiden lisäksi haastatteluiden koordinointi maakunnassamme. Keski-Suomen alueella haastattelimme yhteensä 36 nuorta, itse haastattelin heistä seitsemää nuorta.

Hirsjärven yms. (2009, 208) mukaan strukturoidussa eli lomakehaastattelussa haastattelu tapahtuu valmista lomaketta hyväksikäyttäen. Tutkimuksessa haastatteluiden tavoitteena on saada selville haastateltavan ajatuksia tutkittavasta aiheesta, se on keskustelua, joka etenee tutkijan johdattamana (Eskola & Suoranta 2008, 85). Lomakehaastattelussa kysymysten ja vastausten järjestys ja muoto on ennalta määritelty. Haastattelun ja kyselyn voidaan arvioida olevan selkein tutkimustapa silloin kun halutaan tietää, mitä tutkittava ajattelee tai miten hän toimii niin kuin toimii (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Oman kehittämistyöni aihe ja tavoite määrittyivät tehdessäni Nuorisobarometrin erillisnäytteen puolistrukturoituja haastatteluita seitsemälle nuorelle Keski-Suomen maakunnassa.

Strukturoidussa haastattelussa kaikkien kysymysten taustalta tulee löytyä peruste tutkimuksen viitekehystä tai tutkittavasta ilmiöstä jo valmiiksi tiedetystä tiedosta. Haastattelun etuna verrattuna esimerkiksi kyselyyn on se, että haastattelija voi havainnoida tutkittavaa, hän voi myös tarkentaa ja selventää kysymyksiä tutkimustilanteessa. Kysymysten järjestystä voidaan myös muuttaa tilanteen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85, 87.) Nuorisobarometrin tutkimuksen haastattelulomakkeessa kysymykset noudattavat osittain vuosittain samaa linjaa. Nuorisobarometritutkimus haluaa vuosittain nostaa esiin myös ajankohtaisia aiheita. Teemoina vuoden 2017 nuorisobarometrissä olivat luottamus, arvot ja asenteet, turvattomuuden- ja syrjinnänkokemukset sekä osallisuus. Nuorisobarometrin avulla haluttiin selvittää myös tyytyväisyyttä elämään ja sen eri osa-alueisiin sekä tutkia nuorten omaa rooli yhteiskunnassa. Kysymyksistä moni sivusi myös sosiaaliseen toimintakykyyn liittyviä teemoja. Nuorisobarometrin strukturoitu kysymyslomake löytyy Nuorisobarometrin erillisnäytteen aineistokoosteen liitteistä (Gretschel & Myllyniemi 2017).

Kyselytutkimus voidaan haastattelun tapaan toteuttaa niin, että tutkija tai haastattelija lukee haastateltavalle kysymykset ja vastausvaihtoehdot ääneen ja haastateltava voi vastata kysymyksiin suullisesti. Aineistoa näin kerätessä on haastattelutilanteessa paikalla vain haastattelija ja haastateltava. Menetelmän vahvuutena on se, että haastattelija voi selventää kysymyksiä, jos huomaa, ettei haastateltava ymmärrä niitä. Tutkija kykenee myös antamaan tilanteessa tutkittavalle enemmän infoa tutkimuksesta ja tutkittavaa kiinnostavista asioista. Voidaan ajatella, että tämä on hyvä keino tutkittavan motivoimiseksi, havainnoimiseksi ja siten laadukkaamman tutkimustuloksen saamiseksi. Haastattelutapa vie runsaasti aikaa verrattuna perinteiseen kyselylomaketutkimukseen. (Aaltola & Valli 2007, 109 - 110.) Strukturoitujen haastatteluiden tekeminen niin, että etsivä nuorisotyöntekijä kirjasi nuoren mielipiteet ylös, nosti esiin hyviä keskusteluita ja sai nuoret pohtimaan vastauksiaan keskittyneemmin. Tilanne mahdollisti myös sen varmistamisen, että haastateltavan tulkinta kysymyksestä on oikea.

Strukturoiduissa haastatteluissa käytetään usein ulkopuolisia haastattelijoita, koska haastattelut ovat työläisiä toteuttaa. Ulkopuolisia haastattelijoita käytettäessä olisi tärkeää, että haastatteluiden tekijät on perehdytetty hyvin tutkimukseen. (Vilka 2015, 132.) Tässä tutkimuksessa tutkijat pitivät kaikille etsiville nuorisotyöntekijöille koulutuksen haastatteluista varten. Etsivien nuorisotyöntekijöiden toimiminen tutkimuksen haastattelijoina voidaan nähdä vahvuutena. He tunsivat tutkimukseen osallistujat jo entuudestaan ja olivat perehtyneet tutkittavien elinympäristöihin ja haasteisiin jo asiakassuhteiden aikana. Ajattelen, että suurin osa nuorisobarometrin erillisnäytettä varten haastatelluista nuorista ei olisi osallistunut haastatteluun, ellei haastattelijana olisi ollut heille jo valmiiksi tuttu työntekijä.

5.2.2 Teemahaastattelut

Toisen haastatteluvaiheen, teemahaastatteluiden aineistoni koostuu yhteensä kuuden Varsinais-Suomen ja Keski-Suomen alueen nuoren haastattelusta. Varsinais-Suomi valikoitui

toiseksi tutkittavakseni alueeksi, koska siellä teemahaastattelut alkoivat aikataulullisesti ensimmäisinä ja Keski-Suomen teemahaastatteluiden toteutuminen oli vielä tuohon ajankohtaan epävarmaa. Aineiston tullessa useammalta paikkakunnalta se antaa laajemman käsityksen tutkittavasta aiheesta sekä mahdollistaa paremmin tulosten skaalaamisen. Teemahaastatteluvaiheeseen kutsuttiin Nuorisobarometrin erillisnäytteen lomakehaastatteluissa kirjallisesti kiinnostuksensa jatkohaastatteluihin ilmaisseet nuoret. Varsinais-Suomen alueella teemahaastatteluihin osallistui yhteensä 11 nuorta, joista opinnäytetyötäni varten arvottiin satunnaisvarainen 5 hengen näyte. Keski-Suomessa aineistoni koostui niiden nuorten haastatteluista, joissa toimin haastattelijana ensimmäisen vaiheen strukturoiduissa haastatteluissa.

Ensimmäisen vaiheen strukturoituihin haastatteluihin osallistuneilta nuorilta tiedusteltiin heidän halukkuuttaan osallistua jatkohaastatteluun, joka oli syvempi teemahaastattelu. Nuorisotutkimusverkoston kanssa toteutettavan tutkimusyhteistyön nimissä sain mahdollisuuden hyödyntää myös Varsinais-Suomen alueen haastatteluista. Varsinais-Suomen alueen teemahaastatteluihin en päässyt osallistumaan paikan päälle, mutta valmistelin tutkimuskysymyksiä haastattelijana toimivalle tutkija Anu Gretshelille sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvistä teemoista. Keskustelimme tutkijan kanssa sekä puhelimitse että Skype-näköpuheluiden kautta haastatteluista ja niihin suunnitelluista kysymyksistä sekä käytänteistä. Nuorisobarometrin erillisnäytteen tutkijoiden haastattelurunko koostui pitkälti myös sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvistä kokonaisuuksista, joten omat tutkimuskysymykseni sulautuivat haastattelurunkoon.

Tutkija Anu Gretschel arpoi Varsinais-Suomen alueen haastatteluista kymmenestä nuoresta opinnäytettäni varten viisi haastateltavaa. Rahoitushakujen vuoksi Keski-Suomen alueella strukturoitujen haastatteluiden ja teemahaastatteluiden välillä aikaa kului melkein vuosi, mikä osaltaan aiheutti sen, että Keski-Suomen alueen haastateltavien osalta jatkohaastatteluihin haastattelemistani seitsemästä nuoresta osallistui vain yksi. Yksi jatkohaastattelluluvan antaneista estyi teemahaastattelusta, yhtä emme tavoittaneet ja viisi halusi osallistua vain tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen, eli strukturoituihin haastatteluihin. Tämä ei kuitenkaan ollut haitallista kehittämistyön kannalta, koska kehittämisessä olennaista ei ole niinkään nostaa paikallisia asioita käsittelyyn, vaan yleisesti asiakasryhmämme kokemia haasteita ja teemoja.

Teemahaastatteluista varten luomani kysymispohja pohjautui osittain taulukossa 1. käytettyihin sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueisiin ja mittaristoihin (Tiikkainen & Pynnönen 2018). Teemoina haastattelussa olivat:

- Ihminen vuorovaikutussuhteissaan, joka sisälsi kysymyksiä sekä yksilötekijöistä, että verkostoista esimerkiksi arvoista, sosiaalisista taidoista, sosiaalisesta joustavuudesta sekä yksinäisyyden kokemuksista.
- Ihminen aktiivisena toimijana, joka sisälsi kysymyksiä toimintakyvyn aktuaaleista ja potentiaalisista käyttötilanteista, kuten arjen mielekkyydestä, yhteisöön kuulumisen ulottuvuudesta, sosiaalisesta aktiivisuudesta ja osallisuudesta, sekä harrastuksista, yhteisöistä, toiminnan merkityksistä ja muiden auttamisesta.
- Etsivien nuorisotyöntekijöiden rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistajana, joka sisälsi kysymyksiä nuorten kokemuksista etsivän nuorisotyön asiakkuudesta ja työskentelyn vaikutuksista sosiaaliselle toimintakyvylle.

Henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmssuhteet		
Ulottuvuus	Yksittäiset kysymykset väestötutkimuksissa	Arviointiasteikot
Sosiaalinen verkosto: - koko ja rakenne - verkoston välinen vuorovaikutus	<ul style="list-style-type: none"> sukulaisten/läheisten määrä ystävien olemassaolo luotettavan ihmisen olemassaolo tapaamistiheys saatu sosiaalinen tuki vastavuoroinen tuki 	Lubben's Social Network Scale: (LSNS-6, LSNS-18, LSNS-R): Sosiaalisen verkoston koko, vuorovaikutussuhteiden läheisyys ja kontaktien tiheys (ei ole saatavilla TOIMIA-tietokannassa)
Sosiaalinen eristyneisyys	<ul style="list-style-type: none"> yksin asuminen leskeys läheisen tai luotetun ihmisen olemassaolo kontaktit toisten ihmisten kanssa 	
Vuorovaikutussuhteiden koettu laatu: - koettu yhteisyys - koettu yksinäisyys - koettu sosiaalinen tuki	<ul style="list-style-type: none"> yksinäisyys-kysymys 	Social Provision Scale (SPS) (saatavilla TOIMIA-tietokannassa) UCLA- yksinäisyysasteikko (ei ole saatavilla TOIMIA-tietokannassa)
Sosiaaliset taidot: - sosiaalinen joustavuus - vuorovaikutusongelmat		Battery of Interpersonal Capabilities (BIC) (ei ole saatavilla TOIMIA-tietokannassa) Interpersonal Behavior Problem Statement Scale (IBPSS) (ei ole saatavilla TOIMIA-tietokannassa)
Sosiaalinen osallistuminen		
Harrastukset Kollektiivinen sosiaalinen osallistuminen Produktiivinen sosiaalinen osallistuminen Poliittinen osallistuminen	<ul style="list-style-type: none"> yksin tehtävät harrastukset ryhmässä tehtävät harrastukset vapaaehtoistyö päätöksentekoon osallistuminen 	

Taulukko 1: Väestöntutkimuksessa useimmiten käytettyjä mittareita sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueita ja mittareita (Tiikkainen & Pynnönen 2018).

Valmistelemani teemahaastatteluiden kysymyspohja löytyy liitteenä (liite 1). Aineiston teoriaa ohjaavassa analyysissä mukailin myös taulukossa esiintyneitä sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueita.

Teemahaastattelun tavoitteena oli saada keskitetysti tietoa haastateltavalta tutkimuksen tekijää kiinnostavasta aiheesta. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 83) kertovat laadullisen tutkimuksen yhdeksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä haastattelun.

Teemahaastattelun voidaan sanoa olevan strukturoidun- ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa haastattelun aihepiirit ovat ennalta selvillä, mutta kysymysten järjestys ja muoto voivat vaihdella (Hirsjärvi ym. 2009, 209). Nuorten teemahaastatteluissa kysymysten muotoa ja järjestystä ei ollut tarvetta pitää samanlaisena, vaan kysymykset voitiin esittää silloin, kun aihe nousi nuorten tuottamassa puheessa esille. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teemat käsitellään. Teemahaastattelussa voidaan haastateltavan tuottaman tiedon mukaan painottaa eri alueita. Kun kysymysten asettelu ei ole ennalta määritelty, saa haastateltava paremmin mielipiteensä esiin ja keskustelusta tulee vastavuoroista. (Aaltola & Valli 2007, 25 - 26, 28.) Dialogisen haastattelun haasteeksi voidaan ajatella sen keskustelunomaisuus sekä se, että haastateltavan ja haastattelijan kokemukset ja ennako-oletukset ovat yhteisessä keskustelussa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90 - 91.)

Teemahaastattelussa on tärkeää, että tutkija tuntee kohderyhmän ja sen toimintaympäristön. Haastattelussa haastateltava on informaatiota antava, aktiivinen osapuoli - subjekti. (Vilkkä 2015, 131.) Hirsjärvi ym. (2009, 204) määrittelevät tiedonkeruumenetelmänä haastattelun eduksi sen, että siinä ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Suora vuorovaikutus antaa joustavuutta aineistoa kerätessä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 86) täydentävät haastattelun vahvuudeksi sen antaman vapauden valita haastateltaviksi ihmisiä, joilla on tutkimuksen aihepiiristä kokemusta ja tietoa.

Teemahaastatteluiden valitseminen tutkimuksen toteuttamistavaksi oli perusteltua, koska teemoitellun haastattelun avulla päästiin syvemmälle sekä strukturoidussa haastattelulomakkeessa esitettyihin asiakokonaisuuksiin että sosiaalisen toimintakyvyn teoriasta nouseviin teemoihin. Kehittämistyöni osalta haastatteluiden tavoitteena oli saada esiin asioita nuorten sosiaalisesta toimintakyvystä ja mahdollisia konkreettisia ehdotuksia siihen, kuinka sosiaalista toimintakykyä voitaisiin etsivässä nuorisotyössä edistää.

5.2.3 Aivoriihiyöskentely etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajassa

Kehittämistyöni toisessa menetelmävaiheessa nuorten ajatukset ja mielipiteet tuotiin kootusti ja analysoituna etsivien nuorisotyöntekijöiden toiminnalliseen työpajaan. Työpajaan osallistuivat Jyväskylän alueen etsivät nuorisotyöntekijät (n =12) sekä Keski-Suomen alueen koordinaattori. Työpaja alkoi lyhyellä alustuksella sosiaalisesta toimintakyvystä ja tutkimuksesta nousseista teemoista. Tällä varmistettiin, että kaikkien ymmärrys keskeisistä käsitteistä oli yhteneväinen. Jatkona teoreettisen viitekehyksen avaamiselle esittelin nuorten nostamat teemat ja kokemukset, tavoitteenani oli virittää työntekijöiden ajatukset keskeisten teemojen äärelle. Työntekijöiden aivoriihiyöskentelyn päämääränä oli antaa työntekijöille nuorten tuottamaa informaatiota sekä tilaa ja aikaa keskustella aiheesta ja

nostaa keskusteluun työntekijöiden huomioita sekä mahdollisia kehittämisajatuksia. Työpajatyöskentelyn päämääränä oli saada tasalaatuisesti kaikkien työntekijöiden mielipiteet kuuluville.

Menetelmänä etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajassa käytettiin Aivorihi-menetelmää sekä sen muunnelmaa ideakävelyä. Lavosen ja Maisalon (1993) mukaan Aivorihi menetelmän tavoitteena on kehittää uusia ajatuksia tutkittavasta aiheesta. Tässä tutkielmassa sen tavoitteena oli luoda Bikva-kehittämismallin mukaisesti dialogia nuorten ja työntekijöiden välisille ajatuksille. Aivorihi-menetelmä on vapaamuotoinen ja toteutusvaiheessa kontrolloimattomiakin piirteitä saava.

Sosiaalisen toimintakyvyn teorian esittelyn jälkeen työntekijöille esiteltiin kootusti haastatelluista nousseita teemoja ja ajatuksia. Esittelyn aikana käytiin keskustelua aiheiden nostamista asiakokonaisuuksista. Seuraavaksi osallistujat saivat post-it-lappuja. Tapaamishuoneeseen oltiin jaoteltu nuorten nostamien asioiden pääteemoja papereille sijoitettuna, teemapapereiden ympärille työntekijöillä oli mahdollisuus käydä kirjaamassa heränneitä ajatuksia ja ideoita. Ideoinnille ei ollut tiettyä aikaa, vaan työskentely jatkui niin pitkään kuin ihmisillä heräsi ideoita. Lopuksi käytiin kootusti keskustelua heränneistä aiheista ja ideoista, ja nämä ajatukset kirjattiin ylös.

Työntekijöille suunnatussa työpajassa hyödynsin sovelletusti aivorihi-tekniikkaa sekä sen muunnelmaa, ideakävelyä. Aivorihi-työpaja alkaa esivaiheella, jossa määritellään ongelma tai tavoite ja rajataan se. Ideakävelyn periaatteiden mukaan teemapapereihin voidaan kirjata teema tai kysymys, joka ohjaa ideointia. Tässä työpajassa ideapapereihin kirjattiin nuorten haastatelluista nousseita teemoja. Nuorten haastatteluiden tulokset olivat koko työpajan kehittämisen ajatus. Ideointivaiheessa tärkeää on kirjata kaikki asiat, joita teema tuo mieleen. Ennen aivorihiin aloittamista etsivät nuorisotyöntekijät ohjeistettiin liikkumaan tilassa ennalta määräämättömässä järjestyksessä ja tutustumaan kaikkiin ympärillä oleviin teemapapereihin sekä kirjaamaan post-it-lapuille teemojen nostamia ajatuksia. Ideoita ei tarvinnut perustella eikä edes nimetä, kuka ne esitti. Teemapapereihin oli mahdollista kirjata omia ajatuksia tai jatkaa muiden esittämien ajatusten pohtimista. Ideakävelyn jälkeen kehittäjä keräsi ideat ylös ja tiivistä sekä yhdisti samankaltaisia ajatuksia. (Puhakka, Sihvo & Väyrynen, 2011; Lavonen & Maisalo, 1993.)

Ideakävelyssä olennaista on, että ideoiden määrää ei rajoiteta ja kun ajatukset alkavat tyrehtyä, osallistujat voivat kiertää ja tarkastella muiden ideoita. Uudet syntyneet ideat kirjataan alkuperäisten vierelle. Muiden esittämät ideat synnyttävät usein uusia ideoita. Liikkuminen helpottaa ideointia ja muiden kirjoittamat sisällöt antavat usein lähtökohtia uusille ideoille. (Lavonen & Maisalo, 1993.)

Työpajasta nousseita huomioita kirjattiin työskentelyn aikana muistiin. Työpajatyöskentelyn lopuksi käytiin keskustelu, jonka pääpiirteet kirjattiin ylös. Tutkimukseen lupa pyydettiin suullisesti kaikilta työntekijöiltä. Myös työntekijöiden aineistosta muodostettiin yhteenveto.

5.2.4 Jyväskylän Nuorisopalveluiden johtotiimin työskentely

Jyväskylän nuorisopalveluiden johtotiimin tapaamiselle vietiin kootusti aineistoa sekä nuorten, että työntekijöiden mielipiteissä. Nuorten haastatteluiden tulokset toimivat pääasiallisena aineistona. Johtoryhmälle avasin lyhyesti sosiaalisen toimintakyvyn tutkimukseni taustoja ja perusteita ennen tuloksiin menemistä. Aikaa johtoryhmän tapaamisella oli rajoitetusti, joten työskentely painottui työn esittelylle sekä vapaalle keskustelulle. PowerPoint-esitys löytyy liitteestä 4. Luvusta 8.3, kehittämistyön 3. vaihe - Nuorisopalveluiden johtotiimin keskustelun tulokset, löytyvät johtotiimin tapaamisen keskeisimmät huomiot ja tulokset.

6 AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen aineistoni analyysitavan sekä kerron aineiston käsittelystä ja aineiston analyysin vaiheista. Luvun loppuun olen luonut aineiston analyysin tulkitsemiseksi taulukkoesimerkin teorialähtöisestä analyysistäni.

6.1 Teemahaastatteluaineiston analyysi

Nuorten teemahaastatteluiden aineiston analyysin pohjana käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkimusta varten haastateltujen nuorten teemahaastattelut nauhoitettiin haastatteluita suorittaneiden tutkijoiden toimesta. Nauhoitukset olivat pituudeltaan tunnista melkein kahteen ja puoleen tuntiin. Nauhoitettua haastattelumateriaalia kertyi yhteensä reilu yhdeksän ja puoli tuntia. Opinnäytetyöni aineistoon kuuluvat kuusi haastattelua litteroin ja anonymisoin sekä omaan käyttööni että Nuorisobarometrin erillisnäytteen tutkijoiden aineistoksi. Teemahaastatteluiden nauhoittamisella oli kehittämistyötäni ajatellen todella suuri merkitys, koska en päässyt osallistumaan ja vaikuttamaan kaikkiin haastattelutilanteisiin. Nauhurin ja äänitteiden litteroinnin kautta sain kuitenkin hyvin käsityksen tutkimustilanteista. Avaan 7. luvussa *Etiikka ja luotettavuus* enemmän valmiin aineiston saamisen tuottamia haasteita luotettavuuden arviointiin.

Vilka (2015, 136 - 137) toteaa, että aineiston keräämisen ja nauhoittamisen jälkeen se on muutettava luettavaan muotoon, eli litteroitava, jotta tutkimuksen analyysi voidaan aloittaa. Litterointivaihe on tärkeä, koska se lisää vuoropuhelua tutkijan ja aineiston välillä. Teemahaastatteluiden toteuduttua sain tutkija Anu Gretscheliltä Varsinais-Suomen alueelta viiden arvotun nuoren haastattelun äänitteet litterointiin ja anonymisointiin, ja Varsinais-Suomen loput haastattelut, jotka eivät tulleet minun aineistokseni, toimitettiin toiselle tutkimusyhteistyötaholle. Aineisto toimitettiin tietosuojakysymysten vuoksi kirjattuna

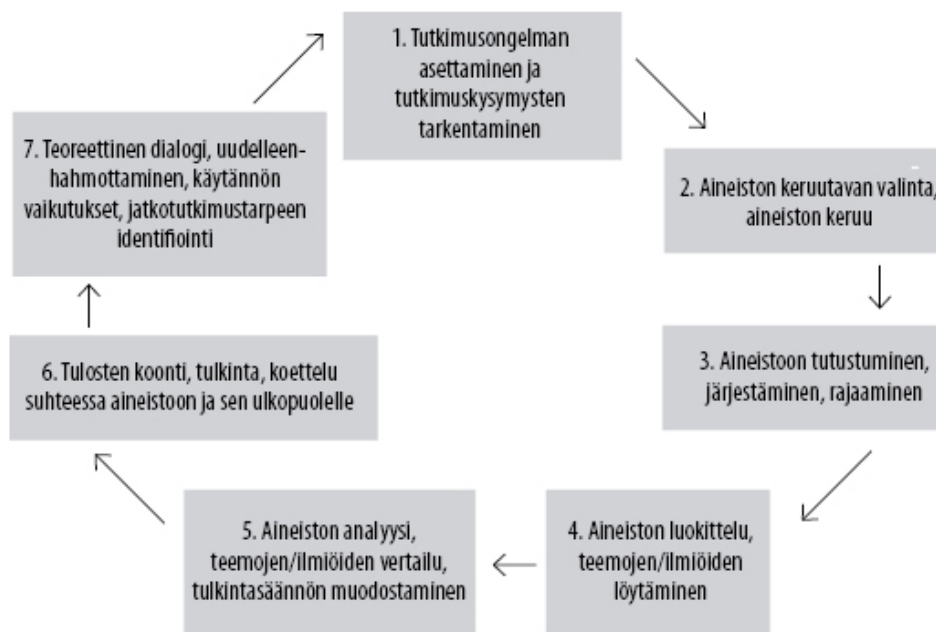
kirjeenä. Aineistoa litteroitaessa ja anonymisoitaessa kahdessa eri paikassa jouduimme pitämään huolen, että litterointi ja siinä käytettävät muodot ovat yhtenäisiä. Haastatteluiden anonymisointiin liittyvistä asioista vaihdettiin ajatuksia sähköpostitse ja Skype-näköpuheluiden avulla. Litterointivaihe oli opinnäytetyöni aineiston keräämisessä erityisen tärkeä, koska en päässyt osallistumaan Varsinais-Suomesta aineistokseni tullessiin haastatteluihin. Haastattelunauhoja kuunneltaessa ja litteroitaessa sain kuitenkin hyvän käsityksen haastattelun kulusta ja haastateltujen ajatuksista. Yhteensä litteroitua haastatteluaineistoa kertyi 165 sivua.

Aineiston läpikuuntelu useaan kertaan oli erityisen tärkeää, jotta tutustuin aineistoon ja haastateltaviin mahdollisimman hyvin. Vilkan (2015,137) mukaan haastatteluaineiston muuttaminen tekstimuotoon helpottaa sen läpikäymistä sekä luokittelua ja ryhmittelyä. Litterointi on työlästä, mutta se auttaa tutustumaan aineistoon paremmin. Vilka (2015, 137) jatkaa, että litteroinnin tarkkuuteen vaikuttaa se, mitä tutkimuksessa tavoitellaan. Haastatteluiden tullessa sekä useiden tutkijoiden käyttöön että tallennettavaksi yhteiskunnalliseen tietoaarkistoon, litteroinnit tehtiin koko tutkimusaineistolle sanatarkasti. Litteroitu teksti seuraa sanatarkasti haastateltavien puheita. Litteroinnin jälkeen aineisto analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

6.2 Teorialähtöinen analyysi

Opinnäytetyössäni aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia, tarkemmin teorialähtöistä analyysia. Vilka (2015, 170) toteaa, että teorialähtöisessä analyysissa aineistoa lähdetään analysoimaan valmiin teorian pohjalta. Teorialähtöisessä analysoinnissa teoria ja aikaisempi tieto aiheesta suuntaavat käsitteiden ja luokitusten määrittelyä sekä analyysia. Aineiston ollessa laaja ja sisältäessä myös omaan tutkielmaani tarpeetonta tietoa, olisi aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä suurempi mahdollisuus tutkimuksen ydinkysymyksistä harhautumiseen, ja tästä syystä valitsin analyysitavakseni teorialähtöinen analyysin.

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, ja sitä voidaan yhdistää eri analyysikokonaisuuksiin. Se on yksinkertainen laadullisen analyysin metodi, jossa hyväksi käytetään keksimisen logiikkaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110, 113, 145.) Laadullisen aineiston analyysi vaatii teemoittelua, aineiston erittelemistä sekä yhdistämistä. Aineistosta pitäisi nousta kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi 2009, 221 - 222.) Alla Ruusuvuoren ym. (2010, 12.) kuvausta aineiston analyysin vaiheista. Kuviossa analyysin vaiheet on eroteltu toisistaan, mutta todellisuudessa ne kuitenkin ovat päällekkäisiä ja etenevät limittäin.

Kuvio 12: Aineiston analyysin vaiheet (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12 mukaan)

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 111) vahvistavat, että teorialähtöinen analyysi on analyysimalli, joka pohjautuu johonkin tiettyyn teoriaan. Tutkimuksessa kuvaillaan tämä teoria ja määritellään tutkittavana olevat käsitteet, joiden kautta määritellään tutkittava ilmiö. Tutkimuksen teoreettisessa osassa on hahmoteltu teemat, joita vastaan aineistoa suhteutetaan. Näin ollen teoreettisessa analyysissä tutkimuksen taustateorioissa on hahmoteltu jo valmiiksi kategoriat, joihin valmista aineistoa peilataan. Teorialähtöisessä analyysissä tutkittavasta ilmiöstä jo valmiina oleva tieto määrittelee ilmiön käsitteenä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110 - 111.) Omassa opinnäytetyössäni teorialähtöistä sisällönanalyysia ohjaavat sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvät teemat. Teorialähtöinen sisällönanalyysi saa kehukset teemahaastattelurungosta (liite 1) Teemahaastattelurungon teemat olivat ihminen vuorovaikutussuhteissaan, ihminen aktiivisena toimijana, ihminen osallisena yhteiskunnassa ja yhteisöissä sekä etsivien nuorisotyöntekijöiden rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisessa.

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä tavoitteena on luoda jotain uutta tutkittavaan aiheeseen tutkittavien antaman aineiston perusteella (Vilkkä 2015, 171). Nuorten haastatteluaineistoon tutustumisen aloitin tutustumalla aineistoon, eli kuuntelemalla sen useaan kertaan läpi ja korostamalla kiinnostavia kohtia aineistosta. Tämän jälkeen jatkoin jaottelemaan teorit, joita aineistostani etsin, luin ja alleviivasin erilaisin värein haastatteluista kohdat, jotka liittyivät teoriaani ja vastasivat tutkimuskysymyksiini. Teorialähtöinen analyysi tässä tutkielmassa on olennainen myös siksi, että aineistojen tullessa Nuorisobarometrin erillisenäytteen tutkijoiden käyttöön, ne sisälsivät myös useita teemoja, jotka eivät olleet suoraan yhteydessä oman tutkielmani tavoitteeseen ja teorioihin sosiaalisesta

toimintakyvystä. Tästä syystä aineistoa läpikäydessä tuli pysyä tarkkana, ettei aineisto laajene suuntaan, joka ei ole olennainen omien tutkimuskysymysten kannalta. Etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajan jälkeen otin nuorten haastattelut uudemman kerran analysointiin, kävin aineiston uudelleen läpi ja katsoin, nouseeko työpajan perusteella aineistosta esiin vielä uusia kokonaisuuksia ja huomionarvoisia teemoja. Samoin tein johtotiimin keskustelun jälkeen.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 104) ovat muotoilleet tutkija Timo Laineen kokoamaa analyysin runkoa, jossa on neljä eri vaihetta;

1. päätös siitä, mikä tässä aineistossa on kiinnostavaa
2. aineiston läpikäyminen, erotellaan ne asiat, jotka sisältävät kiinnostukseen
3. luokitellaan, teemoitetaan ja tyypitellään aineisto
4. kirjoitetaan yhteenveto.

Aineiston pilkkomisen voidaan nähdä olevan yksinkertaisempaa, kun aineiston kerääminen on tapahtunut teemahaastatteluin. Haastattelurunko muodostaa jäsenyyksen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88, 127.) Aineiston analyysivaihe oli työläs mutta tarpeellinen tehdä perusteellisesti. Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastatteluin, joten aineiston analyysiin oli luonnollista lähteä sosiaalisen toimintakyvyn ja sitä täydentävien teorioiden sekä tutkimuskysymysten raamittamia asiakokonaisuuksia seuraten. Analyysinrunko muodostui tutkimusongelmien ja aineiston teorian kautta. Sosiaalisen toimintakykyyn liittyvät käsitteet, osallisuus, toimijuus, yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma eroteltiin, kuten myös näiden päätermien alle liittyvät termistöt. Aineiston analyysin tavoitteena oli löytää vastaukset tutkimuskysymyksiini. Aineiston teemoittelussa käytin eri värejä, joiden avulla koodasin aineiston sosiaalisen toimintakyvyn kokonaisuuksien mukaan:

<p>Ihminen vuorovaikutussuhteissaan:</p> <p>Yksilötekijät Sosiaaliset taidot Sosiaalinen pääoma Yhteisyys Yksinäisyys Sosiaalinen aktiivisuus Tunne hyväksytyksi tulemisesta Ystävien olemassa olo Auttavien tahojen olemassa olo Suhteet omaisiin ja vastuu lähimmäisistä</p>	<p>Ihminen osallisena yhteiskunnassa ja yhteisöissä:</p> <p>Osallisuus Arvostus Tasavertaisuus Luottamus Mahdollisuus vaikuttaa Riittävä toimeentulo ja hyvinvointi Toiminnallinen osallisuus Yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys Yhteisöllisyys Ympäristön tuki Kuulumisen tunne Tavat toteuttaa kansalaisuutta Turvallisuus, kuulluksi tuleminen</p>
---	---

Etsivien nuorisotyöntekijöiden rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistajana	Ihminen aktiivisena toimijana: Toimijuus Kyky toimia Vapaa-aika Harrastukset yksin Tavoitteet elämälle
---	---

Taulukko 2: Aineiston teemoittelu Tiikkaisen (2018) sosiaalisen toimintakyvyn jaottelua osittain mukaillen

Aineisto teemoiteltiin neljän eri alaotsikon alle (taulukko 2). Teemat tulivat suoraan sosiaalisen toimintakyvyn määrittelyistä ja tutkimuskysymyksistä. Ensimmäisenä otsikkona teemoittelussa oli *ihminen vuorovaikutussuhteissaan*, jonka alle sijoitin sosiaalisen pääoman, yhteisyyden tunteet, yksinäisyyden, suhteet ihmisiin, sosiaaliset taidot sekä vastuun läheisistä. Toisena teemana oli *Ihminen aktiivisen toimijana*, joka sisälsi toimijuuden, kyvyn toimia, vapaa-ajan, harrastukset sekä tavoitteet elämälle. Kolmantena pääluokkana oli *Ihminen osallistujana yhteiskunnassa ja yhteisöissä*, jonka alle keräsin teemat liittyen sosiaaliseen osallisuuteen, arvostukseen, yhteisöllisyyteen, ympäristön tukeen, yhteiskuntaan kuulumisen tunteen sekä turvallisuuden ja hyvinvoinnin. Neljänneksi pääluokaksi määrittelin *etsivän nuorisotyön merkityksen sosiaalisen toimintakyvyn tukijana*, jonka otsikon alle sijoitin etsivien nuorisotyöntekijöiden toimenkuvaan liittyvät kokonaisuudet.

Vilkkan (2015, 170 - 171) mukaan analyysissa edetessä pohditaan ensin, mitä osa-alueita käsitteisiin kuuluu ja sitten osa-alueet otetaan luokittelun kehyksiksi. Tämän jälkeen on tarkoituksena uudistaa käsityksiä tutkittavasta asiasta, pohjana tutkittavien antamat merkitykset. Teoriaohjaava analyysi tuki aineistosta esiin nousseita havaintoja teorian viitekehystä.

Aineiston tutkimiseen tulee ryhtyä pian aineiston keräämisen jälkeen, kun aineisto on vielä tuoreessa muistissa ja inspiroi tutkijaa. Tavallisimmat aineiston analyysin menetelmät ovat teemoittelu, tyypittely ja sisällön erittely. (Hirsjärvi yms. 2009, 224.) Tutkimustehtävien kannalta keskeiset asiat teemoitellaan eli järjestellään aineiston kokoamisvaiheessa määriteltujen aiheiden mukaan.

Luokittelu, teemoittelu ja tyypittely eivät ole aineiston analyysia, vaan niiden voidaan sanoa olevan aineiston järjestämistä analysoitavaan muotoon. Teemoittelu on pelkistämistä eli laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä teemojen mukaan. Pelkistämällä aineistosta pyritään löytämään ydinasiat. Tyypittelyssä kerätään useita tiettyä teemaa koskevia katsontakantoja yleistyksiä. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tietynlaisiksi kokonaisuuksiksi, joissa teemojen sisältä etsitään mielipiteille yhteisiä tekijöitä ja näistä muodostetaan yleistys, tyypiesimerkki. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105, 107.)

Teemoittelemalla ja tyypittelemällä litterointien tekstimassan sain nostettua esiin aihepiirin kannalta olennaiset asiat. Loin teoriarunгон, jonka alle irrotin haastatteluista sitaatteja, eli muodostin aineistosta ryhmiä, joissa oli samankaltaisia tarinoita. Tämän jälkeen sijoitin ja taulukoin teemat. Lopuksi luokittelin alkuperäisiä lainauksia aineistostani sen mukaan, mitkä olivat olennaisia tutkimuskysymyksiini ja teoriaani nähden. Alla esimerkki analyysivaiheestani (taulukko 3):

<u>Yläluokka</u>	<u>Alkuperäinen ilmaus</u>	<u>Pelkistetty ilmaus</u>	<u>Alaluokka</u>
Ihminen vuorovaikutussuhteissaan	<p>H: Tässähän ei oikeestaan oo ystävänsäkään ei taida olla ketään sieltä sun aikaisemmasta elämästä? N: Ei ole, kun ei mulla ollut siellä ystäviä H: Niin, elikkä [vanhempi] on ainoa, joka on kulkenut sun mukana koko matkan? N: Joo</p> <p>H: joo, tota nyt jos, jos aatellaan sun hyvinvointia, sun elämää, niin tota miten sun hyvinvointia voitaisiin parantaa, mikä sulla tulee ensimmäisenä mieleen? N: No, emmää osaa sanoa. No ehkä, no just ois kiva ehkä löytää niit kavereit ehkä jossain vaiheessa ja niin emmä tiedä</p> <p>H: Okei, joo, joo. Mitenkäs kaverit sun vapaa-aikana? Onks sulla kavereita? N: no itseasiassa mulla ei oo yhtään kaveria, et jäin joskus yläasteella kaverittomaksi ja enkä sit oo oikeestaan sen jälkeen löytänyt sit ketään kaverei.</p>	<p>Ei ole ystäviä, vain vanhempi</p> <p>Hyvinvointia parantaisi kaverei</p> <p>Ei ole enään ystäviä</p>	Yksinäisyys, ystävättömyys

Taulukko 3: Esimerkki analysointivaiheesta

7 ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS

Laadullisen tutkimuksen arvioinnin perustana ovat tulosten läpinäkyvyys ja yleistettävyys (Ruusuvuori ym. 2010, 27). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukset määrittelevät tutkimuseettisen eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamiseksi (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012). Tuomi ja Sarajärvi (2018, 20) liittävät tutkimuksen eettisyyden määrittelyyn paitsi tutkimuseettiset määräykset, myös tutkimuksen aiheen ja tehtävän määrittelyn. Eettisyyden voidaan nähdä olevan opinnäytetyössäni tutkimusta ohjaava lähtökohta. Pitkä työkokemukseni sosiaalialalta takaa sen, että lähtökohdaksi

määritelty eettisyys toteutuu tutkimuksessa oman työskentelyni osalta. Lähtökohtaisesti eettisyyden tulee olla kaikissa tutkimusvaiheissa keskeinen osa työskentelyä. Tutkimuksen uskottavuus ja eettiset ratkaisut ovat erottamaton kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 132).

Koko tutkimusprosessiin kuuluu tutkimuseettisiä kysymyksiä, jotka tulee huomioida tutkimuksen kaikissa vaiheissa, suunnitelmasta analyysiin ja toteuttamiseen (Kuula 2011, 11). Tutkimuksen ja siihen liittyvien toimintojen eettisyyttä refleктоimme erillisnäytteen tutkijoiden kanssa pitkin tutkimuksen etenemistä. Haastattelukysymysten ollessa henkilökohtaisia ja tutkittavien vastausten rehellisiä ja avoimia, oli tärkeää huolehtia, että eettisyys ja haastatteluiden anonymiteettisuoja säilyivät läpi tutkimuksen. Yhtenä keskeisenä tehtävänä turvaamiselle oli haastatteluiden anonymisointien tekeminen huolellisesti. Myös haastattelumateriaalien säilyttäminen ja käsittely huolellisesti oli tutkittavien kannalta olennaista.

Eettisesti perusteltua on kertoa haastateltavalle, mitä aihetta haastattelu koskee sekä pitää huoli, että haastateltavat eivät lupaudu tutkimukseen, jos he eivät tiedä, mistä on kysymys (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). Erityisesti etsivien nuorisotyöntekijöiden toteuttamiin strukturoituihin haastatteluihin nuoria haastateltaviksi kutsuttaessa kiinnitin paljon huomiota etiikkaan. Haastatteluiden kohderyhmän pohdinnassa mietin, kuinka toimia nuorten kohdalla, joilla on esimerkiksi ymmärrykseen vaikuttavia diagnoosoituja sairauksia. Toisaalta haastateltaviksi oli tavoitteena saada nuoria, joiden mielipiteitä harvoin saadaan tietää ja jotka eivät esimerkiksi vastaisi puhelimitse tehtävään nuorisobarometrihaastatteluun. Päädyin selittämään selkeästi esimerkiksi tiettyjä diagnooseja omaaville haastatelluille, mitä tutkimus koskee ja mihin tutkimustuloksia käytetään. Varasin näiden nuorien haastatteluihin enemmän aikaa muihin haastatteluihin verrattuna.

Haastateltaville nuorille korostettiin haastattelun aikana, että he voivat olla yhteydessä myös jälkikäteen, jos kokevat kertoneensa jotain liikaa tai kokevat, etteivät halukaan haastatteluaan tutkimuksen osaksi. Tutkija korosti haastatteluiden aikana myös, että jos haastattelu nostaa esiin asioita, joita haastateltavat haluavat käydä läpi, he voivat olla yhteydessä joko haastattelijaan tai omaan etsivään nuorisotyöntekijäänsä.

Teemahaastatteluiden anonymisointivaiheessa itselläni oli anonymisoitavana tutkimusaineistoni eli kuusi haastattelua. Haastatteluiden tullessa lisäkseni useamman tutkijan käyttöön, siten että heillä on käytössään vielä muitakin haastatteluita, tuli anonymisoinnit tehdä koko tutkimusten haastatteluiden kohdalla yhtenäisesti. Omalta osaltani käytin luokitteluita ja pohdin tarkasti, millaiset asiat voisivat vaarantaa anonymiteettia. Tutkimussuojan takaamiseksi tutkimuksessa osallistujien persoonatiedot tulee kyetä salaamaan niin, että he voivat jäädä nimettömiksi. Aineisto tulee järjestellä niin, että tutkittavien nimettömyys taataan. Osa haastateltavista tuli verrattain pieniltä

paikkakunnilta, joten tästä syystä tämä vaihe tuli tehdä erityisen huolellisesti. Haastatteluaineisto tullaan myös tallentamaan Yhteiskunnalliseen tietokantaan. Kun olin aineistoni anonymisoinut, lähetin sen kommenttikierroksille muille litterointeja ja anonymisointeja tekeville tutkimusyhteistyön osapuolille. Myös itse sain haastatteluita luettavaksi ja kommentoitavaksi anonymiteetin näkökulmasta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa keskeisenä voidaan nähdä kysymykset totuudesta ja objektivisuudesta. Tärkeää on havaintojen luotettavuus ja puolueettomuus. Puolueettomuudessa erityisen tärkeää on arvioida, vaikuttavatko tutkijan omat taustat aineiston havainnointiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 159 - 160.) Teemahaastattelussa on tärkeää, että tutkija tuntee kohderyhmän ja sen toimintaympäristön. Jos kohderyhmän tuntemus ei ole vahvaa, tutkimuksen tulosten tulkinta saattaa jäädä heikoksi ja seurauksena saattaa olla, ettei tutkimus ole uskottava. (Vilka 2015, 131.) Teemahaastatteluissa en päässyt itse haastattelemaan kaikkia nuoria, mikä luonnollisesti vaikuttaa osaltaan tuloksieni luotettavuuteen. Koen, että aihe ja aineistoni eivät kuitenkaan kovin kärsineet siitä, etten päässyt itse tekemään kaikkia haastatteluja, koska haastattelijana toimi kokenut nuorisotutkija Anu Gretscher. Koska Gretscher on toiminut nuorisotutkijana jo kauan, ovat nuoret ja nuoruuteen liittyvät aiheet hänelle varmasti tuttuja. Lisäksi olin ennen haastatteluja lähettänyt tutkijalle tutkimussuunnitelmani ja olimme keskustelleet sekä puhelimitse että sähköpostitse useaan otteeseen.

Tuloksia arvioitaessa tulee muistaa, että kehittämistyössä on tuotettu tietoa, joka on kehittäjän tulkitsemaa, joten sen voidaan nähdä olevan rajattua käsitystä tutkimuksen aiheesta ja kohteista. Oma kaksoisroolini sekä kehittäjänä että tuttuina etsivänä nuorisotyöntekijänä koski haastatteluissa yhtä haastateltavaa. Nuorta informoitiin kaksoisroolistani haastatteluiden aluksi. Toisaalta haastattelussa mukana ja haastattelun päävetäjänä toimi nuorille tuntematon tutkija Anu Gretscher, joten en näe tätä tulosten suhteen negatiivisena asiana.

Haastatteluaineisto on aina konteksti- ja tilannesidonnaista. Haastattelun negatiivisena puolena ja luotettavuutta heikentävänä tekijänä voidaan nähdä se, että haastatteluissa haastateltava saattaa antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, olettaa, kuinka hänen tulisi hyvänä kansalaisena vastata. (Hirsjärvi yms. 2009, 207.) Tietysti voidaan pohtia, kokevatko nuoret tarvetta kaunistella totuuksia tutkijoille. Tutkimuksen haastatteluissa oli osittain nähtävissä vastausten muuttamista positiivisempaan sävyyn, mutta koen, että haastateltavat avautuivat asioistaan rehellisesti. Nuorten vastaukset olivat avoimia ja heillä oli halu tuoda asioita elämästään avoimesti esiin. Haastateltavista suurin osa on asiakkaana useassa eri tukipalvelussa, joten he olivat tottuneet kertomaan elämästään avoimesti, jotta avunsaanti helpottuu.

Haastattelutilanteita arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös se, että ollaan tekemisissä sanojen ja merkitysten kanssa. Onko haastattelijalla ja haastateltavalla yhtenäinen kuva sanoista ja niiden merkityksistä? Puhutaanko samasta asiasta? Haastattelussa voidaan törmätä tulkintaongelmaan. Haastattelun etuna voidaan kuitenkin nähdä se, että aina sekä haastattelija että haastateltava voivat tarkentaa sanojen merkitystä, jotta varmasti ollaan saman asian äärellä. Teemahaastattelussa kysymykset peilaavat helposti tutkijan ajatusta kysyttävästä asiasta. (Vilkkä 2015, 126 - 127.) Vaarana on, että haastateltava aistii tämän ja vastaa tutkijan toivomalla tavalla eikä välttämättä omien mielipiteidensä mukaan.

Merkittävänä hyvän ja eettisen tutkimuksen kriteerinä ajatellaan olevan tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus sekä hyvä argumentaatio. Hyvän argumentaation voidaan ajatella sisältävän luotettavat lähteet ja asianmukaisen raportoinnin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149.) Omassa opinnäytetyössäni keskitin lähteeni uusiin teoksiin ja niihin kirjoittajiin, jotka ovat kehittämistyöni keskeisiä teemoja paljon tutkineet.

Analysointivaiheen voidaan nähdä tulosten luotettavuuden suhteen olevan yksi kriittisimmistä vaiheista. Oman analyysini luotettavuutta lisää se, että sisällönanalysointivaihe ja kehittämistyön keskeisten tulosten analysointi toistuivat Bikva-arvointimallin vuoksi useaan otteeseen tutkimuksen edetessä. Voidaan ajatella, että usean analysointikierroksen avulla tuloksia voidaan pitää luotettavampina ja hyvin perusteltuina.

Useissa teksteissä on yksikantaisesti todettu sosiaalisen toimintakyvyn olevan todella laaja käsite, jonka tutkimisessa ei ole yhtenäistä mittaristoa. Tämän vuoksi tutkimuskysymysten kohdalla tuleekin kriittisesti pohtia niiden olennaisuutta ja sitä, miltä kannalta sosiaalista toimintakykyä halutaan lähestyä. Opinnäytteeni ei ole kuntoutuslähtöinen, vaan ihmisen arjen ja vapaa-ajan kulmasta aiheutta lähestyvä, joten koen, että tutkimuskysymykset vastasivat hyvin tarpeeseen saada tietoa nimenomaan etsivän nuorisotyön mahdollisuuksista tukea yksilön sosiaalisuutta, laajentaa sosiaalista pääomaa sekä vahvistaa sosiaalista toimintakykyä. Tosin esimerkiksi Kannasojan (2018, 56) mukaan sosiaalisuuden arvioiminen ei kerro suoraan mitään ihmisen toimintakyvystä, koska sosiaalinen toimintakyky ei ole kykykäsite. On pohdittava, kertooko esimerkiksi vuorovaikutustilanteiden määrä todellisesti yksilön toimintakyvystä. Tällä hetkellä sosiaalisen toimintakyvyn arvioimiselle ei ole olemassa tarpeeksi kattavaa mittaristoa.

8 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

8.1 Kehittämistyön 1. vaihe: Nuorten haastatteluiden tulokset

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyöni nuorten haastatteluiden tuloksia. Opinnäytetyöni tulokset olen luokitellut paitsi tutkimuskysymysten ja sosiaalisen toimintakyvyn kokonaisuuden mukaisesti, myös aineiston sisällönanalyysissä nousseiden alaluokkien mukaan.

Haastatteluaineiston keskeiset teemat olen koontanut yhteenvedona taulukon yläluokkien mukaisesti. Olen liittänyt keskeisiä suoria lainauksia aineistosta vahvistamaan yhteenvedoani ja havaintojani. Tällä tavoin saan haastateltavien kokemukset laaja-alaisemmin kuvattua.

8.1.1 Sosiaaliset suhteet, koulukiusaaminen ja yksinäisyyden kokemukset

<u>Pääloukka</u>	<u>Alaluokka</u>	<u>Yläluokka</u>
Ihminen vuorovaikutussuhteissaan	Rajoittunut elinpiiri Lähisuvun merkitys Auttavien tahojen olemassa olo	Sosiaalinen pääoma
	Sosiaaliset taidot Koulukiusaaminen, yksinäisyys, sosiaalisten kontaktien puute Onnellisuuden kokemukset sosiaalisissa suhteissa	Sosiaalisen toimintakyvyn haasteet

Taulukko 4: Ihminen vuorovaikutussuhteissaan, nuorten haastatteluiden analyysia.

Yksinäisyys

Nuorten syrjäytymiskeskustelussa on noussut yhtenä teemana yksinäisyyden näkökulma, joka on yksi olennaisimmista tuloksista myös tässä opinnäytetyössä. Haastatteluiden tuloksista nousi sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteeksi erityisesti yksinäisyys. Nuoret kokivat sekä määrällistä, että laadullista yksinäisyyttä. Totaalinen yksinäisyys, kaverittomuus sekä yksinäisyyden ja erillisyyden kokemukset toistuivat lähes kaikissa haastatteluissa. Osa nuorista kertoo olleensa koko elämänsä ilman kavereita, osa kertoo elämässään olevan muutamia ystäviä, mutta välimatkojen olevan syy yksinäisyyden tunteeseen. Ystävyysuhteiden osalta joukossa oli vain yksi, joka luokitteli ystäväpiirinsä käsittävän useamman kuin yhden ihmisen. Laajoja ystäväporukoita ei haastatteluaineiston nuorilla ollut, vaan suurin osa toi haastatteluissa esille ystäväsuhteiden vähyyden tai totaalisen puuttumisen. Ystävättömyys oli harvoissa tapauksissa vain hetkittäinen tila, ystävättömyys ja totaalinen yksinäisyys olivat usean nuoren kohdalla asia, joka oli haastanut nuoren hyvinvointia läpi elämän. Mikäli ystäviä ja ystävyysuhteita oli, nuoret määrittivät olevansa tyytyväisiä, vaikkei ystäväpiiri ollutkaan laaja. Ystävien läsnäoloa elämässä osattiin arvostaa. Toimivat ihmissuhteet koettiin

tyytyväisyydessä omaan elämään suurimpana vahvuutena. Haastatteluiden nuoret määrittivät syrjäytymisen kokemuksiin yksinäisyyden kokemuksille rinnakkaisiksi, ystävättömyyden lisäksi mielenterveyden haasteet sekä tulevaisuuskon puute olivat nuorten mukaan suurimmat syrjäytymisen syyt.

Haastatteluihin osallistuneiden nuorten tilanteissa yksinäisyys saattoi olla elämäntilanteiden sanelemaa: vanha ystäväpiiri oli muuttunut elämänmuutosten vuoksi. Useassa haastattelussa toistui haasteena ystävyysuhteiden muodostamiselle opintojen alkaminen uudessa oppilaitoksessa, muutto uuteen kaupunkiin, josta ei ollut löytynyt turvaverkkoa ja uusia ystäviä. Nuoret nimesivät uusien sosiaalisten suhteiden luomiseen haasteeksi myös, etteivät kohtaa ihmisiä arjessaan. Toimettomuus ja vapaa-ajan harrasteiden puuttuminen rajoittivat sosiaalisista tilanteita, joissa ystävyysuhteita voisi solmia. Haastatteluissa osa nuorista määritteli tulevaisuuden ainoaksi toiveeksi, että löytäisi edes yhden ystävän. Osa haastateltavista koki jo tottuneensa yksin olemiseen ja kertoi, että haluaakin olla yksin. Kautta haastatteluiden toistui se, että vaikka haastateltavalla olisi ystäviä, niin heitä kohdattiin arjessa harvakseltaan. Vahvaksi tavaksi pitää yhteyttä mahdollisiin ystäviin nousi sosiaalinen media. Muutamalla ystäväpiiri koostui internetin ja peliympäristön kautta kootuista virtuaalisista yhteisöistä. Haastatteluista selvisi kuitenkin, että nuoret kokivat olevansa ulkona sosiaalisesta elämästä, jos ainoat sosiaaliset tapahtumat tapahtuivat virtuaalisesti. Tämän aineiston perusteella nuoret eivät kokeneet, että sosiaalisen median ja virtuaalisten viestimien kautta tapahtuvat yhteydenpidot korvaisivat kasvokkain tapahtuvia sosiaalisia kontakteja.

Aineiston perusteella voidaan sanoa, että aineiston nuorten elinpiiri oli rajoittunutta ja sosiaalinen aktiivisuus harvinaista. Yksinäisyyden kokemukset eivät myöskään riippuneet sosiaalisten suhteiden määrästä.

No itseasiassa mulla ei oo yhtään kaveria, et jän joskus yläasteella kaverittomaksi ja enkä sit oo oikeestaan sen jälkeen löytänyt sit ketään kaverii. (Nuori 4)

Koulukiusaaminen

Yksinäisyyden ohella aineistossa tuli korostetusti esiin koulukiusaaminen. Kaikki tutkimukseen osallistuneista nuorista olivat kokeneet jossain vaiheessa koulunkäyntiään koulukiusaamista sekä yhteisöistä syrjään jättämistä. Osalla kiusaamisen kokemukset olivat lyhyen aikajakson kokemuksia, osa oli joutunut kiusatuksi koko kouluaijansa. Nuoret kertoivat kokemuksia fyysisestäkin kiusaamisesta, mutta vahvimmin kiusaaminen näyttäytyi haastatteluissa nimenomaan yhteisöistä ulossulkemisena. Nuoret sanoittivat kiusaamisen olleen se tekijä, joka on estänyt myöhemmin hyvään elämään kiinni pääsemisen ja aiheuttanut elämässä etenemisen vaikeutta. Kiusaamisen koettiin horjuttaneen turvallisuudentunnetta elämässä ja

luoneen sosiaaliseen toimintakykyyn vaikeuksia. Nuoret kokivat, että sosiaalisiin yhteisöihin kiinni pääseminen on vaikeaa kiusaamiskokemusten vuoksi.

Koulukiusaamisen aiheuttamat negatiiviset kokemukset yhteisöistä vaikeuttivat myös koulutukseen ja työelämään etenemisen tavoittelua. Kiusaaminen ja yhteisöstä ulossulkeminen aiheutti osalla sen, että vaikka peruskoulun jälkeisiin jatko-opintoihin päästiin, koulu keskeytyi. Syyksi keskeytyksille osa nuorista määritteli vaikeuden sopeutua uuteen yhteisöön ja löytää kavereita. Keskeytyksien syyt olivat harvoilla väärässä koulutusvalinnassa tai vaikeuksissa itse opiskeluissa, vaan syyt olivat sosiaaliset ja yhteisölliset.

Ei siin mitään uutta oikeestaan, joka vuosi mä olen koettanut hakee opiskelemaan ja joka vuosi mä olen päässyt opiskelemaan ja joka vuosi se on jäänyt kesken heti ensimmäisen viikon jälkeen (Nuori 2)

Nuorilla oli osittain kokemus, että kouluissa kiusaamiseen oli koetettu peruskouluaikana puuttua niin koulun kuin kodinkin toimesta. Osa haastateltavista toi esille myös koulun haluttomuuden tai kykenemättömyyden puuttua kiusaamiseen. Joissain tapauksissa nuoren kiusaaminen oli jäänyt varjoon toisten luokkakavereiden jouduttua näkyvämmiin kiusatuksi. Kaikissa nuorten kokemuksissa kiusaaminen oli yhteisöistä ulos sulkemista ja eristämistä. Nuoret jakoivat kokemuksia yksin jäämisestä ja päivästä toiseen pärjäämisestä. Kiusaamisen koettiin aiheuttaneen ulkopuolisuuden tunteita sekä joidenkin nuorten kohdalla selvää alisuoriutumista ja koulunumeroiden laskua.

Niin, eihän tässä oo ollut oikein mitään muuta kun se kiusaaminen, ja siitä se on sitten kaikki lähtenyt ja nyt ollaan tässä (Nuori2)

Sosiaaliset taidot ja psyykkisten haasteiden vaikutus vuorovaikutustilanteisiin

Haastatelluista nuorista kaikilla oli joko meneillään tai oli ollut psyykkisiä terveydellisiä haasteita. Kaikilla haastatelluilla nuorilla oli ollut hoidollinen suhde psyykkisten oireiden vuoksi. Positiivista näissä tuloksissa oli se, että nuoret kertoivat päässeensä käynnistämään helposti hoitosuhteen ja saaneensa haasteisiinsa hoitoa. Eniten psyykkisistä haasteista esiintyi masennusta, ahdistusta sekä sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Päihteidenkäyttö sitä vastoin ei noussut korostetusti aineistosta, enemmänkin vaikeutta nuorten arkeen aiheuttivat elämänhallinnalliset haasteet.

Aineistossa esiintyi paljon koulupudokkuutta sekä terveydenhuollollisia laitoshoidojaksoja, osa nuorista oli käynyt peruskouluaan sairaalakoulusta käsin. Näihin jaksoihin linkittyi vahvasti koulukiusaamisesta ja yhteisöstä poissulkemisesta seuranneet mielenterveyden haasteet.

Niin, no ehkä se jotenkin liittyy siihen, et jotenkaa kun [haastateltava kuvailee mielenterveyshäiriön oireiden laukeamiseen johtavia syitä.] Emmä

osaa selittää, semmonen et tavallaan, jonkinlainen sellainen, et tulevaisuus on epävarmaa sinänsä tai jotenkin silleen niinkun (Nuori 4)

*(Sä jäit jumiin niinko ulko-oven sisäpuolelle ja se tulee kaikki nimenomaan sieltä sun mainitsemista yläasteen kokemuksista?)
N : juuu (Nuori 2)*

Yksinäisyys, toimettomuus ja työttömyys lisäsivät osalla nuorista psyykkisten sairauksien oireilua. Pitkien toimettomien jaksojen koettiin aiheuttavat mielenterveysongelmien vahvistumista ja sosiaalisen toimintakyvyn alenemista. Osa nuorista koki, että toimettomien jaksojen jälkeen arjesta ja rutiineista kiinni saaminen sekä sosiaaliseen elämään palaaminen on haastavaa. Mielenterveyden haasteilla oli suora yhteys onnellisuuden tunteisiin ja kokemuksiin.

No se (onnellisuudentunne) vähän just riippuu, et tota öö, just siit mielenterveydentilasta sinänsä et nyt kun ollut vähän just vaikeempaa niin sit ei oo ollut niin kauheesti niitä onnellisuuden tuntemuksia mut kyl mä sinänsä niinkun sit niinkun niitten niinkun ulkopuolella oon silleen silleen aika iloinen ja sellanen niinkun onnellinen sillain et et tota (Nuori 4)

Nuorista yksi toi esiin tarpeen sosiaalisten taitojen opettamiselle jo esikoulussa. Hän esitti sosiaalisen rajoittuvuutensa taustalle syyksi jo varhain kaventuneen elinpiirin, vain yhden vanhemman kanssa asumisen, ilman muita sosiaalisia kontakteja. Hän sanoitti, että jo esikoulussa olisi tarvinnut ohjausta siihen, kuinka muiden lasten kanssa kommunikoidaan. Nuoret kokivat vaikeuksia sosiaalisten suhteiden käynnistämisessä, mutta silti heidän mielestään sosiaalisten suhteiden luomiseen on vaikea ulkopuolelta antaa tukea. Kuitenkin osa nuorista kävi tai oli käynyt sosiaalityöntekijöiden tai etsivän nuorisotyön järjestämässä ryhmätoiminnoissa ja he ilmaisivat matalankynnyksen ryhmämuotoisten toimintojen vahvuudeksi sen, että ryhmissä saa vertaistukea ja ymmärrystä siitä, että muillakin on haasteita. Päällimmäisenä ryhmätoimintojen etuna he näkivät niiden tarjoamat kontaktit muihin ihmisiin. Toisaalta ryhmätoimintoihin osallistuminen koettiin aina haasteeksi, erityisesti kouluaikaisen kiusaamisen aiheuttamien huonojen ryhmässä olemisen kokemusten vuoksi. Nuoret sanoittivat kuitenkin saaneensa kuntouttavan työtoiminnan ja matalan kynnyksen ryhmistä korjaavia kokemuksia yhteisöissä osana olemisesta.

No, kyl mä nyt ehkä eniten just odotan sitä että mä saisin enemmän itsevarmuutta just et tota jo ihan näihin sosiaaliin tilanteihin just ja just no muutenkin näihin kaikkiin [haastateltava kuvailee mielenterveyden häiriön oireita] sun muihin sais apua niinkun (Nuori 4)

Se on jotenkin monimutkaista sinänsä, et just haluais jonkun kaverin, mut sit niinkun just ei kauheesti tollaset ryhmätilanteet kauheesti kiinnosta, et emmä oikein tiä. (Nuori 4)

Muutama nuorista toi aineistossa esiin, että kouluaikaisen kiusaamisen seurauksena he kokivat, että heistä on tullut arkoja ja sosiaalisesti syrjäänvetäytyviä. Sosiaalisten taitojen

haasteiksi he määrittivät myös oman ujouden, vaikeuden jutella ihmisten kanssa, vaikeuden osallistua ryhmätilanteisiin sekä viranomaisten luona ja palveluissa asioinnin haastavuuden.

Rajoittunut elinpiiri ja lähisuvun merkitys

Nuoret toivat haastatteluissa vahvasti esiin lähisuvun merkityksen elämässään. Tähän tutkielmaan osallistuneet nuoret kertoivat lähisukulaisten olevan elämässään mukana ja sosiaalinen turvallisuus heihin nähden on sitä kautta kunnossa. Nuorten lähisuku saattoi käsittää pienimmillään vain toisen vanhemman ja toisaalla laajan suvun sekä avopuolisoiden suvun. Elinpiiri oli usealla kuitenkin rajoittunut omaan perheeseen ja sukulaisiin sekä viranomaiskontakteihin, sosiaalista aktiivisuutta oman suvun ulkopuolella oli vain harvalla nuorella. Sukulaissuhteet koettiin turvalliseksi. Haastatteluista nousikin selkeästi esille, että nuoret kokivat, että heillä on olemassa auttavia tahoja, joilla suurimmassa osassa haastatteluista viitattiin juuri lähisukulaisiin sekä etsiviin nuorisotyöntekijöihin. Sukulaisten ja muiden läheisten olemassaolo ei kuitenkaan kompensoitunut ystävien puutetta. Nuoret kokivat mahdollisuudet sosiaaliseen vuorovaikutukseen erittäin rajoittuneiksi, niin sosiaalisten kanssakäymisten paikkojen puutteen kuin vuorovaikutustaitojen puutteidenkin vuoksi. Sukulaisten ja mahdollisten ystävien olemassaolo vahvisti kuitenkin nuorten kokemuksia pärjäävyydestään. Myös läheisten talousongelmat ja terveysongelmat mainittiin useammassa haastattelussa haasteena omalle hyvinvoinnille.

Onnellisuuden kokemukset sosiaalisissa suhteissa

Haastatteluiden perusteella nuoret vahvistivat jo tutkittua ajatusta syrjäytymisestä: nuoret mielsivät syrjäytymisen ennen kaikkea syrjäytymiseksi sosiaalisista suhteista. Vastaaajista ainoastaan yksi koki, ettei pidä itseään syrjäytyneenä. Yksi koki osittain olevansa syrjässä. Syyt, miksi he eivät luokitelleet itseään syrjäytyneeksi, liittyivät vahvasti sosiaalisiin suhteisiin sekä arkeen ja toimijuuteen. Arkielämän normaalius, kaverisuhteiden olemassaolo sekä toiminnoissa mukana oleminen olivat niitä tekijöitä, jotka pitivät nuorten mielestä heidät yhteiskunnassa. Syrjäytymisen kokemusten syiksi loput haastateltavista määrittivät eniten yksinäisyyden kokemukset sekä ystävättömyyden, muiksi perusteluiksi he määrittivät toimettomuuden ja vapaa-ajan toimintojen puutteen, työn- ja koulutuksen ulkopuolella olemisen sekä mielenterveyden haasteet.

Kun osallisuutta määritellään mahdollisuutena vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin, haastatteluihin osallistuneiden nuorten sosiaalisen osallisuuden voidaan todeta olevan heikkoa. Suurin osa aineiston nuorista koki kuitenkin, että huolimatta ympärillä vallitsevista, huonoistakin oloista, elämästä löytyi positiivisia asioita, jotka toivat onnen tunnetta elämiseen. Aineiston perusteella voidaan todeta, että nuoret kokivat, että onnellisuus on pienissä hetkissä ja vahvasti sidoksissa paitsi toimintaan, myös sosiaalisiin kanssakäymisiin. Läheiset ja mielekäs toiminta lisäsivät nuorten näkökulmasta onnellisuuden tunnetta.

Onnellisuutta heikentäväksi koettiin taloudelliset haasteet ja terveydelliset vastoinkäymiset. Merkityksellisen vapaa-ajan rooli arkea vahvistavana tekijänä tuotiin haastatteluisia voimakkaasti esiin yhdessä hyvän terveyden ja läheisten ihmissuhteiden kanssa.

Tyytyväisyyden tunne omasta elämästä nähtiin myös keskeisenä onnellisuuden tuojana, tämä selviää hyvin alla olevista tekstilainauksesta, jossa tiedusteltiin mitä nuoret kokevat kuuluvaksi hyvään elämään.

No, ite nyt ehkä sanoisin näin, että jos ihminen on itse onnellinen niin sehän se on tärkeintä, mut se että niinkun, ehkä niinkun no työ, koulu, mikä tahansa, siis vaikka olis työttömänä, mut se että semmosta mielekästä, järkevää tekemistä mistä tykkää. Sitten niinkun se vapaa-aika on tavallaan semmosta palauttavaa ja siitä saa niinkun, et se antaa enemmän kun ottaa ja no sitten tietysti ihmissuhteet, että mitä ne onkin, tietysti jollain voi olla, että ei sitä parisuhdetta halua, et on vaan kavereita mut se, että on hyviä ihmissuhteita ja että niitä on tarpeeksi ja riittävästi ja että ne on semmoisia antoisia ja sitten tietysti, että on itseensä suht tyytyväinen. Et on niinkun perusterve, tai niin terve kun voi olla ja silleen et on, et on hyvä olla ittensä kanssa ja mitähän näitä nyt ois ehkä ylipäättään se, että on tyytyväinen siihen omaan elämäänsä, niin se on jo tärkeintä. Eikä sitä voi silleen yleisesti sanoa, kun se on jokaiselle on eri asioita (Nuori 1)

Se on niin niinkun pienissä hetkissä se on(onnellisuus). (Nuori1)

8.1.2 Merkityksellinen toimijuus sosiaalisen toimintakyvyn vahvistajana

Pääluokka	Alaluokka	Yläluokka
Ihminen aktiivisena toimijana	Työn- ja koulutuksen puute Toimijuuden ja mielekkään toiminnan merkitys sosiaaliselle toimintakyvylle Toimeton vapaa-aika Rahan merkitys harrastuksissa Toimijuuden merkitys mielenterveyden haasteille Tietämättömyys mahdollisuuksista Tulevaisuustyöskentelyn tärkeys	Toimijuus

Taulukko 5: Ihminen aktiivisena toimijana, nuorten haastatteluiden analyysia

Työn-, koulutuksen- ja harjoittelun puuttumisen merkitys

Nuoret kokivat vahvasti työttömyyden ja opinnoista ulkopuolella olemisen olevan elämässään tekijä, johon he toivoivat muutosta ja johon he eivät olleet tyytyväisiä. Työ ja koulutus ovat haastatteluiden perusteella keskeisessä roolissa sekä nuoren identiteetin muodostamisessa että yhteiskuntaan kuulumisen tunteen vahvistamisessa. Pitkän tähtäimen suunnitelmana kaikilla toistui pääseminen työhön tai koulutukseen. Suurimmalle osalle nuorista ei ollut ehtinyt kertyä vielä työkokemusta. Nuoret pitivät merkityksellistä toimintaa elämässään tärkeänä myös mielenterveyden haasteiden näkökulmasta, he määrittivät, että mielenterveyden haasteet pahenevat kotona ollessa ja helpottuvat toiminnan ja arjen rytmin kautta.

*(miltä osin sun elämäsi ei ole hyvää?)
No varmaan toi työttömyys (Nuori 3)*

Osa haastatelluista oli ollut töissä. Aineistosta yksi nuori oli aloittamassa töitä osa-aikaisesti ja kaksi kertoi tekevänsä epäsäännöllisesti osa-aikatöitä ilman verokorttia. Suurin osa nuorista oli kuitenkin työttömänä ja aktivoivien palveluiden ulkopuolella. Nuorista kaikilla oli takanaan keskeytyneitä toisen asteen koulutuksia, suurimmalla osalla useammilta eri koulutusaloilta.

Haastatteluiden nuorista lähes kaikki olivat olleet jossain TE-palveluiden työllistämiseen tähtäävissä toimenpiteissä, useat työpajoilla kuntouttavassa työtoiminnassa. Kaikkien nuorten mielestä työpajatoiminta koettiin hyödylliseksi ja tuloksista nousi vahvasti esiin nimenomaan työpajatoiminnan yhteisöllisyyden merkitys hyvinvoinnille. Työpajaympäristö ihmisineen koettiin poikkeuksetta hyväksyväksi ja yksilöä arvostavaksi toimintaympäristöksi. Keskeisenä tuloksena haastatelluista nousi työpajaympäristön ilmapiirin ja yhteisöllisyyden korjaava vaikutus huonoihin kokemuksiin ryhmässä olemisesta ja kohdatuksi tulemisesta.

Nuoret toivat vahvasti esiin myös työttömyyden aiheuttamaa syyllisyyttä, syyksi he määrittivät työllisyyspolitiikan syyllistävän otteen sekä yhteiskunnan korkeat vaatimukset. Osa nuorista kritisoikin vahvasti erityisesti leikkauksia, jotka ovat kohdistuneet työttömiin. Aktiivimallin ja muiden työttömiin kohdistuvien toimenpiteiden koettiin horjuttavat luottamusta yhteiskuntaa kohtaan. Työn ja koulutuksen puute aiheutti nuorissa huonommuuden tunteita muihin vertaisiin nähden. Nuoret sanoittivat, että yhteiskunnassa tuntuu, että täytyy edetä tietyssä tahdissa ja jos siihen ei ole kykeneväinen, aiheuttaa se kuulumattomuuden tunteita. Usea nuori esitti, että he kokevat saavansa myös läheisiltään arvostusta vahvemmin silloin, kun ovat joko opiskelemassa, töissä tai toiminnoissa, jotka edistävät töihin pääsyä. Nuoret toivoivat työelämän joustavampaa vastaanottavuutta myös niille nuorille, jotka eivät pysty täysiaikaiseen työhön. Myös tukien toivottiin joustavan paremmin osa-aikaisen työn mahdollistamiseksi. Nuorista osa kertoi, että työllistymisen esteenä on se, ettei kykene vielä täysiaikaiseen työhön tai opiskeluun, mutta yhteiskunnan tukijärjestelmä ei ole tarpeeksi joustava osatyökykyisille. Toimijuuden vahvistamisen

näkökulmasta nuoret eivät kokeneet motivoivaksi yrittää työllistyä, ellei se olisi taloudellisesti kannattavaa.

Niin, et se mua harmittaa ite hirveesti, koska nytkin mä oon ite miettinyt sitä, että jos mulla ei toimeentulotuki lähtis, niin mä yrittäisin ettiä itelleni jostain hommaa, että pystyisi vaikka muutaman tunnin tekemään vaikka viikossa, että vähän sais sitä rahaa, että sekin vaikka sais vaikka satasen- pari kuussa enemmän niin se auttaisi ihan hirveesti. Et se parantaisi elämänlaatuakin tosi paljon, koska mä voisin just siihen harrastamiseen ja autojuttuihin ja tämmöisin laittaa sitä rahaa (Nuori 1)

Mulla on ollut aina sellainen luuseri olo, et tota kun mä en oo pärjännyt kouluis ja oon ollut työttömänä (Nuori 8)

Mä olin siellä ihan vaan olinks mä yhdeksän kuukautta, mä tunsin itteni niin tyhmäksi siellä koulus, tuntu et kaikki oli niin paljon viisaampii ja sit ei oikein saanut kavereita sieltä niin ehkä meni vähän et pääkoppa ei kestänyt yksinään siellä (Nuori 6)

Lähes poikkeuksetta haastateltavat nuoret kertoivat allekirjoittaneensa kansalaisaloitteita työllisyshoidon aktiivimallia vastaan. Kaikki työvoimapolitiisissa toimenpiteissä, kuten kuntouttavassa työtoiminnassa, mukana olleet toivat kuitenkin esiin, että kokivat jaksot hyödyllisenä itselleen, erityisesti arjen rytmin ja tekemisen vuoksi. Aineistossa nuoret eivät siirtäneet vastuuta omasta hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta viranomaisille, vaan oma rooli elämänsuunnan määrittelijänä tiedostettiin. Koulutukseen, työhön ja terveydenhoitoon liittyen palveluita koettiin olevan hyvin saatavilla. Osa nuorista koki, että yhteiskunta antaa tasavertaiset mahdollisuudet elämässä kaikille ja on itsestä kiinni, kuinka elämä etenee. Osa oli sitä mieltä, että on mahdotonta, että yhteiskunta olisi tasapuolinen kaikille.

No niin, en mä tiää, tuli vaan just kotoo just alkoi nää [haastateltava kuvailee mielenterveyden häiriön haasteita.] alkoi niinkun pahenee, kun ei ollut oikeestaan sellaista tekemistä niin sit oli vähän, et nyt on pakko aloittaa tekeen jotain tai silleen niin sit oli kiva et mä pääsin just tonne [kuntouttavan työtoiminnan paikan nimi poistettu] ja (Nuori 4)

Toimijuuden merkitys sosiaaliselle toimintakyvylle ja psyykkiselle hyvinvoinnille

Haastatteluista ilmeni toimijuuden vahva merkitys sekä psyykkiselle että sosiaaliselle toimintakyvylle. Haastatellut vahvistivat esimerkeillään toiminnan merkityksen hyvinvointiin. Yksi haastatelluista koki, että toimimattomuus lisää arjenhallinnan haasteita ja alentaa mielen hyvinvointia. Myös osallisuuden määritelmä, jonka mukaan nuori voi kokea olevansa osallinen merkityksellisiä asioita luomalla, toteutui haastatteluihin osallistuneilla nuorilla vain harvoin. Nuorilta tiedusteltiin, että kokevatko he, että elämä voi olla merkityksellistä ilman töitä, alla yhden nuoren vastaus:

No kyl se varmaan jollekin vois olla ihan hyvinkin varmaan, mut jotenkin ite on sit sellanen kun tai no just mulla ainakin just jos on ollut just koulust jotain lomaa ja tälläst niin aina jossain vaiheessa on se että just mielenterveys

alkanut vaivata jollain tasolla, et niinkun jotenkin jotenkin tullut sit jollain tasolla huono omatunto tai jotain en mä tiedä (Nuori 4)

Kaikissa haastatteluissa esiin nousivat elämänhallinnan ja elämänmielekkyyden teemat. Koettiin, että toimintakyvyn ja sosiaalisen toimintakyvyn kannalta keskeistä on mielekäs ja merkityksellinen tekeminen, oli se sitten työhön, koulutukseen tai vapaa-aikaan liittyvää. Osa oli löytänyt toiminnallisen merkityksellisyyden vapaaehtoistyöstä. Puolet haastatelluista koki arkensa merkitykselliseksi, vaikka se ei sisältänyt työtä tai koulutusta. Tärkeäksi päämääräksi nuoret määrittivät elämässä mielekkäiden työtehtävien tai harrastusten löytämisen. Vastauksista nousi esiin, että halutaan keskittyä asioihin, jotka vievät kohti jotain päämäärää. Nuoret haluavat enemmän viranomaisten kanssa tehtävää tulevaisuustyöskentelyä ja vahvistamista oman suunnan löytymiselle: koettiin, että toimijuutta ja aktivoitumista tukee mielekäs tulevaisuuden suunnitelma.

Elämässä tärkeää on, No siis, sitä tavallaan et on tyytyväinen siihen mitä tekee, Et on tyytyväinen itseensä, tottakai pystyy olemaan onnellinen ilman töitä, jos vaan löytää jotain mitä tykkää tehdä. Et jos on joku hyvä harrastus minkä on löytänyt niin that's fine. (Nuori 8)

Hyvään elämään kuuluu, No varmaan joku mielekäs tekeminen, onhan se kiva jos olis mielekäs työ ja varmaan nyt vapaa-ajallekin joku mielekäs tekeminen (Nuori 3)

Nuoret kokivat tulleen viranomaisten taholta ohjatuksi oikeanlaisiin palveluihin. Kaikki nuorista olivat osallistuneet jossain vaiheessa työttömyyttään jonkinlaisiin työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin. Osa koki päässeensä vain mielekkäisiin palveluihin, osa taas koki joutuneensa väärin ohjatuksi. Kaikilta kuitenkin löytyi myös hyviä ja mielekkäitä ohjautumiskokemuksia. Kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen tärkeys palveluissa nousi aineistosta. Nuoret kokivat, että on tärkeää tulla kuulluksi. Osalla oli taustalla sosiaalisen toimintakyvyn laskua ja he kokivat vaikeaksi asioinnin virastoissa, koska eivät kokeneet tulleen oikealla tavalla kuulluksi palveluihin ohjatessa. He sanoittivat, että sosiaalisten kanssakäymisten ollessa vaikeita on hankalaa tulla kuulluksi, koska ei ole kykyä esittää vahvasti omia toiveitaan ja odotuksiaan.

Ehkä se on tosi tärkeää, että mua on nyt kuunneltu näissä niinkö eri tavalla kun ennen, kun mä olen pitkään niinkö pelotti se, että mut pakosti laitetaan johonkin toimintaan, mihin mä todellakin tiedän, että mä en pysty ja sitten kun mä en pysty siihen, niin sitten mä jään ilman rahoja sen takia, että multa katkastaan kaikki tuet, mutta nyt on ehkä kokenut sen, että niinkun mä oon saanut itse vaikuttaa siihen, että mua ei kukaan pakotakaan mihinkään...Mulle keksitään sitten jotain muuta, mihin mä pystyn, että en mä jää niinkun tyhjän päälle, että pitkään tosissaan oli se, että jos mä en siihen vaikka suostu, niin sit multa katkeaa kaikki tulot. Et se oli tosi pitkään niinkun pelkona, mutta nyt on tullut ehkä se luottamus siihen, että ei mua väkisten laiteta mihinkään, että kyl mä saan itse päättää ja vaikuttaa siihen. (Nuori 1)

Nuorten haastatteluiden perusteella selvisi, että he kokevat, että myös harrastuksissa voi kehittää itseään, mikäli työtä tai koulutusta ei ole. Myös vapaaehtoistyö koettiin mielekkääksi

ja merkitykselliseksi tavaksi olla osana yhteiskuntaa. Merkityksellinen tekeminen auttoi nuoria pääsemään kotoa liikkeelle.

Paljonhan pystyy asioita tekemään myös pienellä budjetilla, että eihän kaikkeen tarvi rahaa älyttömästi, että onhan esimerkiksi liikunta on just semmoinen, että sä voit siinä kehittää aina itseäsi ja sitten on just se jos on ihmissuhteita paljon, niin voit ihmisten kaa tehdä asioita ja paljonhan on kaikkea, että eihän se niinkun, ei se aina tarvi olla sen työn tai sit voi olla niinkun harrastusten kautta ja onhan se tietysti, että jos haluaa jotain niinkun, et onhan niinkun nykyisin on niin paljon kaikkea, mitä ihminen voi tehdä kaikkea järjestöjuttuja ja vapaaehtoistyötä ja kaikkea, et ainahan on. Että ei siihen mun mielestä välttämättä tarvii sitä työtä” (Nuori 1)

Haastatteluissa yksi nuorista kertoi nuorten omaehtoisesta toimijuudesta, jossa yhteisön luomiseksi alueen yksinäisille ihmisille käytettiin hyväksi sosiaalista mediaa. Ryhmä ei ollut viranomaislähtöinen, vaan sen oli luonut yksittäinen ihminen ja sen ajatuksena oli ilmoittaa tapaamisaikoja ja -paikkoja, joihin olivat tervetulleita kaikki tietyssä maakunnassa asuvat ihmiset, jotka kokivat yksinäisyyttä tai kaipaavansa seuraa. Toiminnan keskiössä oli vapaaehtoisuus ja viranomaisverkoston ulkopuolelta ohjattu toiminta. Nuori koki toiminnan tärkeäksi niille ihmisille, jotka siinä oli mukana.

Taloudelliset haasteet mielekkäiden vapaa-ajan toimintojen esteenä

Haastatellut olivat osittain tyytyväisiä vapaa-aikaansa. Osa koki kuitenkin vapaa-ajan ahdistavaksi, koska se ei sisältänyt töitä eikä mitään mielekkäitä harrastuksia tai toimintoja, vaan rajoittui kotona olemiseen. Haasteeksi harrastuksiin lähtemiselle esitettiin rahan ja ystävien puute. Jos vapaa-aika koettiin mielekkääksi, haastatteluista usea toi esiin, että se voi kompensoida työttömyyttä. Mielekkäisiin harrastuksiin pääsemisen ajateltiin toteutuvan siinä vaiheessa, kun on työtä ja sitä kautta enemmän tuloja, joilla harrastuksia on mahdollista rahoittaa.

Et se parantaisi elämänlaatuakin tosi paljon, koska mä voisin just siihen harrastamiseen ja autojuttuihin ja tämmöisin laittaa sitä rahaa (Nuori1)

No kyl mul välillä on semmonen just semmonen vähän kurja fiilis (vapaa-ajasta) , et on koko ajan kotona eikä oikein lähe sieltä minnekään ja ja kun ei oo just niitä kenen kanssa menis ja ei sit oikein tiedä että minne sit lähtis jos lähtis johonkin ja sit niinkun tulee oltuu siel kotona melkein aina, et tota. et ehkä siinä on semmonen, et välillä harmittaa mut kyl mä toisaalta tosiaan viihdynkin ihan yksin et (Nuori 4)

Harrastuksina haastatelluilla nuorilla korostuivat ilmaiset, itsenäisesti suoritettavat harrastukset. Sosiaalisia kontakteja vapaa-ajan toiminnot tarjosivat vain muutamalle. Vapaa-ajalla korostuivat enemmän lukeminen, sosiaalisen median käyttäminen, television katsominen sekä lemmikkien hoitaminen kuin liikunnalliset harrastukset. Vain yksi haastatelluista nuorista harrasti joukkueurheilua. Toiveena kuitenkin useammalla haastatellulla oli aloittaa kuntosaliharjoittelu, mutta maksullisuuden ohella he kokivat

suurimmaksi haasteeksi kuntosaliharjoittelun aloittamiseksi sinne menemisen ja uuteen tilanteeseen sekä uuteen sosiaaliseen ympäristöön joutumisen.

No, sitä just ettei tuu tällä hetkellä harrastettua mitään missä olis ihmisiä ja ei käy töissä ja käytännössä päivittäiset semmoiset kunnan sosiaaliset tapahtumat tapahtuu just sosiaalisessa mediassa tai jossain peleissä niin, se on vähän sit taas. (Nuori 2)

8.1.3 Ihminen osana ja osallistujana yhteiskunnassa

Pääluokka	Alaluokka	Yläluokka
Ihminen osallistujana yhteisöissä ja yhteiskunnassa	Kuuluvuuden tunne Hyväksytyksi tuleminen tunne Yhteisiin asioihin vaikuttaminen	Osallisuus
	Turvallisuuden merkitys sosiaalisissa kanssakäymisissä Toimijuuden merkitys yhteiskuntaan kuuluvuuden tunteeseen Luottamus yhteiskuntaan	Yhteisöllisyys

Taulukko 6: Ihminen osana ja osallistujana yhteiskunnassa, nuorten haastatteluiden analyysia.

Yhteisöihin kuulumisessa keskeistä turvallisuuden ja kuuluvuuden tunteet

Työpajaympäristö, kuntouttavan työtoiminnan paikat, harrastusympäristöt niin perinteisessä mielessä kuin sosiaalisessa mediassa tarjosivat perheen ulkopuolisia sosiaalisia suhteita ja yhteisöitä nuorten elämään. Etsivän nuorisotyön, sosiaalityöntekijöiden ja nuorten omaehtoisten ryhmien koettiin tarjoavan turvallisia sosiaalisen vuorovaikutuksen paikkoja. Nuoret, jotka näihin ryhmiin olivat osallistuneet, kokivat ne tärkeiksi itselleen erityisesti ilmapiirin vuoksi: kaikilla on mahdollisuus osallistua ryhmiin riippumatta lähtökohdista, myös kaikki hyväksytään ryhmään ja kaikille keskustellaan tapaamisilla. Nuorilta tiedusteltiin, että

mitkä on ne tekijät työpajatoiminnassa edistävät asioiden kehittymistä positiiviseen suuntaan, alla yhden nuoren lainaus haastattelusta.

No, en mä tiedä, ehkä täällä pajalla kun on se, että ketään ei saa kiusata tai ja näin, ja ehkä ihmiset jotka tuleekin tänne niin ehkä sitoutuukin siihen ja no emmä tiedä tavallaan, kun täällä on saanut sitten hyviä kokemuksia ihmisistä ja ihmisten kanssa olemisesta ja on tullut hyväksytyksi semmoisena kun on, ettei ole tarvinnut pelätä eikä jännittää, on voinut olla silleen oma itsensä ja pystynyt kehittymään sitten, se oma persoona on päässyt niinkun vapaammin esiin ja pystynyt kehittymään ja..(Nuori 8)

Haastatteluista nousi erityisesti työpajojen hyväksyvä ilmapiiri. Nuorten mukaan työpajoilla osallistujat omaksuvat tavan toimia, siten ettei ketään jätetä ulkopuolelle ja kaikki saavat osallistua omana itsenään. Tämä koettiin työpajojen vahvuudeksi. Kuntouttavaan työtoimintaan työpajoilla osallistuneet nuoret kokivat poikkeuksetta jaksot hyviksi elämässään, erityisen vahvaksi positiiviseksi asiaksi nousi työpajojen yhteisöllisyys.

Osallisuuden kokemuksia aineiston nuorilla oli niukasti. Kun osallisuus määritellään kuulumisena ja toimimisena merkityksellisessä yhteisössä, voidaan aineiston perusteella todeta, että nuoret ovat kokeneet osallisuutta työpajoilla ja matalan kynnyksen ryhmissä, osa myös harrastustoiminnoissa. Yhteiskunnallisella tasolla ajateltuna nuorten osallisuus näyttäytyy vajavaisena, jos sen ajatellaan olevan omien oikeuksien toteuttamista tai kuuluvuuden tunnetta.

Niin no ei vaan oo tällä hetkellä mitään semmoista tota noin sisältöä elämässä, mikä periaatteessa liittäis mua mitenkään yhteiskuntaan. (Nuori 2)

Kun osallisuutta ajatellaan osallistumisena yhteisiin asioihin ja vaikuttamiseen, nuorten osalta vaikuttaminen oli vähäistä. Nuorista lähes kaikki kertoivat äänestäneensä, mutta vaikuttaminen omassa toimintaympäristössä oli vähäistä. Nuorista muutama oli tehnyt vapaaehtoistöitä, ja lähes kaikki kertoivat vaikuttamisen keinoksi osallistumisensa kansalaisaloitteisiin, niissä mm. aktiivimallia vastaan sekä rattijuoppojen rangaistusten koventamiseksi. Osallisuuden kokemuksen voidaan nähdä tuottavan kiinnostusta vaikuttaa oman elinympäristön asioihin. Haastatteluun osallistuneiden nuorten halu vaikuttaa oman ympäristönsä asioihin oli vähäistä.

Taloudelliset haasteet

Vahvana elementtinä elämänhallinnassa ja turvallisuuden tunteen saamisessa oli säännöllisten tulojen merkitys nuoren elämässä. Aineistossa oli nuoria, jotka olivat joutuneet elämään hankalissa olosuhteissa johtuen vaikeuksista raha-asioissa. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat asuivat joko avopuolison kanssa tai omillaan. Kaikki vanhempiensa luota pois muuttaneet kokivat, että rahaa elämiseen oli niukasti, ja sen vuoksi he kokivat elämänsä

ajoittain selviytymiseksi. Osa nuorista oli pikavippien ja erilaisten osamaksujen takia taloudellisesti vaikeuksissa ja joutunut ulosoton asiakkaaksi jo heti täysi-ikäistyttyään. Haastatteluiden mukaan taloudelliset haasteet vaikuttavat paitsi jokapäiväiseen elämään, ne myös kaventavat tulevaisuuden suunnittelua, haaveilua sekä tuottavat motivaatiovajetta työllistymiseen.

Hyvää elämää ja hyvinvointia rajoittavat, no just raha-asiat oikeestaan. Ni ei siin mittää muuta oo sinänsä, joskus kun tuli vähän nuorempana silloin kun täytti kahdeksantoista otettuu muutama pikavippi ja luottotiedot meni siinä niin se on vähän hankala saada sillä 490 eurolla tehtyy yhtään mittää ilman luottotietoja (Nuori 2)

Toimijuuden merkitys yhteiskuntaan kuulumisen ja osallisuuden kokemuksissa

Vastaajista ainoastaan yksi koki, ettei pidä itseään syrjäytyneenä. Yksi koki osittain olevansa syrjässä, syyt miksi he eivät luokitelleet itseään syrjäytyneeksi liittyivät vahvasti sosiaalisiin suhteisiin sekä arkeen ja toimijuuteen. Arkielämän normaalius, kaverisuhteiden olemassaolo sekä toiminnoissa mukana oleminen olivat niitä tekijöitä, jotka pitivät nuorten mielestä heidät yhteiskunnassa. Syrjäytymisen kokemusten syiksi loput haastateltavista määrittivät eniten yksinäisyyden kokemukset sekä ystävättömyyden, muiksi perusteluiksi he määrittivät toimettomuuden ja vapaa-ajan toimintojen puutteen, työn- ja koulutuksen ulkopuolella olemisen sekä mielenterveyden haasteet.

Elämännhallinnallisesti olennaista nuorten haastatteluiden pohjalta on se, että kokee oman elämänsä ja tulevaisuutensa suunnan olevan hallinnassa ja se, että näihin asioihin kykenee itse vaikuttamaan eikä niitä sanella viranomaistahoilta. Nuorten mielestä harrastusten kautta elämään voi luoda rutiineja ja sitä kautta saada arjenhallintaan voimia.

Tulevaisuuden toiveet, tyytyväisyys itseensä ja toimintaansa

Haastatteluiden perusteella sekä toiminta että säännöllinen rytmi arjessa lisäävät nuorten elämännhallinnan ja yhteisöön kuulumisen tunnetta. Suurin osa koki, että vaikka he olivat kohdanneet elämässään haasteita, kykenivät he silti pääsemään niistä yli ja jatkamaan elämäänsä. Osa kuitenkin koki elävänsä ns. valmiustilassa ja psyykkiset haasteet olivat jokapäiväisessä elämässä vahvasti läsnä.

Elämännhallintaan olennaisena osana kuuluu myös mielekkyyden kokeminen tekemisissään ja elämässään. Osa koki, että nuorten kanssa tulisi harjoittaa arjenhallinnan tukemiseen tähtäviä toimia viranomaislähtöisesti. Arjenhallinnan tukemiseen tähtäävien toimenpiteiden asiakkaana oli ainakin yksi nuorista.

Tulevaisuuden toiveet nuorilla olivat maltilliset: toivottiin ystäviä, työ- ja opiskelupaikkaa, omaa kotia, ystäviä, perhettä, henkisen tasapainon löytymistä sekä toimeentuloa, jolla voisi pärjätä.

Et mä myös tuolt pajan puolelta. Mä pääsin tämmöseen [hoitomuoto], et kun siellä kävi tämmönen psykologi moikkaamassa meitä, niin se tarjos vähän niinkun ilmaisen käynnin, koska hän opiskelee [sosiaali- ja terveystalon erityisasiantuntijaksi], mitä olikaan, niin tarjos muutaman ilmaisen käynnin ja ne auttoi aika paljon mua sit vähän niinkun tajuumaan et mä haluan tehdä, jotain muuta kun mitä mä olen koettanut tehdä. Et se auttoi mua niinkun tosi paljon löytämään näit, mitä mä haluan tulla tekemään. Et se on ollut aika mahtava (Nuori 8)

Hyvää elämää on tyytyväisyys siihen mitä on ja mitä tekee. (Nuori 8)

Haastattelun nuorista kaikki kokivat, että voivat itse vaikuttaa tulevaisuutensa suotuisasti. Aineiston perusteella osa koki, että voi osallistua omassa yhteisössä ja yhteiskunnassa, osalla taas oli pessimistisempi asenne yhteiskuntaan kuulumiseen ja vaikuttamiseen. Yhteiskunta koettiin pääosin reiluksi, osa kuitenkin oli sitä mieltä, että yhteiskunta on reilu vain osalle väestöstä.

Osallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna yksi olennaisista tekijöistä on, kokeeko yksilö kuuluvuutta ja jäsenyyttä yhteiskuntaan. Nuorten ajatukset yhteiskuntaan kuulumisesta poikkesivat toisistaan. Suurin osa koki kuuluvansa yhteiskuntaan tiiviisti, mutta he määrittelivät silti itsensä yhteiskunnan reunalle. Osa koki kuitenkin olevansa yhteiskunnassa vähän reunalla verrattuna muihin ikäisiinsä, nimenomaan sen pohjalta, ettei osallistu veronmaksajana yhteiskuntaan, vaan enemmänkin palveluiden käyttäjänä ja tukitoimien kohteena. Vahvana haastatteluissa nousi myös kokemus siitä, että yhteiskuntaan kuulumiseksi oma paikkansa tulisi ansaita, eli tulisi olla mukana toiminnoissa, jotka edistävät yhteiskunnan asioita. Koettiin kuuluvuutta yhteiskuntaan, mutta ei täydellisesti. Usein perusteena oli puuttuva toiminnallinen sisältö yhteiskuntaan liittymiseksi. Yhteiskuntaan kuulumattomuuden määritteli suurelta osin työn ja koulutuksen puute. Nuorten ajatuksista nousee kuva hyvästä kansalaisesta veronmaksajana ja aktiivisena toimijana. Vaikka omat lähipiirit ja yhteisöt koettiin arvostavina, niin silti selkeästi nousi esiin kokemus siitä, että omankin yhteisön arvostuksen kasvattamiseksi tulisi olla töissä tai opiskella. Tämä koettiin yhteiskunnan säätämän normina ja nuoret kokivat, että heiltä odotetaan sen mukaan toimimista elämässään. Erilaisuuden kokemusta verrattuna vertaisiin aiheutti haastattelun nuorissa myös ajatus siitä, että tietyssä iässä kuuluisi elämään sisältyä jo työ, koulutus ja mahdollisesti perhe. Myös nuoret itse sanoittivat arvostavansa itseään enemmän, kun ovat mukana toiminnassa tai tekevät asioita, joita olettavat yhteiskunnan heiltä odottavan.

No siis, käytännössähän mä oon yhteiskunnan niinkun tavallaan sisällä, koska mä oon niinkö omasta mielestäni vaan Kelan ja työvoimatoimiston asiakas, mut en oo kuitenkaan työelämässä, et tavallaan silleen tossa rajalla, mut niin.. Näin mä koen. (Nuori 8)

Luottamus kanssaihmiin on suurimmalla osalla kunnossa, myös luottamus yhteiskuntaan toteutuu. Jollain tasolla perusluottamus kanssaihmiin löytyy, toisaalta on kokemuksia, että omaan sukuun voi luottaa, mutta muualle päin luottamus on kärsinyt. Turvattomuuden tunteen syntymisen taustalle määriteltiin muun muassa luokitellut kiusaamiskokemukset.

Joo, on silleen(yhteiskunta reilu). Samat säännöt loppujen lopuks kaikille (Nuori 3)

Rooli yhteiskunnassa, ehkä se tulee taas sit siitä et nyt on saanut asioita kondikseen ja saanut sen työpaikan ja ehkä mahdollisesti saa vielä sit pysyvemmän työpaikan tai enemmän töitä niin olen veronmaksaja enkä niinkun tavallaan enään oo niinkun ihan täysin muitten elätettävänä emmä tiä jotekin (Nuori 6)

Niin, no ei vaan tällä hetkellä mitään semmoista tota noin niin sisältää elämässä, mikä periaatteessa liittäis mua mitenkään yhteiskuntaan. (Nuori 2)

Positiivista aineistossa oli se, että huolimatta kiusaamistaustoista ja työttömyyden kokemuksista nuoret kokevat, että tulevat hyväksytyksi. Arvostetuksi he kokivat tulevansa vahvasti omilla sosiaalisissa suhteissaan lähisukulaisiinsa. Ristiriitaista aineistossa on se, että siitä nousee vahvasti myös se, että nuoret kokevat, että voivat tulla arvostetuksi työn ja koulutuksen kautta, eivät niinkään nykyisessä koulutus- ja työttömyystilanteessaan. Useammasta haastattelusta nousi esiin nuorten kokemus siitä, että ympärillä olevien ihmisten arvostus liittyy vahvasti siihen, että nuori on koettanut edistää joko koulutus- tai työelämäänsä.

Tunsin itseni tyhmäksi koulussa, pääkoppa ei kestänyt olla yksinään siellä. (Nuori 6)

Ehkä kotiväki arvostaa nyt kun on saanut asioita eteenpäin (Nuori 6)

8.1.4 Etsivän nuorisotyön rooli sosiaalisen toimintakyvyn edistäjänä

Pääloukka	Alaluokka	Yläluokka
Etsivän nuorisotyön rooli sosiaalisen toimintakyvyn tukemisessa	Pärjäämiskyvyn vahvistaminen Mahdollisuuksien esittely Turvallisuuden tunne Ohjaus ja kannustaminen Mahdollistaminen ja rinnalla kulkeminen	Etsivän nuorisotyöntekijän nuoren tilanteeseen sopeutuva toimenkuva

	Etsivän nuorisotyön tilanteeseen mukautuva rooli	
--	--	--

Taulukko 7: Etsivän nuorisotyön rooli sosiaalisen toimintakyvyn edistäjänä, nuorten haastatteluiden analyysia.

Pärjäämiskyvyn vahvistaminen

Haastatteluissa nuoret määrittivät etsivän nuorisotyön ohjaajien roolin muuttuvaksi tilanteen mukaan. He kertoivat, että on tärkeää, että etsivä nuorisotyöntekijä osaa pilkkoa haasteet sopivan kokoisiksi ja antaa nuorelle itselleen vastuuta sopivassa määrin. Tärkeäksi nähtiin se, että nuoret saavat tukea ja kokevat, etteivät jää asioidensa kanssa yksin. Etsivän nuorisotyöntekijän ohjausta, kannustamista sekä konkreettista apua arvostettiin. Etsivän nuorisotyön roolin tulee mukautua, se voi olla mahdollisuuksien esittelyä tai eteenpäin kannustamista. Tärkeimmäksi koettiin kuitenkin se, että apua tarjotaan ja sitä kautta tunnetta turvallisuudesta. Etsivän nuorisotyön rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisessa liittyy aineiston mukaan juuri itsetunnon ja pärjäämiskyvyn kasvattamiseen, motivointiin sekä tulevaisuuden mahdollisuuksien avaamiseen. Nuoret kokivat pärjäämiskyvynsä vahvistuneen etsivän nuorisotyön asiakkuuden aikana. Koettiin tärkeäksi, että elämässä on henkilö, johon keskusteluyhteys on jatkuvasti mahdollinen ja apu nopeasti saatavilla. Nuoret määrittivät etsivän nuorisotyöntekijän tehtäväksi eri vaiheessa asiakkuutta erilaisia asioita: Aluksi pärjäämiskykyä, sitten pärjäämiskyvyn ja itsetunnon vahvistamista ja lopuksi vain mahdollisuuksien esittelyä. Etsivän nuorisotyön asiakkaana nuoria oltiin autettu koulutukseen, taloudellisten asioiden hoitoon, työllistystoimenpiteisiin, viranomaisverkoston luomisessa sekä ryhmätoimintoihin. Etsivän nuorisotyön ryhmätoiminnot koettiin hyväksi paikaksi harjoitella sosiaalisia taitoja ja vahvistaa sosiaalista toimintakykyä. Etsivälle kerrotaan avoimesti elämänhaasteista, ja nuoret sanoittivat jo siitä olevan apua, kun joku kuuntelee. Aina välttämättä läheisetkään eivät tieneet asioita, joita nuori oli jakanut etsivän nuorisotyöntekijän kanssa.

No, henkistä turvattomuutta mä oon kokenut aika paljonkin, kun on ollut just ongelmia hoitaa näitä raha-asioita ja muuten sit tavallaan, kun on pelottanut vähän ihmiset, että mitä sulle sanotaan ja mitä sulle käy, jos et pysty hoitamaan jotain asioita, niin sitä mä olen kokenut aika paljonkin. Ja kyllähän nyt ajoittain vieläkin tulee semmoisia hetkiä sitten, että miettii, että nyt on tietysti oppinut siihen, että kun näissä on hyvin kiinni, että kyllä jotain aina keksitään, ettei mun tulot lopu mihinkään, mutta pitkäänhän mä pelkäsin sitä, että jos mä en pysty tekemään niinkun mulle sanotaan, niin sitten mulla loppuu tulot taas kokonaan ja sitten mä menetän asunnon ja kaikkea. Se pelko oli aika pitkään. Mut ei enään onneksi niin voimakkaana.

(onko etsivä nuorisotyö just se taho, joka sulle rakentaa sitä jatkopolkua siihen aina?)

No joo, kyllä sekä ja sit tietysti on nyt itsekin vähän oppinut enemmän hoitaan asioita ja.. (Nuori 1)

Ei, jos tulee vastoin, niinkun vastoinkäymisii niin en mä silleen niinkun murehdi, mä tavallaan vaan otan ne vastaan, et tää on elämää (Nuori 8)

Yhdeksi etsivän nuorisotyön olennaisimmaksi tehtäväksi nähdään tavoite tuottaa nuoren elämään positiivista muutosta. Olennaista muutoksessa on se, että nuori voi kokea itse tehneensä muutoksen. Tämä nousee selkeästi myös aineistosta, oman toimijuuden ja vahvistumisen kautta saadut onnistumiset ovat olennaisessa osassa nuoren itsetunnon vahvistumista ja voimaantumista. Positiivisen muutoksen tavoittelussa etsivä nuorisotyöntekijä on keskeisessä roolissa pärjäämiskyvyn eli resilienssin kasvattamisessa. Aineiston nuoret kokivat haasteiden ja vastoinkäymisten voittamisen kautta saaneensa vahvistumista. Etsivien nuorisotyöntekijöiden rooliksi jää osoittaa vuoropuhelun kautta tapahtunut muutos.

Mahdollisuuksien esittely

Haastattelussa kysyttiin nuorten toiveita tulevaisuudelle. Kaikkien nuorten tulevaisuuden toiveet ja haaveet olivat varovaisen maltillisia: terveys, koulutus, työ, perhe, edes yksi ystävä. Keskeisenä tulevaisuuden toiveena aineistosta erottui toivomus löytää elämässä oma juttu, päämäärä. Oman koulutusalan etsiminen koettiin vaikeaksi ja osa nuorista kritisoi muun muassa koulun ammatinvalinnanohjausta. He toivoivat, että koulusta olisi saanut vahvempaa ohjausta jo peruskoulun aikana. Suurimmalla osalla oli kokemuksia keskeytyneistä opinnoista, osa koki, että olisi tarvinnut vahvempaa ohjausta siihen mikä voisi olla oma ala. Haastatteluista nousi esille koulumaailmassa tunne yksin jäämisestä opintojen kanssa, itsenäisten opiskelujen laajuuden tuomat haasteet sekä lähiopetuksen puuttuminen. Etsivien nuorisotyöntekijöiden avulla tulevaisuuden mahdollisuuksia oltiin saatu laajennettua.

Turvallisuuden tunne

Aineiston perusteella turvallisuuden tunnetta lisää se, että nuori kokee, ettei jää asioidensa kanssa yksin ja kokemus siitä, että saa itse vaikuttaa tulevaisuuteensa ja olla osallisuudessa subjekti, tekemisen kohteen sijaan. Tunne kuulluksi tulemisesta muuntautuu tunteeksi turvallisuudesta. Nuoret kokivat ne vaiheet elämässään, kun toimeentulo oli ollut epävarmaa, turvattomuuden tunnetta lisääväksi. Päihteidenkäyttö ei korostunut aineistossa, mutta nuori, jolla päihteiden väärinkäyttöä oli elämässään ollut, lisäsi sen aiheuttavan turvattomuutta osittain liittyen omaan itsehillintään.

*(Tää onkin oikeastaan ensimmäistä kertaa, kun näissä haastatteluissa tulee tämä näkökulma, että turvallisuutta lisää se, että sulle vakuutetaan, et sua ei olla jättämässä yksin. Aina löytyy joku)
Ehkä se on tosi tärkeää, että mua on nyt kuunneltu näissä niinkö eri tavalla kun ennen (Nuori 1)*

Mielenterveyden haasteet aiheuttavat onnellisuuden tunteiden puuttumista. Kuitenkin selvästi eniten turvattomuuden tunnetta ja epäluottamusta yhteiskunnan toimivuuteen oli aineiston nuorilla aiheuttanut koulukiusaaminen. Korjaavia kokemuksia nuoret ovat saaneet ryhmätoiminnoista, myös etsivän nuorisotyöntekijän olemassaolo on haastatteluiden perusteella luonut turvaa.

No en mä tiedä, (pajajakoilla) no ainakin se on ollut tärkeätä, että on pystynyt sitten hoitamaan ne raha-asiat, että on saanut ne omat säännölliset tulot, niin se on ollut itelleen ehkä ihan tärkein, että pystyy sitä, on pystynyt just hommaamaan itelleen sen oman kämpän ja näin ja asuinhan mä yhdessä toisessa asunnossa välillä ja sit muutin nyt, oon tossa [paikkakunta]asunut nyt reilun vuoden. Tai puoltoista vuotta, mut kumminkiin ehkä niinkun se on ollut itelleen silleen tärkein ja tietysti se, että on tullut plajon sosiaalisemmaksi täällä ja on ollut tavallaan semmosta hyvää kohtelua, että ei oo tavallaan tarvinnut pelätä sitten. (Nuori 1)

8.2 Kehittämistyön 2. vaihe: Etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajan tulokset

Jyväskylän etsivän nuorisotyön ohjaajille järjestettiin informatiivinen ja toiminnallinen työpaja, jossa nostettiin esille nuorten haastatteluista nousseita teemoja ja ajatuksia. Nuorten haastatteluista nousseita tuloksia esittelin osa-alue kerrallaan, esittelyssä tukena oli diaesitys (liite 3). Esityksen aikana kävimme keskustelua nuorten haastatteluiden tuloksista, keskustelun aikana kirjasin ylös keskeisiä ajatuksia. Pohjustuksen jälkeen jaoin kopioita dioista ympäri isoa salia ja etsivillä nuorisotyöntekijöillä oli mahdollisuus käydä kirjoittamassa post-it-lapuille huomioita, joita keskeiset tulokset heissä herättivät.

Kysymyksiä etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajassa:

- Kuinka sosiaalinen toimintakyky näyttäytyy nuorten elämässä?
- Mitä keinoja etsivässä nuorisotyössä on voisi olla nuorten sosiaalisen toimintakyvyn/ toimijuuden / osallisuuden vahvistamiselle?
- Millaisia haasteita sosiaalisen toimintakykyyn liittyen näkyy nuorten arjessa?
- Millaisissa asioissa etsivä nuorisotyö voisi olla avuksi sosiaalisen toimintakyvyn edistämisessä?
- Millaisia konkreettisia välineitä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi voitaisiin kehittää?

Työskentelyn jälkeen kokosin työpajan keskeisimmät tulokset, jotka esittelen seuraavissa alaluvuissa.

8.2.1 Läsnaoleva tuki ja oikea-aikaisuus työskentelyssä

Etsivät nuorisotyöntekijät näkivät, että sekä sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen että toimivan ja luottamuksellisen asiakassuhteen kannalta, on tärkeää antaa aikaa asiakkuudelle. Koettiin, että nuorten kannalta olennaista asiakkuudessa on se, että he saavat rauhassa määritellä tahdin, jolla asioiden hoidossa edetään ja kiirettä tai painetta asiakkuuden päättämiseksi ei tulisi olla. Etsivällä nuorisotyöllä on mahdollisuus joustavasti vastata nuoren tarpeisiin kiirehtimättä. Asiakastyössä asiakkaiden määriä ja asiakkuuksien pituuksia seurataan valtakunnallisesti Parent-tietojärjestelmän kautta, ja tunnuslukujen kerääminen aiheuttaa osaltaan painetta asiakasmääriin. Työn intensiivisyyden vuoksi kerralla työskentelyssä olevat asiakasmäärät tulee kyetä pitämään maltillisena. Tämän hetken kokemus Jyväskylän alueella työskennellessä on, että asiakastyöskentelyssä ei ole veloitetta asiakkuuksien nopealle läpivirtaukselle, vaan on mahdollista työskennellä niin, että nuorella on aikaa rauhoittua ja kerätä jatkosuunnitelmansa valmiiksi. Tärkeintä asiakassuhteessa on etsivän nuorisotyön muuttuva rooli nuoren rinnalla. Etsivä nuorisotyöntekijä on se henkilö, joka auttaa pilkkomaan nuoren elämässä olevat haasteet oikealle tasolle ja kannustaa sekä on tukena niihin vastaamisessa. Onnistuneen asiakassuhteen päättyessä nuori voi kokea pärjäävyytensä ja itsetuntonsa sekä sosiaalisen toimintakykynsä vahvistuneeksi.

8.2.2 Kasvualustoja nuorten sosiaalisille kohtaamisille

Etsivät nuorisotyöntekijät kokivat, että vapaa-ajan ollessa nuorten elämässä yhä vahvemmassa roolissa, tulisi olla tarjolla laajemmin maksutonta, statuksetonta vapaa-ajan toimintaa myös alle 29-vuotiaille. Nimenomaan korjaavana toimenpiteenä ja sekä toimijuutta että sosiaalisten kanssakäymisten paikkoja tarjoavana. Vapaa-ajan toiminnoissa tulisi huomioida sekä maksuton liikunta- että kulttuuritarjonta, joka saisi olla kaikille avointa. Työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että mielekkäät vapaa-ajan toiminnot ovat toimiva keino vahvistaa nuorten pärjäävyyden tunnetta ja sitä kautta edesauttaa siirtymistä työhön tai koulutukseen liittyviin yhteisöihin.

Etsivät nuorisotyöntekijät toivoivat myös lisää erityisnuorisotyötä palveluihin, erityisesti toisen asteen oppilaitosten tueksi yhteisöllisyyden vahvistamiseksi koululaitoksissa, ehkäisemään koulupudokkuutta. Ryhmätoiminnoissa tulisi huomioida vahvemmin myös ne nuoret, jotka eivät suoraan pysty osallistumaan ryhmään, jossa on suuri määrä osallistujia. Etsivään nuorisotyöhön esitettiin toimintatavaksi yhä vahvemmin myös kohdennettua pienryhmätoimintaa ja tapaamisia vain muutaman nuoren kanssa kerrallaan.

Merkityksellisen toiminnan arvo nuoren sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumisessa nähtiin keskeisessä roolissa. Nuorille tulisi olla myös enemmän paikkoja, joissa voi odottaa opiskelu- tai työelämän ajatuksen kypsymistä ja oman suunnan löytymistä. Erityisesti tulisi voida

laajemmalla kentällä tarjota vapaa-ajan toimintojen ohella sekä kuntouttavaa työtoimintaa että työkokeilun paikkoja.

8.2.3 Kiusaamisen kokemukset, yksinäisyys ja elämänhallintaa vahvistavat toiminnot

Työpajassa käytiin keskustelua siitä, että kiusaaminen on yhteisöllinen ongelma, johon on vaikea löytää ratkaisuja. Edelleen koetaan, että kouluilla tulisi olla enemmän keinoja kiusaamiseen puuttumiseen ja kiusaamisen dynamiikan tunnistamiseen. Etsivät nuorisotyöntekijät toivat työpajassa esille, että myös puhe kiusaamisesta tulisi muuttaa puheeksi fyysisestä ja henkisestä väkivallasta. Nuorten kertoman ja työntekijöiden kokemusten mukaan kiusaaminen on saanut uusia ulottuvuuksia sosiaalisen median ja puhelinten viestintäapplikaatioiden kautta, jotka ovat mahdollistaneet kiusaamisen myös vapaa-ajalla, mutta kuinka tähän voitaisiin vastata? Henkilökohtaisten kokemusten lisäksi kiusaamisesta aiheutuneita vaurioita korjaavien toimenpiteiden voidaan nähdä olevan yhteiskunnalle kallista, myös siksi olisi perusteltua vahvemmin panostaa ennaltaehkäiseviin toimiin. Koulutuksesta tipahtaminen toisella asteella johtuu vahvasti siitä, että opiskeluihin liittyminen tai jatko-opiskeluihin lähteminen koetaan ahdistavaksi tai pelko uudestaan ulkopuolelle jäämisestä on liian vahva. Sekä opinnoissa pysymisessä että kiusaamisen kokemusten aiheuttamien tunteiden korjaamisessa avainasemassa nähdään olevan yhteisöön pääseminen ja hyväksytyksi tuleminen.

Työpajassa etsivät nuorisotyöntekijät ottivat vahvasti kantaa myös yksinäisyyden teemaan. Etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan yksinäisyys näkyy laajasti työssä useimpien nuorten kohdalla. Nuorista osa elää arkeaan täysin yksin, ilman ystäviä, perhettä ja muita verkostoja ympärillään. Erityisen haastavaa yksinäisyys ja sosiaalisten suhteiden luominen on neuropsykiatrisista häiriöistä kärsiville nuorille. Yksinäisyys aiheuttaa vahvasti yhteiskunnasta eristäytymistä, mikä aiheuttaa sosiaalista eristyneisyyttä, johon on vaikea vastata viranomaislähtöisessä yksilötyössä. Asiakkuudessa olevat nuoret kokevat sosiaaliset tilanteet usein haastaviksi. Mielenterveyden haasteet, kuten ahdistus ja masennus, ovat todella yleisiä ja aiheuttavat luottamisen vaikeutta toisiin ihmisiin. Etsivän nuorisotyön ryhmämuotoinen toiminta on yksi ehdotetuista korjaavista toiminnoista, mutta se ei toimi kaikkien nuorten kohdalla. Tästä syystä tulisi vahvemmin keskittyä myös pienempien ryhmien kokoamiseen nuorten ympärille, sekä kerätä etsiville nuorisotyöntekijöille yksilötyöhön työkaluja sosiaalisen toimintakyvyn ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen.

Päivittäisessä työssä kohdataan nuoria, joilla on elämänhallinnallisten haasteiden lisäksi vahvoja arjenhallinnan haasteita. Tähän haasteeseen kaivattaisiin vapaa-ajan toimintojen ja toiminnanpaikkojen lisäksi lisää paikkoja sosiaalisessa isännöinnissä sekä tuettua asumista ja niitä kevyen tuen palveluita, jotka tällä hetkellä Jyväskylän kaupungista puuttuvat. Erityisesti etsivät nuorisotyöntekijät kokivat, että tarvitsemiaan palveluita ilman jäävät nuoret, joilla on neuropsykiatrisia haasteita.

Arjenhallinnallisista taidoista keskusteluun nousivat erityisesti taloudenhallintaan liittyvät kokonaisuudet, työntekijöidenkin näkökulmasta oppia oman talouden hoitamiseen tulisi tarjota vahvemmin jo ennen kuin nuori tulee täysi-ikäiseksi. Etsivien nuorisotyöntekijöiden kokemus oli, että usein juuri täysi-ikäistyminen on se vaihe, jolloin nuori alkaa nopeasti velkaantumaan. Pikavippivelkojen ja osamaksuvelkojen johtaminen luottohäiriömerkintään on nuorten osalta yleistä. Luottotietojen menettäminen aiheuttaa osaltaan vaikeuksia sekä motivaatioon työllistyä että arkisempiin asioihin, kuten asunnon löytämiseen tai vakuutusten saantiin. Asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen työpajassa esitettiin keinoksi esimerkiksi sitä, että jos nuorella on tuloina pelkät yhteiskunnan tuet, niin vuokra voisi olla hyvä laittaa menemään suoraan vuokranantajalle.

8.2.4 Kuntoutuksen pirstaleiset polut ja osakykyisten työllistäminen

Työpajassa olennaiseksi nähtiin oikea-aikaisuus nuorta palveluihin ohjattaessa: se paitsi ennalta ehkäisee palveluiden keskeyttämistä, on erityisen tärkeää yksilön näkökulmasta, yksilön oikeus tehdä päätöksiä ilman järjestelmälähtöisyyttä lisää hänen osallisuuden kokemusta omaan elämäänsä kohden.

Etsivät nuorisotyöntekijät kokivat, että osalla nuorista realistiset näkemykset työelämästä olivat puutteelliset. Työelämään kiinni pääsemisen ja siellä toimimisen haastavuus saattaa yllättää nuoret. Kuntouttavaan työtoimintaan toivottiin vieläkin yksilöllisempiä kuntoutussuunnitelmia. Kuntoutuksen polun nähtiin tällä hetkellä olevan pirstaloinen ja pitkä, ja usein kokonaisvaltainen tuki kuntoutuksen ajaksi jää puutteelliseksi. Nuoren kuntoutuksen polutuksen ollessa pitkä, tulisi kokonaisuus olla hallussa yhdellä työntekijällä, nyt siihen vaaditaan mukaan useita eri toimijoita, ja valitettavaa on sekä nuorten että etsivien työntekijöiden kokemus siitä, että kokonaisuus ei ole kenenkään hallussa. Nuoret itse toivoivat myös lisää mahdollisuuksia työllistyä osa-aikaisesti, silloin kun työkyky ei anna vielä mahdollisuutta työskennellä täysiaikaisesti. Etsivien nuorisotyöntekijöiden taholta toivottiin, että osatyökykyisten työllistämiseen tähtäävät toimenpiteet toisivat lisää mahdollisuuksia nuorille päästä kiinni toimijuuteen ja sitä kautta asteittain työelämään.

8.3 Kehittämistyön 3. vaihe: Nuorisopalveluiden johtotiimin keskustelu

Kehittämistyön kolmannessa vaiheessa Bikva-asiakas- ja arviointimallin mukaisesti nuorten ajatukset ja työntekijöiden työpajan tulokset tuotiin kootusti esittelyyn nuorisopalveluiden johtotiimiin. Johtotiimissä paikalla olivat Jyväskylän nuorisopalveluiden palvelupäällikkö, etsivän nuorisotyön palveluesimies, Nuorten taidetyöpajan palveluesimies, nuorisotoimiston palveluesimies, Nuorisopalveluiden erikoissuunnittelija, alueellisen nuorisotyön vastaava työntekijä sekä henkilöstöjärjestöjen edustaja.

Nuorisopalveluiden johtotiimille esittelylle ja keskustelulle oli varattu aikaa puoli tuntia. Aikataulun tiukkuuden vuoksi keskityin esittelemään johtotiimin näkökulmasta opinnäytetyöni

keskeiset teemat, jotka olivat Bikva-työskentelystä nousseet esille nuorilta ja etsiviltä nuorisotyöntekijöiltä. Alkuun esittelin diaesityksen avulla sosiaalisen toimintakyvyn perusteorian sekä perusteluita aiheen valinnalleni ja opinnäytetyöni ajankohtaisuudelle. Opinnäytetyö ja siitä nousseet teemat aikaansivat keskustelua, jonka johdosta esittelyyn ja työskentelyyn varattu aika venyi lähemmäksi tuntia. Keskustelusta kirjasin ylös keskeisiä ajatuksia ja teemoja, joita esittelen seuraavaksi.

Sosiaalisten taitojen tärkeydestä käytiin keskustelua johtotiimin kanssa. Muiden haasteiden ohella suurella määrällä nuoria on nähtävissä sosiaalisissa taidoissa suuriakin puutteita. Tähän keskusteluun liittyi ennaltaehkäisevä näkökulma, eli keskeisesti ajatus siitä, että sosiaalisia taitoja tulisi vahvemmin opettaa jopa varhaiskasvatuksesta saakka. Aineiston mukaan nuorten sosiaalisten taitojen vajeet olivat joissain tapauksissa lähtöisin jo heidän varhaislapsuudestaan. Yhteisesti todettiin, että omalta osaltaan tämä tutkielma tukee perusteluita varhaistetulle oppivelvollisuudelle. Lasten ja nuorten tulisi voida harjoittaa sosiaalisia taitojaan jo ennen oppivelvollisuuden alkamista. Korjaavana toimenpiteenä sosiaalisten toimintakykyjen vajeeseen voitaisiin ajatella sosiaalisten taitojen opetteluun tähtääviä kursseja nuorille ja ohjaajakoulutuksia ohjaajille.

Paljon keskustelua herätti myös *yhteisöllisyyden ja ryhmäytymisen merkitys* nuorten elämässä ja erityisesti opintojen nivelvaiheissa. Keskustelussa nousi esille myös ryhmäytymisen ja yhteishengen merkitys opinnoissa ja opintojen keskeytyksien ehkäisemisessä: yhteisöllisyyteen panostaminen nähtiin tärkeäksi aina peruskoulusta korkeakouluopintoihin saakka. Hyvänä asiana yhteisöllisyyden tueksi kouluille ajateltiin koulunuorisotyötä. Hyvänä esimerkkinä nostettiin esiin myös Vantaalla toimiva malli, jossa toisen asteen oppilaitokseen palkattiin erityisnuorisotyöntekijöitä opettajien ja opiskelijahuollon tueksi.

Nuorten *työpajatoiminnan erityisyys yhteisöllisyyden ja kiusaamattoman ilmapiirin luomisessa* nousi nuorten haastatteluissa positiivisesti esiin. Työpajojen rooli huonojen ryhmäkokemusten sekä epäonnistuneiden sosiaalisten tilanteiden korjaavana kokemuksena oli tärkeää nostaa tästä tutkielmasta esiin ja keskusteluun.

Nuorten *toimijuuden ja osallisuuden tukeminen* koettiin keskusteluiden perusteella merkittäväksi. Todettiin, että on tärkeää tukea nuorten omaa toimijuutta ja edistää mahdollisuuksia nuorten omaehtoisten, ei-viranomaislähtöisten ryhmien toiminnalle. Nuorten omaehtoisten ryhmien käyttöön saattaisi päiväaikaan löytyä tiloja myös Jyväskylän nuorisopalveluilta, joissa tilojen toiminta on pääasiallisesti keskittynyt iltakäyttöön.

Nuorten *velkaantumisen ja taloudenhallinnan haasteita* sekä niiden merkityksiä nuorten elämässä sivuttiin keskustelussa. Keskusteltiin jo etsivässä työssä käytössä olevista tavoista tukea velkaantunutta nuorta sekä siitä, millaisia muita haasteita luottotietojen menetys tai

suuri velkakuorma aiheuttaa nuorten elämässä. Keskustelussa keskiössä olivat työntekijöiden haasteet suuresti velkaantuneiden nuorten motivoinnissa, sekä siinä, millaisin keinoin velkaantumista voitaisiin ennaltaehkäistä.

Nuorten *palveluiden saamisesta ja tasavertaisuudesta* keskusteltiin etsivän nuorisotyön nuorten palvelupolkujen muodossa. Opinnäytetyöntekijä esitti huolen nuorista, jotka näyttävät kulkevan ikään kuin näkymättömissä, saaden palveluita, mutta eivät välttämättä juuri oikein kohdennettuina. Käytiin ajatustenvaihtoa siitä, että näille nuorille tulisi kehittää uudenlaisia palvelupolkuja ja tavoittamisen muotoja. Yhtenä esimerkkinä esitettiin etsivän nuorisotyön nettityötä, jota pilotoidaan Jyväskylässä tällä hetkellä.

Lopuksi todettiin lyhyesti, että tällä hetkellä palveluista ja nuorten elämästä näyttäisi puuttuvan taho, jolla nuoren koko prosessi olisi hallussa. Tämä on haastavaa, koska palvelut ovat laajalle levinneitä ja esimerkiksi kuntoutuksen palvelupolku on pitkä. Jyväskylään on rakentumassa Nuorten talo, joka toivottavasti voi moniammatillisella yhteistyöllä tuoda mahdollisia ratkaisuja tähän haasteeseen.

8.4 Kehittämisehdotukset sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen toimenpidesuunnitelmaan

Jyväskylän etsivässä nuorisotyössä yksilötyössä asiakkaiden kanssa tehdään paljon sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamista. Sosiaaliseen vahvistamiseen tähtäävää työtä tulisi vieläkin vahvemmin tehdä nähdyksi ja sanoitetuksi. Arkisia, jokapäiväisiä työtehtäviä ei välttämättä nähdä sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisena. Tärkeää olisi ajoittain työntekijöiden kesken yhteisesti pohtia asiakassuhteissa saatuja edistysaskelia ja niihin johtaneita tekoja, myös sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta. Yksilötyössä nuoren kanssa alkutilanteen selkeällä kartoituksella on keskeinen rooli, jotta edistysaskelia voidaan tehdä myöhemmin asiakkuuden aikana näkyväksi. Sosiaalisen toimintakyvyn arvioimista varten on olemassa useita erilaisia työkaluja ja alustoja. Yhdeksi vaihtoehdoksi esittäisin, että käyttöön otettaisiin ilmainen kykyviisari.fi. Erilaiset työkalut auttavat nuorta itseään hahmottamaan tilannettaan toimintakyvyn näkökulmasta ja helpottavat viranomaispalveluihin, kuten kuntoutukseen ohjaamista. Toimintakykyä arvioivista työkaluista on apua myös työntekijän hiljaisen tiedon eteenpäin saattamiseksi.

Myös palveluohjausta sosiaalisen kuntoutukseen tähtääviin toimenpiteisiin tulisi tehdä enemmän. Nuorten taidetyöpajan pajatoiminta ja etsivän nuorisotyön ryhmämuotoinen matalankynnyksen AKKU-ryhmä ovat sosiaalista toimintakykyä edistäviä toimintoja, mutta lakisääteiseen sosiaaliseen kuntoutukseen ohjaus on tällä hetkellä etsivässä nuorisotyössä harvinaisempaa. Alueellisia sosiaalisen kuntoutuksen paikkoja ja mahdollisuuksia olisi selviteltävä ja käytettävä enemmän.

Kelan palveluita on tällä hetkellä tarjolla NEET-nuorille todella kattavasti ja niihin ohjautuminen on sujuvaa. Jatkossa voitaisiin vahvistaa yhteistyötä Kelan kanssa entisestään palveluihin ohjautumisen sujuvuuden takaamiseksi. Etsivän nuorisotyön tavoitteeksi voitaisiin nähdä myös yhteistyöverkoston tietoisuuden lisääminen NEET-nuorille suunnatuista palveluista. Mahdollisuuksien mukaan etsivän nuorisotyön tulisi olla mukana verkostoissa ja nuorille suunnattujen palveluiden suunnittelussa, jotta palvelut tavoittavat ne nuoret, kenelle ne on suunnattu. Vaikka Kelan kuntoutukseen pääsyä on nuorten osalta helpotettu suuresti, silti palveluita tulisi kehittää edelleen niin, että ne kohtaisivat paremmin nuorten tarpeet myös sosiaalisen kuntoutuksen saralla. Kela löytää etuuksien kautta nuoria, joille erilaiset kuntoutusvaihtoehdot voisivat olla oikeita toimenpiteitä, mutta heidän voi olla vaikea saada selvyyttä nuoren tilanteesta tai vaikeaa tavoittaa nuorta. Kuntoutuksiin ohjatessa etsivän nuorisotyön tieto nuoresta ja hänen elämäntilanteestaan on arvokasta oikeanlaiseen palveluun ohjautumisen vuoksi.

Nuoria tulisi kannustaa vieläkin vahvemmin sekä osalliseksi toiminnan kautta että liittymään osaksi yhteisöjä ja ryhmätoimintaa. Tutkitaan, kuinka voitaisiin lisätä osallisuuden paikkoja ja omaehtoisen ryhmätoiminnan mahdollisuuksia. Ryhmätoimintojen ohelle tutkitaan mahdollisuutta tarjota nuorille erilaisia sosiaaliseen vahvistamiseen tähtääviä lyhytkursseja. Joko niin, että etsivät nuorisotyöntekijät voivat kouluttautua ohjaajiksi tai kurseja ostetaan vetämään ulkopuolinen ohjaaja. Esimerkkeinä Nuisku - nuorten ihmissuhdetaitojen koulutus tai ART - Aggressive Replacement Training.

Kiusaamisen kokemusten noustessa aineistosta vahvana esiin ei kiusaamisen jälkihoidon tärkeyttä voida ohittaa. Kokemusten purkamiselle oikea paikka voi olla nuoren oma terveydenhuollollinen hoitotaho, mutta sen oheen voitaisiin selvittää Mannerheimin lastensuojeluliiton ”Selviydytään kiusaamisesta” -projektin oppeja ja yhteistyömahdollisuuksia. ”Selviydytään kiusaamisesta” -projektin yhtenä tavoitteena on ollut toiminnan juurruttaminen, ja he etsivät siihen yhteistyökumppaneita. Etsivässä nuorisotyössä olisi mahdollista aloittaa nuorille suunnattua ryhmää yhdessä MLL -vapaaehtoisen kouluttajan kanssa. Tämän lisäksi projektin tiimoilta on kehittäessä nettipohjainen vertaistukiryhmä, yksilötyön menetelmien materiaalipankki sekä ryhmätoimintaopas. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018.) Myös Lahden valopilkku -projektin laatimaan Kiusaamisen jälkihuolto -oppaaseen olisi hyvä tutustua ja sen avulla tehdä suunnitelmaa siihen, kuinka kiusaamisenkokemusten jälkihoitoa voitaisiin tehostaa etsivässä nuorisotyössä.

Toimijuuden merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja sosiaaliselle toimintakyvylle on selkeä. Nuorien toiveisiin merkityksellisistä toiminnoista on vastattava. Tärkeintä on kuulla, minkä toiminnan nuori kokisi merkitykselliseksi. Haastatteluista nousi paljon esimerkkejä siitä, kuinka nuorilla itsellään on kykyä toimia, kun toiminta on heille mielekästä. Merkityksellisessä toiminnassa yhtenä vahvuutena voisi etsivässä nuorisotyössä olla vahvempi

yhteys vapaaehtoistoimintaan niin paikallisesti kuin kansainvälisestikin. Myös omaehtoiset ryhmätoiminnot ja niihin kannustaminen on tärkeää. Toiminnassa tulisi tarjota nuorille tiloja ja resursseja koota yhteisöitä, jotka olisivat nuorten mielenkiinnosta kumpuavia. Yhteistyön vahvistaminen Vapaaehtoistyönkeskus VAPARIn kanssa voisi olla yksi toimenpide, jolla nuoria saataisiin aktivoitumaan merkitykselliseksi kokemaansa toimintaan. Vapaaehtoistyöhön ohjatesa esteenä ei saisi olla työvoimapoliittiset esteet. Vapaaehtoisuus tarjoaa nuorille mahdollisuuden rakentaa autettavan tilalle uuden identiteetin auttajana.

Harrastusympäristöjen ollessa hyviä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja aktiivisen toimijuuden paikkoja, niiden roolia sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisessa ei voida sivuuttaa. Etsivässä nuorisotyössä voitaisiin tutkia, kuinka nuorten harrastus ja vapaa-ajan aktivoimisen mahdollisuuksia saataisiin lisättyä. Yhdeksi mahdollisuudeksi etsivien nuorisotyöntekijöiden työpajasta nousi aktiivinen ilmaisten harrastuksiin tutustumismahdollisuuksien etsiminen nuorille, sekä mahdolliset sponsorit, jotka tarjoaisivat nuorille ilmaiseksi kokemuksia, joihin heillä ei olisi rahallisesti muuten mahdollisuuksia päästä osaksi. Urheiluseuroilta voisi saada ilmaisia harrastuskokeiluita ja yhteistyötä sosiaalistasemien kanssa nuorten harrastusmahdollisuuksien laajentamiseksi voisi koettaa tiivistää. Haastattelussa usealla nuorella toiveena oli aloittaa saliharrastus. Etsivän nuorisotyön tulisi vahvistaa yhteistyötä kaupungin liikuntatoimen kanssa. Voitaisiin tutkia mahdollisuuksia saada terveys- ja liikuntaneuvontaa nuorille ilmaiseksi. Etsivästä nuorisotyöstä tai kaupungin vapaaehtoistyössä olevista liikuntaluotseista nuori saisi seurata saliharrastukseen tutustumiseen ja sen aloittamiseen. Kulttuuriharrastuksiin tutustumisessa apuna voisivat olla kaupungin vapaaehtoiset kulttuuriluotsit. Etsivässä nuorisotyössä voitaisiin nostaa keskusteluun harrastustakuun ajatusta myös 15 - 29-vuotiaille työttömille nuorille, Islannin mallia voitaisiin laajentaa ennaltaehkäisevästä korjaavaksi.

Yksinäisyyden ehkäiseminen, yhteisöllisyyden, toimijuuden ja sosiaalisen vahvistumisen kannalta matalankynnyksen ryhmätoiminnot ovat keskeisessä roolissa. Jyväskylän alueella Jyväskylän kaupungin ja kolmannen sektorin nuorten aikuisten kanssa toimivat järjestöt ovat tehneet yhteistyötä nuorten matalan kynnyksen ryhmätoimintoissa. Käytössä on Steppi-kalenteri nimellä kulkeva lukujärjestys, josta nuori voi nähdä, millaisia ilmaisia toimintoja on nuorille aikuisille tarjolla viikottain. Ryhmätoimintojen ohella tulisi olla myös muunlaista sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden tarjontaa. Ei voida ajatella, että kaikille nuorille esimerkiksi ryhmämuotoiset toiminnot tarjoavat oikeanlaista vahvistamista niin, että nuori saa ylittää mukavuusalueensa asteittain. Ryhmätoimintojen sijaan voitaisiin tarjota myös vuorovaikutustilanteita pienemmälle kokoonpanolle nuoria. Yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa voitaisiin tutkia myös paikallisia keinoja toimijuuden ja sosiaalisten kohtaamispaikkojen luomiseen.

Yksinäisyyden kokemusten taltuttamiseksi ei ole olemassa yhtä tiettyä toimintatapaa, vaan yksinäisyyttä on olemassa monenlaista, kuten myös keinoja sen vähentämiseksi. Tärkeää on auttaa nuorta murtamaan omia kielteisiä ajatusmallejaan ja luoda positiivisia tuntemuksia tilalle. Toimintamalleja yksinäisyyden kokemusten poistamiseksi tulisi innovoida yhdessä nuorten kanssa. Etsivän nuorisotyön keinoina voisivat olla elinpiirin laajentaminen sekä ulkopuolisuuden tunteen hälventäminen. Keskeistä on myös toivon luominen siihen, että yksinäisyys voi loppua ja tilanteen on mahdollista muuttua.

Nuorten sosiaalista toimintakykyä voidaan tukea laajentamalla heidän elinpiiriään sekä esittelemällä erilaisia mahdollisuuksia niin sosiaalisiin toimintaympäristöihin kuin tulevaisuudellekin. Usein nuorilla on paitsi kaventuneet elämänpiirit, myös kaventuneet ajatukset omista mahdollisuuksistaan olla ja vaikuttaa. Ohjaustyössä tärkeää on, että työntekijä kykenee asiakkaan kanssa yhdessä asettamaan jäsennellysti asiakkaan tavoitteet merkitykselliseksi suunnitelmaksi. Jatkosuunnitelmien teossa tärkeää olisi moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi ammatinvalinnan ohjauksen kanssa. Voitaisiin tutkia mahdollisuuksia yhteisiin tapahtumiin muiden toimijoiden kanssa, esimerkiksi elävä kirjasto tai muut toimet, jotka mahdollistavat erilaisiin ammatteihin tutustumisen ja aktiivisen tulevaisuuden suunnitelmien tekemisen. Etsivässä nuorisotyössä tulisi kyetä vahvemmin siirtymään ongelmista ratkaisuihin ja sitä kautta luoda ja lisätä toiveikkuutta nuoren elämään. Tulevaisuustyöskentelyä positiivisella otteella tulisi lisätä. Tulevaisuustyöskentelyssä voidaan nähdä olevan monia tasoja, lyhyitä ja pitkän aikavälin tavoitteita, aina nuorelle yksilöllisiä.

Nuorilla on havaittavissa moninaisia elämänhallinnan haasteita, erityisesti taloudenhallinnan kanssa. Jatkosuunnitelmiin ja motivaatiotyöskentelyyn nuoren kanssa käydään vasta kun arkeen liittyvät perusasiat, kuten asuminen ja taloudenhoito, ovat kunnossa. Taloudenhallintaan tähtääviä toimenpiteitä ja velkaneuvontaa tulisi lisätä. Velkaantuneiden nuorten motivaatioon vaikuttaminen saattaa olla todella haasteellista. Talouden ongelmat vaikuttavat asiointiin niin viranomaispalveluissa kuin vapaa-ajan aktivoivissa palveluissakin. Voisiko sosiaaliaseman kanssa neuvotella nuorten aktiivisemmän arjen ja asiointien tueksi esimerkiksi ilmaista kuukausikorttia paikallisliikenteeseen? Taloudelliset haasteet näkyvät nuorten arjessa myös esimerkiksi varallisuuden vuoksi viranomaiskäynneille osallistumisen vaikeutena.

Etsivien nuorisotyöntekijöiden tulisi viedä ja kannustaa nuoria viemään vahvemmin viranomaisten ja päättäjien tietoon informaatiota palveluiden solmukohdista nuorten näkökulmasta. Tieto näistä vaikeuksista olisi erityisen tärkeää uusia toimia ja toimenpiteitä suunniteltaessa. Etsivät nuorisotyöntekijät voisivat myös aktiivisemmin tutkia mahdollisuuksia ja kannustaa nuoria osaksi asiakas- ja kehittämisraateja. Tämän tutkielman perusteella tulisi selvittää esimerkiksi paikallisia mahdollisuuksia osatyökykyisille tehdä töitä ilman tukien alenemisesta hetkellisesti. Moni kokee, että pystyisi tekemään töitä osa-aikaisesti, mutta

nykyinen tukijärjestelmä ei siihen motivoi. He toivoisivat, että tuet olisivat joustavampia, jotta vähäiset tienatut summat eivät vaikuttaisi tukien määrään, vaan pienillä tuloilla pystyisi vaikuttamaan omaan arkeen positiivisesti ja sijoittaa rahoja johonkin itselle kiinnostavaan asiaan, esimerkiksi harrastuksiin tai liikkumiseen. Tällä hetkellä nuorilla on käytettävissään vain tietty työkokeilukuukausien määrä, tähänkin toivottiin joustavuutta. Myös etsivät nuorisotyöntekijät toivoivat työkokeilukuukausien vapauttamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2018) tiedotteen mukaan Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee lapsia ja nuoria koskevien harrastusmahdollisuuksien kehittämistä. Strategiassa päämääränä on, että harrastaminen olisi kaikille lapsille ja nuorille mahdollista. Toivottavaa olisi, että harrastustakuuta kehitettäessä vapaa-ajan ja merkityksellisen harrastustoiminnan merkitystä nuorten aikuisten elämässä ei jätettäisiin huomioimatta. Tietoa nuorten tarpeista myös matalan kynnyksen ryhmätoimintojen suhteen tulisi viedä vahvemmin päätäjille. Keskeistä olisi saada eteenpäin myös viesti yhteisöllisyyden tärkeydestä koulupudokkuuden ehkäisemisessä koulumaailmassa. Etsivien nuorisotyöntekijöiden tulisi kannustaa nuoriaan tekemään aloitteita heille tärkeiden asioiden edistämiseksi.

Kehittämistyön tuloksena esitettiin, että yksilötyössä vahvemmin tulisi kiinnittää huomiota nuoren vahvuuksiin. Koettiin, että usein työssä nämä asiat jäävät helposti arjenhaasteiden selvittämisen sekä palveluihin ohjaamisen taakse. Ideaalia olisi, jos nuori voisi etsivässä nuorisotyössä ryhmätoimintojen ja yksilöohjauksen kautta saada vahvistumista ennen palveluiden kokoamista nuoren ympärille. Tunnistetaan, että osa nuorista on vaikea saada kotoa liikkeelle, joten myös nettityön mahdollisuuksia tulisi tutkia vahvemmin. Nettityö voisi olla keino asiakkuuteen ja ryhmätoimintoihin ohjaamisessa.

Asiakkuudessa oleville nuorille tärkeää on läsnäolo, ajan antaminen ja vahva tulevaisuuteen tähtäävä työskentely. Etsivän nuorisotyön yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi voitaisiin ajatella nuoren sosiaalinen vahvistaminen ja negatiivisten stigmojen poistaminen. Haastattelujen perusteella olennaiseksi tehtäväksi etsivälle nuorisotyölle nuoret määrittelivät pärjäämiskyvyn vahvistamisen. Käytännössä tämä tarkoittaa askeleittain haasteiden kasvattamista, jotta nuori saa kokemuksen pärjäävyydestään. Nuoren edistymisen ilmentäminen on tärkeää, eli kirjataan askeleita ja todennetaan edistysaskeleet. Vahvistetaan asiakkuudessa nuoren osallisuutta ja sitä, että jokaisella on tilaisuus päättää omista asioistaan ja luoda tulevaisuudestaan sen näköinen kuin toivoo. Toivon lisääminen ja vaihtoehtojen aukaiseminen on työskentelyssä olennaista. Etsivässä nuorisotyössä voitaisiin vahvemmin kiinnittää huomiota siihen, kuinka nuoren status saattaa määritellä hänen kykyään toimia ja elää. Jos nuori toteuttaa elämässään esimerkiksi työttömälle nuorelle asetettua negatiivista leimaavaa asennetta, tulee kielteinen kierre saada katkaistua.

Tiivistetysti ehdotuksia etsivän nuorisotyön keinoista nuorten sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi

Yleisellä tasolla:

- Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävien toimenpiteiden näkyväksi tekeminen
- Aktiivinen nuorten ajatusten ja palveluiden solmukohtien nostaminen yhteiskunnalliseen keskusteluun
- Moniammatillisen työn tiivistäminen sidosryhmien kanssa
- Alueellisten sosiaalisen kuntoutuksen paikkojen selvittäminen ja nuorten tehokkaampi ohjaaminen niihin
- Osatyökykyisten työllistymiseen liittyvien haasteiden tuominen yhteiskunnalliseen keskusteluun
- Joustavampien yhteiskunnan tukimuotojen tarpeen nostaminen yhteiskunnalliseen keskusteluun
- Harrastustakuu kattamaan myös NEET-nuoria

Etsivän nuorisotyön työskentelyn aikana:

- Nuoren tullessa asiakkuuteen perusteellisempi alkutilanteen kartoitus myös sosiaalisen toimintakyvyn osalta, jotta edistysaskeleet tulevat nähtyksi. Lisää työkaluja käyttöön tähän tarkoitukseen, esimerkiksi kykyviisari, Mun Elämämenetelmä, Elämäntilanteen selvittämisen ympyrä, Onnenapila
- Etsivän nuorisotyön asiakkuudessa tärkeintä nuoren pärjäämiskyvyn kasvattaminen
- Negatiivisten stigmojen purkaminen positiivisiin asioihin keskittyneellä yksilötyöllä
- Vahvemmin tulevaisuusorientoitunutta työskentelyä
- Rinnalla kulkemista ja nuorelle tilaa edetä omaan tahtiin asiakkuudesta eteenpäin
- Nuoren elämän nivelvaiheissa kiinnipitävää asiakasohjausta
- Yksinäisyyden kokemuksista kärsittäessä luoda toivoa tilanteen muuttumisen mahdollisuudesta, yksinäisyydestä yhteisyyden tunteisiin

Käytännössä:

- Merkityksellisen toiminnan lisäämistä nuoren arkeen asteittain, yhteistyötä vapaaehtoistoimintojen ja kaupungin palveluiden kanssa lisättävä
- Taloudellisesta tilanteesta riippumattomien vapaa-ajan toimintojen selvittely
- Yhteistyön tiivistäminen liikunta- ja kulttuuritoimen kanssa
- Nuorille lisää osallisuuden paikkoja ja omaehtoiselle ryhmätoiminnalle tilojen tarjoamista
- Sosiaaliseen vahvistamiseen tähtääviä kursseja nuorille ja ryhmien ohjaamiseen tähtääviä kursseja etsiville nuorisotyöntekijöille
- Kiusaamisen kokemuksista kärsiville jälkihuolto. Järjestöpuolen kanssa yhteisen pienryhmätoiminnan mahdollisuuksien selvittämistä
- Uusia työtoimintatapoja nuorten tavoittamiseksi
- Taloudenhallintaan ja velkaneuvontaan uusien tukitoimien innovointia

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen tiivistetysti kehittämistyöstäni nostettavia johtopäätöksiä.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä tarkasteltiin sosiaalisen toimintakyvyn viitekehyksestä. Sosiaalisen toimintakyvyn viitekehyksen alle voidaan sijoittaa myös teorian toimijuudesta, yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta. Kehittämistyön päämääränä oli pyrkimys kehittää

asiakastyötä mahdollistamalla nuorten, työntekijöiden ja johtotiimin vuoropuhelu. Alla esittelen tutkimuksen tulokset tiivistettynä taulukkoon. Tutkimuskysymysten mukaan tehty jaottelu tuloksista löytyy liitteenä (liite 5). Johtopäätökset ovat osittain toistoa edellisen luvun sisällön kanssa, koska kehittämisehdotuksia sosiaalisen toimintakyvyn suunnitelmaan käsittelevän luvun tulee olla irrotettavissa ja sovellettavissa suoraan käytäntöön.

Taulukkoon 8. olen koostanut tiivistetysti kehittämistyön tuloksia, kehittämistavoitteita sekä toimenpide-ehdotuksia etsivän nuorisotyön näkökulmasta.

Nuorten kokemia haasteita	Sosiaalisen toimintakyvyn näkökulma	Kehittämistavoite	Toimenpide-ehdotuksia etsivän nuorisotyön näkökulmasta
Yksinäisyys	Määrällistä ja laadullista yksinäisyyttä Aiheuttaa yhteiskunnasta eristäytymistä Yksinäisyys näyttäytyy voimakkaimmin neuropsykiatrisista haasteista kärsivillä nuorilla	Sosiaalisten toimintaympäristöjen lisääminen Yhteiskuntaan osalliseksi pääseminen toiminnan kautta	Lisää statuksetonta ryhmätoimintaa Uusien työmuotojen kehittäminen Nuorten kielteisten ajattelumallien murtaminen ja toivon luominen
Kaventunut sosiaalinen pääoma ja sosiaaliset taidot	Haasteita vuorovaikutus-tilanteissa Arjessa ei mahdollisuuksia uusiin kontakteihin Ei paikkoja ihmisten kohtaamiselle	Sosiaalisten taitojen vahvistaminen Sosiaalisten verkostojen laajeneminen	Sosiaalisten taitojen vahvistamiseen tähtääviä kursseja Kannustusta uusiin tilanteisiin, paikkoihin ja ryhmiin menemiselle Sosiaalisten taitojen vahvistamiseen tähtääviä toimenpiteitä
Psyykkiset haasteet	Toimettomuus lisää psyykkisiä haasteita ja vaikeuttaa elämänhallintaa Onnellisuuden tunteiden väheneminen	Aktivoitumisen ja korjaavien kokemusten positiiviset vaikutukset	Säännölliseen toimintaan ja arjenhallinnan tukemiseen tähtääviä toimenpiteitä Positiivisen näkökulman tuominen asioihin
Yhteiskuntaan kuuluvuuden tunteen heikentyminen	Elämässä ei ole sisältöä, joka liittäisi yhteiskuntaan Arjenrytmi puuttuu Marginaalissa eläminen	Toimintaan kannustaminen Mahdollisuuksien avaaminen Nuoren oman osallisuuden vahvistaminen Tekemisen kohteesta toimijaksi	Vahvemmin tulevaisuusorientoitunutta työskentelyä Lisätään osallisuuden- ja vaikuttamisen mahdollisuuksia Koulutus- ja työmahdollisuuksien avaaminen

Kiusaamisen kokemukset	Sosiaalisten taitojen heikkeneminen tai puuttuminen. Vaikeuksia olla osana yhteisöä. Keskeytyneitä opintoja	Korjaavia kokemuksia yhteisöllisyydestä Kiusaamisen kokemusten purkaminen ja jälkihoito	Kiusaamisen jälkihoito, ryhmämuotoisena ja yksilötyössä Korjaavia kokemuksia turvallisista ryhmistä Opintojen nivelvaiheiden yhteisöllisyyden kehittämiseen panostaminen
Osatyökykyisyys	Osatyökykyisenä aktivoituminen haastavaa Kannustinloukko estää aktivoitumista	Osatyökykyisten asian eteenpäin vieminen Aktivoitumisen merkityksen tunnistaminen Oikea-aikaisuus tukipalveluihin ohjatessa	Viestii osatyökykyisten nuoren aktivoitumisen tärkeydestä ylöspäin päättäjille Paikalliset mahdollisuudet osatyökykyisten työllisyysmahdollisuuksista tutkittava Joustavammat tukimahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun
Negatiivinen leimaantuminen	Yhteiskunnan odotukset luovat paineita Arvostus työn- ja opiskelun kautta Status määrittelee kykyä toimia ja edetä elämässä	Positiivinen leimaantuminen mielekkään vapaa-ajan kautta Poistuminen negatiivisesta ajattelun kierteestä	Negatiivisen leiman purkaminen positiivilla osallisuuden kokemuksilla ja positiivisiin asioihin keskittyneellä yksilötyöllä Katsontakantaan vaikuttaminen Uusien statusten luomisen apuna oleminen
Toimeton vapaa-aika	Toimeton vapaa-aika lisää arjenhallinnan haasteita, osattomuuden tunteita Ei taloudellisia mahdollisuuksia panostaa harrastuksiin	Merkityksellistä ja mielekästä ja ilmaista toimintaa arkeen Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa	Asteittain toiminnan lisääminen arkeen Yhteistyötä verkostojen kanssa Maksuttomien harrastusmahdollisuuksien tutkiminen Harrastustakuun ajatuksen edistäminen myös NEET-nuorille
Taloudelliset haasteet	Turvattomuuden tunteet. Mahdollisuudet osallistua kaventuvat. Motivaatio liittyä yhteiskuntaan heikkenee.	Motivoituminen työhön ja taloudenhoitoon Turvallisuuden tunne, että ei jää asioiden kanssa yksin.	Talouden hallintaan lisää työkaluja, ennaltaehkäisevää opastusta taloudenhoidosta Velkaneuvontaa Rinnalla kulkemista

Taulukko 8: Yhteenvedo tuloksista ja toimenpide-ehdotuksista

Vapaa-aika

Sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttaa opinnäytetyön tulosten perusteella vahvasti sosiaalisten toimintaympäristöjen puute nuorten elämässä. Tulisi luoda paikkoja, joissa nuoret paitsi saisivat sosiaalisia kontakteja, pääsisivät myös tekemään merkitykselliseksi kokemiaan asioita. Etsivä nuorisotyö voisi vahvemmin nostaa nuorten viestiä päättäjätasolle siitä, että tarvitaan enemmän ympäristöjä, jotka mahdollistavat nuorten vapaaehtoisen toimijuuden sekä osallisuuden. Vapaa-ajantoimintojen ja omaehtoisten toimintojen rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisessa on erityisen merkittävässä asemassa niillä nuorilla, jotka eivät ole työssä tai koulutuksessa. Heille vapaa-ajan toimintojen tulisi tarjota niitä sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksia, joita töissä tai opiskeluissa käyvät nuoret saavat sosiaalisilta yhteisöiltään. Todella keskeistä tämä olisi niiden nuorten kohdalla, joilla on jo lähtökohtaisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteita. Vapaa-ajan palveluiden tarjoajien sekä työhön kuntouttavien palveluiden tulisi kyetä - työhön tai opiskeluun nuoria autettaessa - ottamaan vahvemmin huomioon yksilön sosiaalisten yhteyksien vajeet. Kaikki nuoret eivät ole valmiita lähtemään ryhmämuotoisiin toimintoihin mukaan, tämä on erityisesti sellainen asia, johon täytyy koettaa keksiä keinoja. Sosiaalisia vuorovaikutustilanteita tulisi voida harjoittaa sekä itsekseen, pienissä ryhmissä että ryhmämuotoisessa toiminnassa. Etsivän nuorisotyön asiakkaista usealla on nähtävillä puutteita sosiaalisissa taidoissa sekä kaventuneita mahdollisuuksia olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

Työtä tai opiskelua ei kaikkien nuorten elämään kuulu, mutta kaikille yhteistä on vapaa-aika. Aktiivista työllistymistä ja koulutusta korostavassa yleisessä keskustelussa vapaa-ajan merkityksellisyys yksilön elämässä jää toissijaiseen osaan. Mielekkäitä vapaa-ajan toimintoja rajoittavat osittain kustannukset, joten toivottavaa olisi, että kaupunki pystyisi tarjoamaan edullisia tai ilmaisia harrastusmahdollisuuksia, joita olisi saatavilla myös nuorille aikuisille. Yhdenvertaiset mahdollisuudet liikkua avustaisivat toimijuuden kokemusten kautta oman elinpiiriin laajentamista ja sitä kautta sosiaalisen toimintakyvynkin vahvistamista. Parhaimmillaan nuori voi löytää vapaa-ajan harrastuksesta mielekkyyttä arkeen ja saada voimavaroja lähteä liikkeelle ja sitä kautta sysäyksen muutokseen myös työ- ja koulutusrintamalla. Vapaa-ajan toimet tarjoavat nuorelle paitsi toimijuutta, myös paikkoja sosiaalisiin kontakteihin. Nuorten elämässä haasteena saattaa olla, että lapsuudesta tai kouluajoilta elämässä ei ole ystäviä ja uusiin tutustuminen on vaikeaa, jos ei ole koulutuksessa, työelämässä tai yleensäkin sosiaalisessa kanssakäymisessä ihmisten kanssa päivittäin.

Harrastukset voivat toimia myös oman identiteetin vahvistamisen apuvälineenä.

Haastatteluiden perustella vapaa-ajalla painottuvat vahvemmin kulttuuriset ja liikunnalliset harrastukset. Liikunnallisia harrastuksia toivotaan, mutta osittain niiden koetaan maksavan

liikaa. Uudella sukupolvella positiivinen identiteetti ei välttämättä tule töiden kautta vaan se voi yhtä lailla muodostua mielekkään harrastuksen ympärille. Mitä sitten, jos identiteettiä ei pääse rakentamaan töiden kautta, mutta ei myöskään vapaa-ajan toimintojen tai harrastusten kautta? Seurauksena voi olla leimautuminen ainoastaan negatiivissävytteiseen identiteettiin, kuten työttömäksi.

Islannissa lasten ja nuorten huonovointisuuteen yhdeksi ratkaisukeinoksi luotiin harrastustakuu. Harrastustakuu tarjoaa kaikille lapsille ja nuorille mahdollisuuden harrastaa haluamaansa vapaa-ajan toimintoa. Vanhemmat saavat jokaista lasta kohti yhteiskunnan tarjoamana kaksi harrastusta. Toimintaa organisoidaan yhdessä yhteiskunnan, vanhempien, koulun ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. (Reykjavik Administration 2018.) Myös Pyykkönen (2017) avaa blogissaan Islannin harrastustakuun mallia ja sen vahvuuksia. Islannin mallissa on panostettu nuorten vapaa-ajan sisältöihin ja niiden kautta mahdollisuuksiin mielekkyyttä ja vuorovaikutusta lisääviin toimenpiteisiin tuloksellisesti. Islannissa tämä on ennaltaehkäisevä toimenpide, mutta olisiko toimijuuden ajatuksen kautta mahdollista lähteä edistämään asiaa myös nuorten aikuisten kohdalla? Pitkäaikaistyöttömille tarjottaisiin mahdollisuutta edistää omaa toimijuuttaan ja aktivoitumistaan positiivisella tavalla, heille ilmaisten harrastusten kautta?

Huhta ja Salasuo (2014, 201) esittävät, että nuorten harrastustakuun avulla huono-osaisuuden kasaantumista voitaisiin loiventaa tarjoamalla yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa. Ohjattu harrastus olisi yksi keino hankalasta elämänvaiheesta eteenpäin pääsemiseksi sekä passivoitumisen ehkäisemiseksi. Harrastukset tarjoavat sosiaalisia verkostoja, vertaisryhmää sekä välineitä psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Erityisesti sosiaalisten tekijöiden voidaan havaita olevan merkittävä motivaattori harrastuksiin ja ryhmätoimintoihin osallistumiseen.

Toimijuuden ja arjenhallinnan yhteys

Jos nuorella ei ole toimintaa arjessaan, hän passivoituu helpommin ja elämänhallinta vaikeutuu. Pienetkin asiat tuntuvat haastavilta, kun arjessa ei ole rytmiä, joka pitäisi toimintakykyä yllä. Mitä pidempään toimettomuus kestää, sitä hankalampaa voi olla motivoitua aktiiviseen elämään. Oman toiminnan tarkastelu voi olla puutteellista ja kyky tehdä valintoja häiriintynyt. Toimijuus ja valintojen tekeminen saattavat olla marginaalissa elämälle nuorelle vaikeita. Toimettomilla nuorilla on usein kasautuneita ongelmia ja näin ollen myös ulkopuolisen motivoinnin ja tuen tarve on suuri, joten työskentelyn tulee olla kiinnipitävää ja rinnalla kulkevaa. Nuoren aktivoitumisen ja toimijuuden kautta voidaan edetä sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen. Nuoret kokivat vahvasti, että arvostusta voi saada vain koulutuksen tai työn kautta. Työn ja opiskelun lisäksi merkityksellisyyttä voidaan kokea

vapaaehtoistyön tai omanarvontunnetta vahvistavan harrastuksen kautta. Harrastuksiin esteeksi nousevat monen nuoren kohdalla taloudelliset haasteet. Toisaalta osa nuorista toi vahvasti esiin, että elämässä keskiössä ei tarvitse olla työn, silti sosiaalista toimintakykyä kuntoutettaessa on tärkeää löytää nuoren elämään sosiaalisia toimintapaikkoja, joissa hän voi hyödyllisellä toiminnalla vahvistaa elämänhallintaansa.

Haastatteluiden perusteella köyhyyden merkitys tulevaisuuteen suuntaamiselle on myös merkityksellinen asia. On vaikea ajatella pidemmälle tulevaisuuteen, jos on taloudellisia haasteita. Pikavippivelkojen ja osamaksuvelkojen suora yhteys luottotietojen menettämiseen on kiistaton. Nuorten velkaantuminen ja siitä aiheutunut vaikeus saada motivaatiota toimintaan ja työelämään pääsemiseen on vaikea yhtälö. Taloudenhallintaa ja -hoitamista tulisi harjoitella vahvemmin jo peruskoulun puolella, ennen kun nuori täysi-ikäistyy. Pikavipit ja osamaksujen ottamisen ikäraja tulisi korottaa. Pääkaupunkiseudun Vamoksella on menossa taloustaitohankkeen projekti, jossa taloudenhallintaan tukea kaipaava nuori saa oman mentorin, pankissa työskentelevän vapaaehtoisen.

Yhteisön merkitys

Ympäristö ja yksilön mahdollisuudet olla osallisena yhteisöissä vaikuttavat suoraan hänen sosiaaliseen toimintakykyynsä. Tutkielmassa nousi esiin nuorten sukulaissuhteiden positiivinen merkitys. Mikäli sukulaissuhteet eivät tarjoa turvaverkkoa nuorelle, voivat omaehtoiset verkostot ja yhteisöt toimia tukea tarjoavana tahona. Etsivä nuorisotyö pystyy tarjoamaan tukensa verkostojen luomisessa sekä nuoren pärjäävyyden tunteen vahvistamisessa. Nuoret tarvitsevat vuorovaikutuksen paikkoja, koska ilman vuorovaikutusta ei synny toimijuutta eikä sosiaalisia kanssakäymisiä.

Koulupuolella ammatillisen koulutuksen reformi on vienyt oppimisen kohden vahvempaa itsenäistä opiskelua, mikä osaltaan luo haasteita yksilöille, joilla on itseohjaavuuden kanssa haasteita. Opinnäytetyöni perusteella kouluihin olisi hyvä luoda myös rakenteellisia keinoja yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseksi, esimerkiksi jo peruskoulun puolelle tunnetaitojen opettamista sekä kouluissa työskenteleviä erityisnuorisotyöntekijöitä ja psykiatrisia sairaanhoitajia. Tämä voi vaatia perinteisen koulunhenkilökunnan lisäksi moniammatillista yhteistyötä ja uutta ajatustapaa, esimerkiksi Vantaalla on toisen asteen oppilaitokseen palkattu erityisnuorisotyöntekijöitä opettajien ja opiskelijahuollon tueksi ja ainakin Nurmijärvellä puolestaan psykiatrisia sairaanhoitajia.

Yhteisöitä ja yhteisöllisyyttä käsiteltäessä työssä tärkeäksi tulokseksi nousi hyvän yhteisöllisyyden vaikutukset koulupudokkuutta ehkäisevänä tekijänä. Nuorisotakuun saattamana suurin osa nuorista pääsee jatko-opintoihin. Haastattelussa nuorista kukaan ei

ollut kokenut vaikeuksia saada jatko-opiskelupaikkaa. Vaikeuksia tuotti jonkin verran koulutusalan valintaan saatava liian vähäinen tuki, jatko-opintopaikkojen yhteisöihin pääseminen taas korostui isompana haasteena. Nuorten huonot kokemukset peruskouluajasta vaikeuttivat myös jatko-opinnoissa pysymistä ja siellä uusien sosiaalisten verkostojen luomista. Erityisesti nuoret, jotka olivat kokeneet peruskoulussa kiusaamista, kokivat haastavaksi sopeutua uusiin yhteisöihin. Mielestäni tämä johtopäätös vahvistaa ajatusta siitä, että koulunuorisotyötä, ryhmäyttämistä ja yhteisöllisyyteen panostamista tulisi oppilaitoksissa lisätä. Etsivän nuorisotyön rooli nivelvaiheissa ja nuoren opintoihin saattamisessa nousee tärkeäksi vaiheeksi työskentelyä. Vapaa-ajan yhteisöistä nuorisotalot näyttäytyivät tutkielman perusteella paikoiksi, johon meneminen ei ollut helppoa. Nuoret kokivat, että kynnyks mennä ja osallistua nuorisotalojen toimintaan oli liian suuri, osittain johtuen kiusaamisen kokemuksista sekä nuorisotalon muusta kävijäkunnasta. Tutkielmasta nousee ajatus vahvemmassa nuorisotyön ja koulun yhteistyöstä, esimerkiksi koulunuorisotyön lisäämisen keinoin.

Kehittämistyöni luo mielestäni myös vahvoja perusteluita ryhmämuotoiselle etsivän nuorisotyön toiminnalle, joka yksilöihin keskittyvässä työmuodossa on ajoittain joutunut kritiikin kohteeksi. Jyväskylän etsivän nuorisotyön ryhmämuotoisessa työskentelytavassa, Akku-ryhmässä, taustalla on ajatus toiminnasta, johon ei ole pakko sitoutua, mutta johon on halutessaan helppo osallistua. Ryhmään osallistuminen on aina vapaaehtoista ja sen yhtenä tavoitteena on tarjota sosiaalisen kanssakäymisen harjoittelun paikka. Ryhmä tarjoaa yhteisöllisyyden kokemuksia ja parhaimmillaan aitoa osallisuutta. Etsivän nuorisotyön Akku-ryhmästä on tekeillä YAMK-opinnäytetyö, jossa avataan Akku-ryhmän merkitystä sosiaalisen vahvistamisen paikkana.

Kiusaamisen kokemukset, yksinäisyys ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen

Nuorten sosiaalisen toimintakyvyn suurimmaksi heikentäjäksi nousivat haastatteluiden perusteella kiusaamisen kokemukset. Kiusaaminen on yhteisöllinen ongelma, johon tuntuu olevan vaikea löytää keinoja puuttua. Koulutuksessa ryhmäkoot kasvavat ja opettajilla on yhä tiukemmin aikaa niin yksilöille kuin ryhmän dynamiikallekin. Yhtenä ratkaisuna tähän ongelmaan on esitetty esim. psykiatrisen sairaanhoitajan tai nuoriso-ohjaajien lisäämistä koulun arkeen. Jo peruskoulun tasolle tulisi lisätä sekä tunnekasvatusta että tunnetaitojen opettamista. Peruskoulussa ryhmäytyksiin ja ryhmädynamiikkaan kiinnitetään vielä jonkin verran huomiota, mutta yhtä lailla tärkeää se olisi myös toisella asteella, jossa nuoret astuvat jälleen uudelle koulutielle ja etsivät omaa paikkaansa ryhmässä. Korjaavia kokemuksia yhteisöistä pysytään tarjoamaan erilaisten ryhmätoimintojen kautta, kuten ryhmätoiminnot työpajoilla sekä etsivässä nuorisotyössä. Nuorten sosiaalisten taitojen kartuttamisessa tärkeää on nuorten altistaminen sosiaalisille tilanteille, eli sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden

tarjoamista paitsi yksilötyössä, niin myös ryhmätoimintojen kuten esimerkiksi paritapaamisten kautta.

Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja toimijuuden merkitykset sosiaaliseen toimintakykyyn heijastettuina nousivat aineistosta vahvoina esiin. Yksinäisyyttä koki haastateltavista suurin osa ja huolestuttavan moni oli myös ilman ainuttakaan luotettavaa ihmistä elämässään. Toisaalta, vaikka ympärillä olisi ollut vahvastikin verkostoa, aineiston perusteella voitiin ajautua vaikeisiin elämäntilanteisiin. Nuorella voi olla yksinäisyyden tunteita, vaikka hän olisi osana yhteisöä. Etsivän nuorisotyöntekijän keinona vastata yksinäisyyden kokemuksiin on toivon luominen nuorelle siitä, että muutosta tilanteeseen voi tulla sekä kielteisten ajatusmallien purkaminen.

Työllisyyspolitiikan syrjään jättävä ote

Kehittämistyön haastattelut osoittivat, että työllisyyspolitiikan painostavat keinot asettavat työttömät nuoret negatiivisen leimautumisen kohteiksi. Tällä hetkellä työelämään kiinnittyminen nähdään arvona, mutta tärkeää olisi tunnistaa myös vaihtoehtoiset toimet, joilla pyritään vahvistamaan nuorten hyvinvointia ja yhteiskuntaan liittymistä. Nuorten tulisi voida tuntea osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ilman työssä tai koulutuksessa olemista. Nuoret itse määrittelevät olevansa yhteiskunnan ulkopuolella, koska eivät ole veronmaksajia. He kokevat leimautuvansa yhteiskunnan toimesta ja näkevät ainoan normaaliuden liittyvän yhteiskunnalle hyödylliseksi olemiseen työn tai opiskelun kautta. Haastatteluissa nuoret toivat vahvasti esille osatyökykyisyyttään ja toivettaan työskennellä pienimuotoisesti niin, ettei se vaikuttaisi heti suoraan yhteiskunnalta saataviin tukiin. Nuorten työelämään pääsemisessä tulisi voida käyttää joustavampia työllistymisvaihtoehtoja, osatyökykyisten työllistäminen ilman kannustinloukkoa vaatisi lainsäädännön aktivoitumista ja aktivoitumisen arvokkuuden havaitsemista. Työllistymiseen, koulutukseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn liittyviin haasteisiin vastaamiseen keinoja voisivat olla esimerkiksi työkokeilun määräaikaisten poistaminen tai lisääminen. Nämä toimet edistäisivät toimintaan pääsemistä ja oma-aikaisesti kohti työelämää etenemistä. Tulorekisterin toivoisi osaltaan helpottavan kannustinloukkoihin liittyvien haasteiden selvittämistä.

Opinnäytetyössä keskeisenä tuloksena oli, että nuoret kaipaavat tilanteestaan riippumatta elämäänsä merkityksellistä toimintaa, joka liittäisi heidän yhteiskuntaan. Moni toi kuitenkin esille, että osatyökykyisyys estää työhön tai koulutukseen liittymisen. Voisiko aktivointimalli sisältääkin ensimmäisenä askeleena työhön suoraan tähtäävien toimenpiteiden asemesta vapaaehtoista arjen aktivoimista joko harrastusmaailmassa tai vapaaehtoistyössä? Jos aktivoinnilla tarkoitettaisiin ensisijaisesti sosiaalista ja toiminnallista aktivoitumista? Tämä voisi alkaa oman arjen aktivoimisesta ja sen sosiaalisista kontakteista edeten matalan kynnyksen ryhmätoimintoihin tai pienempiin tapaamisiin sekä harrastusten aktivoimiseen,

sieltä mahdollisesti työtoimintaan ja lopulta kuntoutukseen, työhön tai koulutukseen tai muuten merkitykselliseksi koettuun toimintaan.

Suomessa 15 - 29-vuotiailla nuorilla sosiaaliturvan käyttöaste on korkea verrattuna muihin OECD-maihin. Tuet turvaavat kansalaisten oikeuksia, mutta osittain juuri tukijärjestelmä on syynä siihen, etteivät nuoret motivoitu työnhakemiseen. Erityisesti tämä koskee matalapalkkaisilla aloilla työskenteleviä nuoria. Etuisuuksien ja minimipalkan välinen erotus on liian pieni. OECD:n maaraportin mukaan myös tukea työllistymiseen sekä elämänhallintaan tulisi saada vahvemmin, tällä hetkellä vain kaksi kolmesta NEET-nuoresta saa tukea elämänhallintaan tai työllistymiseensä. (Veerle & Quesseir 2019.)

Etsivän nuorisotyön roolista

Etsivän nuorisotyön ollessa vapaaehtoista toimintaa, jonka keskeisenä ajatuksena on nuoren tukeminen hänen määrittelemässään asioissa, on tärkeää, että asiakkuudet eivät ole pelkästään läpιοhjausta, vaan nuoren sosiaalisen vahvistamisen tulisi olla yhtä vahvassa roolissa niin työskentelyssä kuin palveluihin ohjauksenkin. Nuorten kanssa työskentelyssä tulisi pystyä vieläkin vahvemmin keskittymään ongelmien sijaan positiivisiin asioihin. Etsivän nuorisotyön vahvaksi tehtäväksi muotoutuu myös saada nuori ulos negatiivisesta kierteestä, jos nuori on sisäistänyt ulkopuolelta hänelle asetetun stigman, esimerkiksi liittyen syrjäytyneisyyteen, työttömyyteen tai mielenterveyden haasteisiin. Nuori alkaa helposti toteuttaa hänelle asetettua leimaa, ja sitä kautta elämään saattaa tulla voimattomuutta ja jaksamattomuutta hoitaa omia asioitaan. Myös motivaatio hakea apua saattaa heikentyä, jolloin etsivän nuorisotyön tehtävänä on nostaa esille voimavaroja sekä hälventää leimautumisen tuomia haasteita.

Tulevaisuustyöskentely nähtiin haastatteluaineiston mukaan keskeisessä roolissa asiakasohjauksessa. Se, että elämässä on päämäärä, nähtiin tärkeäksi.

Tulevaisuustyöskentelyä nuoren kanssa tulisi vahvistaa. Oman suunnan etsimisessä tukea voidaan etsivässä nuorisotyössä saada esimerkiksi ammatinvalinnan ohjauksesta. Tulisi kehittää työkaluja sekä oman alan löytämiseen että omien vahvuuksien löytämiseen. Kun nuori voi hyvin ja kokee turvallisuutta, hän kykenee etenemään elämässään. Turvattomuuden kokemukset aiheuttavat vaikeutta ottaa askeleita eteenpäin omassa elämässä pärjäämisessä.

Asiakastilanteissa nuorten kanssa käydään sensitiivistä aiheista keskustelua, välillä työntekijän tehtäväksi muotoutuu todellisuuden määrittäminen ja toimijuuteen ohjaaminen, tällöin keskustelu ei voi olla vain myötäilevää vaan sen tulee olla osittain haasteita asettavaa. Mielekkääseen vuorovaikutukseen tarvitsemme ympäristöä sekä muita ihmisiä, jotka antavat vaikutteita toimintaamme. Yksilö määrittelee itseään sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden kautta.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut nostaa keskusteluun nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavia asioita sekä selvittää mahdollisia esteitä sen toteutumiseksi. Kehittämistyön päämääränä oli selvittää, millainen on etsivän nuorisotyön asiakkaana olevien nuorten sosiaalinen toimintakyky ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen. Toisaalta tutkimuksen kiinnostuksen kohteena oli se, millaisilla keinoilla nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin vahvistaa. Etsivän nuorisotyön kehittämiseksi opinnäytetyön tavoitteeksi muotoutui saada vastaus siihen, kuinka nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin etsivässä nuorisotyössä käytännössä tukea ja vahvistaa.

Tutkimuksen kohteena ovat olleet etsivän nuorisotyön asiakkaina olevat nuoret, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai harjoittelussa. Opinnäytetyötä tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että tulokset eivät koske automaattisesti kaikkia nuoria eivätkä koko etsivän nuorisotyön asiakaskuntaa. Etsivässä nuorisotyössä asiakkaana olevilla nuorilla on yhteneväisiä haasteita elämässään, mutta silti he ovat heterogeeninen joukko. Jokainen asiakas on yksilö, ja tämä tulee ottaa huomioon myös tavoissa vahvistaa nuorten sosiaalista toimintakykyä. Suurimmaksi onnistumiseksi opinnäytetyössäni koen nuorten avoimuuden ja halun tulla kuulluksi. Nuorten haastatteluissa ilmeni, että nuorilla on paljon kerrottavaa kokemuksistaan ja he halusivat tuoda mielipiteitään ja kokemuksiaan vahvemmin esille. Huolestuttavan suurella määrällä nuorista oli kokemus, ettei hän ole tullut kuulluksi missään.

Kehittämistyön tarkoituksena oli palvella paitsi nuoria, myös työntekijöitä ja Jyväskylän kaupungin päättäjiäkin. Opinnäytetyö edistää omalta osaltaan sekä nuorten osallisuutta että etsivän nuorisotyön asiakaslähtöisyyttä. Bikva-asiakasarviointissa asiakaslähtöisyyden pohjaksi määritellään asiakkaan ja työntekijöiden välinen luottamus ja vuorovaikutus, jotka toteutuivat haastatteluissa kiitettävästi. Tutkimuksessa ja kehittämistyössä olennaisinta oli nuorten mielipiteet, joita pidettiin koko kehittämistoiminnan ajan keskiössä. Kehittämistoiminnassa haasteellista saattaa olla, että kun kehittämistoimenpiteet liittyvä toimintatapoihin, voi muutoksen toteutus olla haastavaa. Etsivässä nuorisotyössä organisaatio ja toimijat ovat tottuneet kehittämiseen ja muutoksiin, joten he lähtevät kehittämiseen mukaan yleensä avoimin mielin, niin tässäkin kehittämistyössä. Tällä on huomattava vaikutus kehittämistyön lopulliselle onnistumiselle. Haastatteluiden avulla saatiin kartoitettua laajasti tilannetta, ja tulokset toimivat hyvänä pohjana tulevalle jatkokehittämiseksi.

Tutkimusmenetelmien moninaisuus ja ei-paikallisuus takasivat mahdollisuuden laajaan informaation saamiseen. Kehittämistyön tulokset ovat osittain paikkakuntasidonnaisia, mutta sovellettuna mahdollisia siirtää myös muihin ympäristöihin ja muidenkin toimijoiden kuin etsivien nuorisotyöntekijöiden käyttöön. Omalta osaltaan kehittämistyöhön osallistuminen lisäsi haastateltavien nuorten kokemusta omasta osallisuudestaan ja yhteiskuntaan kuulumisesta. Nuorista moni oli vaikuttunut siitä, että heidän haastattelunsa vietiin

tallennettavaksi myös Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Tutkielma ja kehittämistyö tuovat lisäarvoa ja informaatiota NEET-nuorten hyvinvoinnin sekä nuorten sosiaalisen toimintakyvyn tutkimiseen. Hyvinvointia tutkitaan paljon ulkoisten tekijöiden kautta, ja tässä opinnäytetyössä korostuu yksilön subjektiivisten kokemusten tärkeys.

Opinnäytetyöni kehittämistoiminnan tuloksena on kehittämissuunnitelma sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiselle. Tämän ohella näen tärkeämmäksi tulokseksi nimenomaan nuorten ajatusten nostamisen yleiseen keskusteluun ja päättäjille tiedoksi. Päivittäisessä työssä nuorten mielipiteiden ja kokemusten esille tuomiseen tulisi keskittää työpanosta aiempaa vahvemmin. Opinnäytetyön tekemisen prosessin aikana koin, että nämä nuoret jäävät helposti ilman palveluita ja eivät saa ääntään kuuluviin. Koen, että työntekijöinä on meidän tehtävämme vieläkin vahvemmin tuoda heidän mielipiteitään kuuluviin. Tutkielman aikana minulle piirtyi kuva nuorista, jotka eivät saa oikeanlaisia kohdennettuja palveluita. Nuoret ovat ikään kuin näkymättömissä, he eivät välttämättä määrittele itseään syrjäytyneeksi ja ovat kyllä palveluiden piirissä, mutta tarjotut palvelut ja nuorten tarpeet eivät kohtaa. Tähän haasteeseen tulisi vastata luomalla uudenlaisia tavoittamisen ja auttamisen keinoja. Jotta palvelut ja nuoret kohtaisivat mahdollisimman hyvin, tulisi vuorovaikutusta nuorten, kehittäjien ja päättäjien välillä olla yhä enemmän.

Opinnäytetyöprosessi osoitti minulle myös, kuinka erityisen aseman etsivä nuorisotyö voi tavoittaa nuoren elämässä. Tämä asema tuo myös vastuuta. Tiivis asiakassuhde nuorten kanssa luo työntekijälle mahdollisuuksia selvittää syvemmin nuoren haasteiden taustalla olevia syitä, jotka vaikuttavat nuorten elämäntilanteeseen ja mahdollisesti estävät etenemistä elämässään. Viranomaisilla harvoin on yhtä syvää suhdetta asiakkaisiin, tästä johtuen on tärkeää pysähtyä pohtimaan, millaisin keinoin ja apuvälinein se tieto, jonka etsivä nuorisotyö saavuttaa, siirtyy oikeanlaisena eteenpäin nuoren palveluverkostolle.

Sosiaalisen toimintakyvyn ollessa laaja ja monisäikeinen käsite, on sen tutkiminen haastavaa. Sosiaalisen toimintakyvyn tilan tutkimiseen tarvittaisiin mittareita, joiden avulla sen tutkiminen olisi yhtäläistä ja luotettavaa. Sosiaalinen toimintakyky ja sen tutkiminen jäävät liian helposti toimintakyvyn muiden osien taustalle. Tutkielmani aikana minulle selkeni sosiaalisen toimintakyvyn puutteiden suuri merkitys asiakasnuorten elämässä. Nuoret toivat haastatteluissaan esille, että viranomaispuolella tulisi olla keskitetysti henkilö, jolla olisi heidän koko prosessinsa on hallussa. Nuorisotakuussa on yhtenä vaihtoehtona esitetty, että etsivä nuorisotyö voisi ottaa tämän roolin. Etsivän nuorisotyön ollessa nuorelle vapaaehtoista ja statuksetonta toimintaa, tulisi nuoren prosessi olla hallussa viranomaistaholla, mutta kuka tuo taho voisi olla?

Kehittämistoiminta on osana jokaisen etsivän nuorisotyöntekijän työkuva, ja asiakaslähtöisyys tulisi huomioida toimintoja kehitettäessä aina. Itse koen, että vaikka emme

tee etsivässä työssä sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta, edistämme työskentelyssämme yksilön sosiaalista toimintakykyä ja puramme esteitä toimintakyvyn vahvistumisen tieltä. Usein sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen mahdollisuudet ovat hyvät nuoren tuntemisen ja luottamuksellisen suhteen vuoksi. Tämän vuoksi on tärkeää ymmärtää sosiaalisen toimintakyvyn taustalla olevat resurssiajattelun, yhteiskuntaan sopeutumisen sekä rooliteorian näkökulmat. Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen ei tarvita vain kuntoutusta vaan monialaista yhteistyötä ja vahvistumisen paikkojen tarjoamista. Monialainen yhteistyö niin julkisen kuin kolmannen sektorin toimijoidenkin kanssa on olennainen osa työn kehittämistä. Moniammatilliset verkostot ovat etsivässä nuorisotyössä arkipäivää, mutta tästä huolimatta moniammatillisen työn vahvistamiselle on tarvetta.

On nähtävissä myös, että kasvamassa on sukupolvi, jonka identiteetti ei rakennu ainoastaan työn tai koulutuksen ympärille, vaan minäkuva rakentuu vahvemmin yksilön omassa elämässä tärkeässä asemassa olevasta asiasta kuten harrastuksesta tai aatteesta. Jotta työ ei määrittäisi niin paljon yksilön omanarvontunnetta, tulisi nuorille kyetä tarjoamaan tilaa ja mahdollisuuksia erilaiseen itsensä esiin tuomiseen, esimerkiksi vahvistamalla mahdollisuuksia harrastaa ja olla osana yhteisöitä. Oli nuoren tapa aktivoitua mikä tahansa, etsivän nuorisotyön asiakastyö voidaan nähdä onnistuneeksi, kun nuoren motivaatio osallisuuteen ja toimijuuteen muuttuu ulkoisesta sisäiseksi.

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä ja mutkikas ja sisältänyt useita eri vaiheita, niin onnistumisia kuin haasteitakin. Haasteellista oli aikataulussa pysyminen, koska se ei ollut sidonnainen kehittäjän omaan etenemiseen, eikä Nuorisotutkimusverkoston tutkijoiden aikatauluun, vaan liittyi osittain Nuorisobarometrin erillisnäytteen rahoitukseen. Kehittämistyön kohteena on oma työskentely-ympäristöni, joten pitkä ajanjakso on ollut vain hyväksi. Opinnäytetyöhön on saanut sopivasti etäisyyttä, ja sitä on voinut tarkastella uusista näkökulmista. Pitkästä aikavälistä huolimatta motivaatio tutkittavaan aiheeseen säilyi, vaikka opinnäytetyöhön tekoprosessin aikana piti ottaa välillä etäisyyttä. Opinnäytetyö on antanut mahdollisuuden mallintaa opinnoissa opittuja asioita ja omaa työtä sekä tarjonnut mahdollisuuden syventää omaa ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Teoriaosuutta kirjoitettaessa tarjoutui mahdollisuus reflektoida teoriaa ja omaa tietoa jokapäiväiseen työhöni. Tärkeä oppimiskokemus oli prosessin aikana omaan tietoon ja osaamiseen luottaminen, mikä mahdollisti prosessin viimeistelyn kehittämisehdotuksiksi saakka.

Tutkielman tekeminen yhteisestä aineistosta ja tutkijoiden apuna oli mielenkiintoista. Opinnäytetyöprosessin aikaan käytiin monta hyvää keskustelua nuorten arkeen liittyvistä asioista ja haasteista. Tutkimustuloksissa olisi ollut mielenkiintoista verrata tuloksia Nuorisobarometrin erillisnäytteen tutkimuksiin, mutta teemahaastatteluaineistosta tutkimukset ovat vasta valmistumassa, joten tämä ei onnistunut. Tutkielmani aikana

entisestään vahvistui ajatus siitä, että etsivää nuorisotyötä tulisi vahvemmin kuulla, kun päätetään nuoriin liittyvistä asioissa. Mikäli Nuorisobarometrin erillisnäytteen kaltaiset tutkimukset jatkuvat tulevaisuudessa, näen etsivän nuorisotyön mukana olemisen niissä tärkeänä. Nämä ovat ainutlaatuisia mahdollisuuksia nostaa asiakasnuorten ääntä kuuluville. Nuorten mielipiteiden etenemistä paikallisesti päättäjätasolle ei voida tässä kehittämistyössä taata, mutta Nuorisobarometrin ensimmäisen vaiheen strukturoitujen haastatteluiden yhteenvetoa ollaan jo käytetty hyväksi Juho Saaren eriarvoistumistyöryhmän työskentelyssä sekä sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistelussa.

Tämän kehittämistyön tuloksena etsivässä nuorisotyössä tullaan vahvemmin huomioimaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, ja se tuo toivottavasti myös toimintatapoihin muutoksia. Toisaalta nuoret ja se työ, jota sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi päivittäin tehdään, tulevat paremmin huomioituksi ja näkyviksi. Toivon, että nuorten ja etsivien nuorisotyöntekijöiden viesti kantaa vieläkin pidemmälle. Toivottavaa olisi, että nuorille kohdennettuja palveluita kehitettäessä nuorten mielipiteet kuuluisivat sekä suunnittelussa että palveluiden sujuvuuden arvioinnissa. Palveluiden kehittämisessä tulisi kiinnittää vahvemmin huomiota myös nuorten sosiaalisen toimintakykyyn ja sen vahvistamiseen liittyviin haasteisiin.

Lähteet

Painetut

Ahonen-Walker M. & Pietikäinen, R. 2014. Nuorisotakuu -kermankuorintaa ja tyhjiä lupauksia. Teoksessa Gretschel, A., Paakkunainen, K., Souto, A- M. & Suurpää, L. (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki: Unigrafia. 69-74.

Alanen, O.& Kotkavuori, A. 2014. Välittämisen ammattilaiset, Vamoksen käsikirja etsivään nuorisotyöhön. Helsingin diakonissalaitos. Helsinki: Libris.

Aaltola, J& Valli, R (toim.). 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. WS Bookwell: Juva.

Björklund, L. & Hallamaa, J. 2013. Miten kannustaa ihmistä työmarkkinoille eettisesti ja kestävästi. Teoksessa Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print. 150-173.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.

Etsivän nuorisotyön käsikirja. 2018. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P.2009. Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä:Helsinki.

Huhta, H. & Salasuo, M. 2014. Yksitellen ja omaa polkua - nuorten tulevaisuus koulutuksessa ja työssä tai niiden reunamilla. Teoksessa Gretschel, A., Paakkunainen, K., Souto, A-M. & Suurpää, L. (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki: Unigrafia. 199-204.

Hämäläinen, T. & Palo, S. 2014. Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Star-Offset.

Julkunen, I.& Rauhala, P-L. 2013. Otherness, social welfare and social work - a Nordic perspective. Nordic Social Work Research. Vuosikerta 3/ 2,105-119.

Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisu 165. Helsinki: Paino Unigrafia.

Jyrkämä, J. 2013. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa Heikkinen, E.,Jyrkämä, J. & Rantanen, T (toim.) Gerontologia. Helsinki: Duodecim. 421- 425.

Kaartinen- Koutaniemi, J.(toim.) 2012. Etsivässä työssä. Porvoo: Bookwell.

Kannasoja, S. 2018. Sosiaalinen toimintakyky- käsitteen suomalainen kehityshistoria. Teoksessa Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo- Pääkkö, K. (toim.) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Turenki: Hansaprint. 39-61.

Karvonen, S. & Kestilä, L. 2014. Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print. 160-180.

Kiilakoski, T. & Gretschel, A. (toim.) 2007. Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino.

Kuula, A. 2011. Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Kähäri-Wiik, K., Niemi, A. & Rantanen, A. 2007. Kuntoutuksella toimintakykyä. Helsinki: WSOY.

Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) 2013. Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Hansaprint.

Lindh, J., Härkäpää, K & Kostamo- Pääkkö, K. 2018. Sosiaalinen kuntoutuksessa. Turenki: Hansaprint.

Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.). Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere: Juvenes Print. 10-25.

Nieminen, T., Martelin, T. & Vaarama, M. 2012. Sosiaalinen pääoma. Teoksessa Koskinen, S., Lundqvist, A-M. & Ristiluoma, N. (toim.) Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 68/2012. Helsinki: THL. 155-158

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Puuronen, A. 2014. Etsivän katse, etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen - näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Raivio, H. 2018. Sosiaalinen kuntoutus voimavaraistamisena- toivon ja muutoksen näkökulma. Teoksessa Kostilainen, H & Nieminen, A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak työelämä 13. Tampere: Juvenes Print. 97- 118.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saikka, P. 2013. Näkökulmia työttömän työkykyyn ja arviointiin. Teoksessa Karjalainen, V & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print. 120-150.

Sainio, P., Koskinen, S., Martelin, T., Gould, R. 2006. Toimintakyky. Teoksessa Gould, R., Ilmarinen, J., Järvisalo, J., Koskinen, S. (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000-tutkimuksen tuloksia. Helsinki: Hakapaino. 130-149.

Seitsamo, J., Tuomi, K. & Ilmarinen, J. 2006. Nuorten työkyky. Teoksessa Gould, R., Ilmarinen, J., Järvisalo, J., & Koskinen, S. (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000-tutkimuksen tuloksia. Helsinki: Hakapaino. 241-253.

Tiikkainen, P. 2013. Sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa Heikkinen, E., Jyrkämä, J. & Rantanen, T (toim.) Gerontologia. Helsinki: Duodecim. 284-290.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämissyö. Tampere: Juvenes Print.

Tuusa, M., Seppänen-Järvelä, R., Henriksson, M., Juvonen-Posti, P., Pesonen, S., Syrjä, V. & Savinainen, M. 2018. Yhteistoiminta ja toimijuus. teoksessa Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo- Pääkkö, K. (toim.) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Turenki: Hansaprint. 125-148

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaarama, M., Mukkila, S., Hannikainen-Ingman, K. 2014. Suomalainen elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Vaarama, M, Karvonen, S, Kestilä, L., Moisio, P, Muuri, A. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print. 20-39.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus

Vilkkumaa, I. 2004. Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kanssamme- Ihmisen toimijuuden tukeminen. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino. 27- 41.

Väyrynen, S., Kostamo- Pääkkö, K. & Ojaniemi, P (toim.) 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Painettu EU:ssa: United Press Global.

Ågren, S. 2014. Huutaako nuorisotakuun taustalla pelon kulttuuri. Teoksessa Gretschel, A. Paakkunainen, K., Souto A-M. & Suurpää (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 150. Helsinki: Unigrafia. 56-60.

Sähköiset

Bandura, A. (toim.)1995. Self-efficacy in changing societies. Cambridge: Cambridge University Press. Viitattu 2.2.2019.

https://www.researchgate.net/profile/Barry_Zimmerman/publication/247480203_Self-efficacy_and_educational_development/links/549b67770cf2b80371371ad5/Self-efficacy-and-educational-development.pdf

Gaspani, F. 2018. Young Adults NEET and everyday life: Time Management and temporal subjectivities. Viitattu 28.4.2019.

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1103308818761424>

Gretschel, A. & Myllyniemi, S. 2017. Nuorisotutkimusverkosto selvitti etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa: NEET-nuorten huonovointisuus yllätti syvyydessään. Viitattu 3.1.2019. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/ajankohtaista/uutiset/1726-nuorisotutkimusverkosto-selvitti-etsivien-nuorisotyöntekijöiden-kanssa-neet-nuorten-huonovointisuus-yllaetti-syvyydessaaen>

Hanhivaara, P. 2006. Maaailmaa syleilevä osallisuus- osallisuuden suhde kouluun. Viitattu 28.5.2019 . <https://docplayer.fi/18279467-Pirjo-hanhivaara-km-julkaistu-nuorisotutkimus-2006-3-osako-osallistava-koulu-hanke-humanistinen-ammattikorkeakoulu-pirjo-hanhivaara-humak.html>

Hiilamo, H. Määttä, A. Koskenvuo, K.Pyykkönen, J. Räsänen, T. Aaltonen, S. Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Viitattu 13.5.2019. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133266/Puheenvuoro_11_978-952-493-298-1.pdf?sequence=4&isAllowed=y

HE164/2014. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 3.4.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Hänninen, K., Julkunen, I., Hirsikoski, R., Högnabba, S., Paananen, I., Romo, H. & Thomasen , T. 2007. Asiakkaat oppimisen käynnistäjinä. Raportti BIKVA-arviointimenetelmän oppimisen

kehistä. Viitattu 5.5.2019. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75691/R6-2007-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä on osallisuus? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Viitattu 14.7.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Krogstrup, K. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi Bikva-malli. Viitattu 10.12.2018. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75625/bikva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lavonen, J. & Maisalo, V. 1993. Luovan ongelmanratkaisun työtavat. Viitattu 3.3.2019. <http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/lor/main.htm>

L1285/2016. Nuorisolaki. Viitattu 2.2.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Länsi- ja Sisä- Suomen aluevirasto. 2018. Suomen nuorisotyöntilastot. Viitattu 1.5.2019. <http://nuorisotilastot.fi>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2018. Selviydytään kiusaamisesta. Viitattu 23.3.2019. <https://jarvi-suomenpiiri.mll.fi/vanhemmille/selviydytaan-kiusaamisesta/>

Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 7.2.2019. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2009.pdf.

Myllyniemi, S. 2016. Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 3.1.2019. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisobarometri_2016_WEB.pdf

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä- asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Puhakka, A. Sihvo P. & Väyrynen, K. 2011. eOsmo Osaamisen hallinnan opas. Viitattu 10.6.2018 <http://www.eosmo.fi/tyokirja/tyokirja.html>

Pyykkönen, J. 2017. Lumijoki, Islanti ja harrastustakuu. Viitattu 20.4.2019. <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/blogi/lumijoki-islanti-ja-harrastustakuu>

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline- palvelut ovat. Teoksessa Era, T. (toim.) Osallisuutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>

Reykjavik Administration. 2018. The Leisure Card. Viitattu 10.4.2019. <https://reykjavik.is/en/leisure-card>

Shemeikka, R. Rinne, H., Sainio, P., Karvonen, S., Saares, A., Murto, J., Koskinen, S. & Kaikkonen, R. 2015. Nuorten aikuisten toimintakyvyn väestöryhmittäiset erot. Viitattu 13.3.2019. https://www.researchgate.net/publication/274715566_Nuorten_aikuisten_toimintakyvyn_vae_storyhmittaiset_erot_Socio-demographic_differences_in_functional_ability_among_young_adults_in_Finland_in_Finnish

Tiikkainen, P. & Heikkinen, R. 2011. Sosiaalisen toimintakyvyn arviointi ja mittaaminen väestötutkimuksessa. TOIMIA. Viitattu 2.2.2018.

http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/media/suositus/2011/01/26/S008_suositus_sosiaalinen_vt_110126.pdf

Tiikkainen, P & Pynnönen, K. 2018. Sosiaalisen toimintakyvyn arviointi ja mittaaminen väestötutkimuksessa. Viitattu 1.3.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132198/18_Sosiaalisen%20toimintakyvyn%20arviointi%20ja%20mittaaminen%20vaestotutkimuksessa.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2015. Toimintakyvyn ulottuvuudet. Viitattu 22.2.2019. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on/toimintakyvyn-ulottuvuudet>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Mitä toimintakyky on? Viitattu 1.3.2019. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2018. Mitä sosiaalinen osallisuus on? Viitattu 2.2.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/mita-sosiaalinen-osallisuus-on>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 20.12.2018. <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Valtion nuorisoneuvosto. 2018. Nuorisobarometri. Viitattu 1.3.2019. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/>

Valtion nuorisoneuvosto. 2017. Nuorisobarometri 2017. Viitattu 1.3.2019. <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2017>

Julkaisemattomat

Anttila, H. ICF ja toimintakyvyn arvioiminen. Nuorten toimintakyvyn arviointi nuorta ammatilliseen kuntoutukseen ohjatessa- koulutus. Kelan kuntoutus. webinaari. 21.3.2019.

Gretschel, A. Ohjeistus nuorisobarometrin erillishaastatteluja varten. lokakuu 2017.

Veerle, M & Queisser, M. Investing in Youth, Finland. OECD- maaraportin julkistamistilaisuus. webinaari. 7.5.2019

Kuviot

Kuvio 1: Anttila, H. 2019. Luento. Nuorten toimintakyvyn arviointi nuorta ammatilliseen kuntoutukseen ohjatessa.....	15
Kuvio 2: Muutokset NEET-nuorten määrässä 2015 - 2018 (Valtioneuvosto, 2019)	16
Kuvio 3: Sosiaalisen toimintakyvyn alueet (Tiikkaisen & Pynnösen mukaan 2018)	20
Kuvio 4: Sosiaalinen kuntoutus elämänpiirin laajenemisena (Nieminen 2018, 17).	24
Kuvio 5: Toimijuuden modaaliset ulottuvuudet Jyrkämän (2013, 423) mukaan	27
Kuvio 6: Raivio ja Karjalainen (2013) Osallisuus syrjäytymisen vastaparina.	30
Kuvio 7: Sosiaalinen toimintakyky aikuisen oppimistehtäviin liittyvinä sosiaalisina, arkisina sekä yhteisötaitoina Raivion (2018, 113) mukaan.	31
Kuvio 8: Tutkimuksen ja kehittämistoiminnan hahmottelua (Toikko & Rantanen 2009,21)....	33
Kuvio 9: Kehittämisprosessin näkökulmat (mukaillen Toikko & Rantanen 2009, 10).....	35
Kuvio 10: Prosessikaavio tutkimuksellisesta kehittämisestä (Ojasalo ym, 2009, 24 mukaillen)	36
Kuvio 11: Sovellettu Bikva-mallin eteneminen opinnäytetyössä.....	40
Kuvio 12: Aineiston analyysin vaiheet (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12 mukaan)	50

Taulukot

Taulukko 1: Väestöntutkimuksessa useimmiten käytettyjä mittareita sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueita ja mittareita (Tiikkainen & Pynnönen 2018).	45
Taulukko 2: Aineiston teemoittelu Tiikkaisen (2018) sosiaalisen toimintakyvyn jaottelua osittain mukaillen	52
Taulukko 3: Esimerkki analysointivaiheesta	53
Taulukko 4: Ihminen vuorovaikutussuhteissaan, nuorten haastatteluiden analyysia.....	57
Taulukko 5: Ihminen aktiivisena toimijana, nuorten haastatteluiden analyysia.....	62
Taulukko 6: Ihminen osana ja osallistujana yhteiskunnassa, nuorten haastatteluiden analyysia.	67
Taulukko 7: Etsivän nuorisotyön rooli sosiaalisen toimintakyvyn edistäjänä, nuorten haastatteluiden analyysia.....	72
Taulukko 8: Yhteenvedo tuloksista ja toimenpide-ehdotuksista	86

Liitteet

Liite 1: Nuorisobarometrin erillisnäytteeseen ehdotettujen kysymysten runko	104
Liite 2: Esimerkkejä aineiston teorialähtöisestä sisällönanalyysistä	106
Liite 3: Etsivän nuorisotyön ohjaajien työskentelyn diaesitys	111
Liite 4: Johtotiimin työskentelyn diaesitys	115
Liite 5: Tulokset tutkimuskysymyksittäin jaoteltuna	118

Liite 1: Nuorisobarometrin erillisnäytteeseen ehdotettujen kysymysten runko

1. TUTKIMUSKYSYMYS: Millainen on etsivän nuorisotyön asiakkaana olevien nuorten sosiaalinen toimintakyky heidän määrittelemänään?
2. TUTKIMUSKYSYMYS : Mitkä asiat ovat vaikuttaneet nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn ja millaisilla keinoilla nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin vahvistaa?
3. TUTKIMUSKYSYMYS : Kuinka nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin tukea ja vahvistaa etsivän nuorisotyön asiakkuudessa?

TEEMAHAASTATTELU KYSYMYKSIÄ

1. **TEEMA: Ihminen vuorovaikutussuhteissaan**

Yksilötekijät: (temperamentti, tavoitteet, arvot, sosiaaliset taidot, sosiaalinen joustavuus, vuorovaikutustaidot, toiminnallinen joustavuus (BIC, IBPSS) Yksinäisyys (WEISS 1974)

- Millainen olet sosiaalisissa tilanteissa? Miten selviydyt asioiden esittämisestä vieraille ihmisille? Miten selviydytte asioiden hoitamisesta yhdessä muiden kanssa? *Jos vaikeaa, millaista apua kaipaisit?*
- Suhtautuminen tulevaisuuteen? Millaisia tavoitteita elämässäsi on?
- Kuinka vietät vapaa-aikaasi?
- Koetko turvallisuutta?
- Missä asioissa koet olevasi hyvä? Kuka taitojasi arvostaa?
- Koetko yksinäisyyttä?
- *Vammat/sairaudet? (sos.toimintakykyyn vaikuttavat? Tuleeko keskustelussa esille, ei kysymyksenä.)*
- Sosiaalinen tuki ? *(sosiaalisista suhteista saatu voimavara. Emotionaalinen, aineellinen, taloudellinen apu verkostolta. Vastavuoroinen sosiaalinen tuki.)*

Verkostot/ yhteisöt:

- Onko sinulla läheisiä ihmisiä, joihin luostat? Kuinka usein tapaa heitä? *(verkostokartta?)*
- Onko sinulla ihmisiä joilta voit tarvittaessa pyytää apua/ joilta saat neuvoja ja tukea? Joiden kanssa keskustella elämäsi liittyvistä tärkeistä päätöksistä? Kuinka tyytyväinen apuun/tukeen jota muilta saa? Ketä itse autat?
- Millaisiin sosiaalisiin verkostoihin tai yhteisöihin kuulut? *sosiaalinen eristyneisyys?*

- Kuinka usein tapaavat ystäviä / läheisiä? Tapahtuvatko tapaamiset kasvokkain vai internetin kautta?
- *Selviytyminen asioiden hoitamisesta muiden kanssa?*
- *Omien asioiden esittäminen vieraille ihmisille?*

2. **TEEMA: Ihminen aktiivisena toimijana**

Sosiaalinen aktiivisuus ja osallisuus: Harrastukset yhdessä muiden kanssa, yhteisöt, toiminnan merkitys, toisten auttaminen, ICF: Yhteisöllinen elämä (osallistuminen, viralliset+ epäviralliset yhdistykset) virkistäytyminen ja vapaa-aika, poliittinen toiminta ja kansalaisuus

- Onko sinulla harrastuksia, Millaisia?
- Kuinka vapaa-aikasi kuluu?
- Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on?
- Tunnetko kuuluvasi johonkin ryhmään?
- Mitä harrastat/ Mitä teet vapaa-ajallasi?
- Millaisia mahdollisuuksia toimintaan sinulla on? Millaista apua tarvitsisit jotta pääsisit mukaan toimintoihin? (henkilökohtainen apu, liikenneyhteydet, toiminta)
- Onko sinulla mahdollisuuksia osallistua itsesi tai ympäristösi kehittämiseen?

3. **TEEMA: Henkilön yhteisöön kuulumisen ulottuvuus**

Toimintakyvyn aktuaalit ja potentiaaliset käyttötilanteet, Arjen mielekkyys
Vuorovaikutussuhteisiin liittyvät kokemukset, sosiaalinen yhteisyys, Sosiaalinen toiminta

- Kuka arvostaa taitojasi ja tekemisiäsi?
- Keitä tapaavat arjessasi ja kuinka usein? *Live/ Virtuaaliset suhteet?*
- Koetko onnellisuutta?
- Koetko merkityksellisyyttä toiminnoissasi?
- Toimeentulo?

4. **TEEMA: Etsivien nuorisotyöntekijöiden rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistajana**

- Millainen rooli etsivällä nuorisotyöntekijällä on elämässäsi?
- Merkittävin muutos etsivän nuorisotyön ansiosta?
- Millaisissa asioissa olet saanut etsivän nuorisotyöntekijän apua?
- Millaisissa asioissa olisit tarvinnut etsivän nuorisotyön apua vielä/ enemmän?
- *Kuinka etsivätyö olisi voinut olla avuksi sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisessa?*

Liite 2: Esimerkkejä aineiston teorialähtöisestä sisällönanalysistä

Yläluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Ihminen vuorovaikutussuhteissaan Sosiaalinen pääoma	<p>H: Tässähän ei oikeestaan oo ystävässäkään ei taida olla ketään sieltä sun aikaisemmasta elämästä? N: Ei ole kun ei mulla ollut siellä ystäviä H: Niin, elikkä [vanhempi] on ainoa, joka on kulkenut sun mukana koko matkan? N: Joo</p> <p>H: joo, tota nyt jos, jos aatellaan sun hyvinvointia, sun elämää, niin tota miten sun hyvinvointia voitaisiin parantaa, mikä sulla tulee ensimmäisenä mieleen? N: No, emmää osaa sanoa. No ehkä, no just ois kiva ehkä löytää niit kavereit ehkä jossain vaiheessa ja niin emmä tiedä</p> <p>Sitä just, ettei tuu tällä hetkellä harrastettua mitään missä olisi ihmisiä, ei käy töissä ja käytännön päivittäiset sellaiset kunnon sosiaaliset tapahtumat tapahtuu jossain sosiaalisessa mediassa tai jossain peleissä niin, se on sit taas...</p> <p>H: entäs sitten onko sulla kavereita? N: (pitkä tauko) muutama H: joo N: ei kauheesti et, muutama sellain niinkö tosi hyvä kaveri jolle nyt voi kertoa kaiken ja , mut ei olla kauheesti tekemisissä. Niinkun nähdä, et viesteillä , mutta et ehkä pari kertaa kuukaudessa nähdään niinkun sit ihan livenä H: joo, mut ei niinko silleen arjessa ei oo ? N: ei</p> <p>H: joo, joo tota, ihmisuhteet? Oot sä nyt tota tyytyväinen niihin? N: joo H: sähän otit jo tossa esille että se on vahvuus. N: no juu</p> <p>Miten tota, sitten usein elämään kuuluu sukulaisia, omia vanhempia muita läheisiä N: Juu, no kaikki lähisukulaiset asuu [paikkakunta poistettu] kans. H: joo-o.</p> <p>N: [isovanhempi] tulee käytyä melkein päivittäin tekemässä hommii vähän ja H: kyllä,elikkä se on mennyt se on usein jo niin tässä kun iäkkäämpi nuori kyseessä että sä autat jo vanhempaa sukupolvea N: kyllä kyllä H: ettei enään olla niinpäin et se [isovanhempi]katsoo sun perään vaan sä katsot niinku [isovanhempi]perään N:niii H:jooo, N: no kyl se vähä kattoo munkin perään raha-asiointen kans, mut noin muuten</p>	<p>Ei ole ystäviä, vain äiti</p> <p>Haluaisi löytää kavereita joskus</p> <p>Sosiaaliset kohtaamiset kasvokkain harvinaisempia kuin netissä</p> <p>Sukua ympärillä, mutta ei ystäviä</p> <p>Huolehditaan sukulaisten kanssa toisistamme</p>	<p>Yksinäisyys</p> <p>Sosiaalisten kontaktien puute</p> <p>Rajoittunut elinpiiri</p> <p>Lähisuvun merkitys</p> <p>Auttavien tahojen olemassa olo</p>

	<p>H: joo, entäs muut sukulaiset? N: No varmaan sit just tota niinku [isovanhemp]jasuu tos sinänsä aika lähellä niin hänen kaa aika läheinen sinänsä et. Et nää vaan häittää nää mun [haastateltava kuvailee mielenterveyshäiriön haasteita] et sit se vaan niinkun tuntuu et ei oikein uskalla jutella oikein kenenkään muu kaa kun silleen perheen jäsenten kaa silleen niinkun vapautuneesti tai silleen et</p> <p>Pystyisit sä kertoa minkä tyyppistä se koulukiusaaminen oli N: No siis mulla on, itelläkin, ensinnäkin koen, että oon päässyt siitä yli aika hyvin ,ettei oo silleen enään niinkun tunnu pahalta, mut kyllä mä tiedän, että on se vaikuttanut siihen niinkun, no ehkä siihen niinkun, että täällä kun on saanut hyviä kokemuksia ihmisistä ja muutenkin kun on päässyt elämässä eteenpäin niin nyt on ihan hyvä olla ihmisten kanssa, mut kyllä se vaikutti siis silleen,että musta tuli aika syrjäänvetäytyvä ja arka sitten.</p> <p>N: No, kyl mä nyt ehkä eniten just odotan sitä että mä saisin enemmän itsevarmuutta just et tota jo ihan näihin sosiaalisin tilanteihin just ja just no muutenkin näihin kaikkiin [haastateltava kuvailee mielenterveyden häiriön oireita] sun muihin sais apua niinkun</p> <p>H: hyvin vahva merkitys on ollut sillä kiusaamisepisodilla siellä N: niin, eihän tässä oo ollut oikein mitään muuta kun se kiusaaminen, ja siitä se on sitten kaikki lähtenyt ja nyt ollaan tässä</p>	<p>Ei uskalla puhua, ujous</p> <p>Koulukiusaamisen vuoksi haasteita sosiaalisessa toimintakyvyssä</p> <p>Koulukiusaamisen vuoksi tuli syrjäänvetäytyvä</p> <p>Koulukiusaaminen syynä elämänhaasteissa</p>	<p>Sosiaaliset taidot</p> <p>Sosiaaliset taidot</p> <p>Koulukiusaaminen</p>
<p>Ihminen aktiivisena toimijna</p> <p>Toimijuus</p>	<p>H: joo, jos suoraan kysytään se vielä niin päin, että miltä osin sun elämäsi ei ole hyvää? niin mikä se sitten nousee sieltä? nouseeko joku? N: no varmaan toi työttömyys</p> <p>N: Ei siis, tottakai pystyy olemaan onnellinen ilman töitä, jos vaan löytää jotain mitä tykkää tehdä. Et en osaa siitä sen enempiä sanoa H: Niinpä N: Et jos on joku hyvä harrastus minkä on löytänyt niin that 's fine.</p> <p>H: mut tavallaan voiko elämä sun mielestä olla merkityksellinen jos ei olekaan töissä? N: No kyl se varmaan jollekin vois olla ihan hyvinkin varmaan, mut jotenkin ite on sit sellanen kun tai no just mulla ainakin just jos on ollut just koulust jotain lomaa ja täälläst niin aina jossain vaiheessa on se että just mielenterveys alkanut vaivata jollain tasolla, et niinkun jotenkin jotenkin tullut sit jollain tasolla huono omatunto tai jotain en mä tiedä</p> <p>H: Oolrait. Mikä sun mielestä on hyvää elämää? N: Oon tyytyväinen siihen mun, et mitä on, mitä tekee. H: hmm N: Se on se</p>	<p>Ei ole töitä</p> <p>Ihminen voi olla onnellinen ilman työtä, jos hänellä on vapaa-ajallaan jotain mitä tykkää tehdä</p> <p>Merkityksetön toiminta aiheuttaa huonoa omatuntoa</p>	<p>Työn- ja koulutuksen puute</p> <p>Mielekkään ja merkityksellisen toiminnan merkitys sosiaaliselle toimintakyvyllle</p>

	<p>H: jos me katottiin mitä sä vapaa-ajalla teet niin sulla nyt tällä hetkellä ei ollut sitä [lemmikki]a, mikäs sun pääjuttu on mitä sä teet vapaa-ajalla? Nyt kun [lemmikki]ä ei oo ? N:mä chillaan yksin himas H: niin oot sä tyytyväinen siihen? N: no siis välil olen, mä viihdyn yksin.et..H0050</p> <p>H: Et semmoinen tosi sosiaalinen työ? N: Joo, se oli aika sosiaalinen joo H: Eli, oot sä sosiaalinen ihminen? N: En H: Mutta tykkäsit silti? N: Joo, no mä nyt ajattelin niinkun vähän opetella uusi H: joo</p> <p>H: Mitä sä pidät sun elämäntilanteessa nyt tällä hetkellä hyvänä? Mikä on, mikä sua tässä lämmittää, tässä sun tilanteessa? N: No siis, harrastukset on aika hyvä ja sit on tuo työpaja, et ne on ollut aika hyvä homma</p> <p>H: Joo, Entäs sun vapaa-aikaan? N: No, kyllä mä oikeestaan siihenkin, koska kyllähän mä siihen tekemistä keksin kun tarvii, ja varmaan enemmänkin olis, kun olis sitä rahaa, niin sitten vois enemmänkin tehdä noita, [eläinten] kanssa olis enemmänkin jos vois. Jos olis rahaa, niin siihenhän sitä menis</p> <p>N: No niin, en mä tiä, tuli vaan just kotoo just alkoi nää [haastateltava kuvailee mielenterveyden häiriön haasteita.] alkoi niinkun pahenee, kun ei ollut oikeestaan sellaista tekemistä niin sit oli vähän, et nyt on pakko aloittaa tekeen jotain tai silleen niin sit oli kiva et mä pääsin just tonne [kuntouttavan työtoiminnan paikan nimi poistettu] ja H0047</p> <p>N: No kyl välillä on semmonen just semmonen vähän kurja fiilis, et on koko ajan kotona eikä oikein lähe sieltä minnekään ja ja kun ei oo just niitä kenen kanssa menis ja ei sit oikein tiedä että minne sit lähtis jos lähtis johonkin ja sit niinkun tulee oltuu siel kotona melkein aina, et tota. et ehkä siinä on semmonen, et välillä harmittaa mut kyl mä toisaalta tosiaan viihdynkin ihan yksin et</p> <p>N: Mitäs muita asioita sä harrastat vielä? Onko mitään, nythän me on urheilupuolella oltu N: jooo H: Entäs muut onko? N: just se lukeminen ja H: aivan N: emmää oikein mitään muuta harrastaH0045</p> <p>H: joo, oot sä tyytyväinen sun elämään kun sä mietit nyt näitä? N: Joo H: joo, jos aatellaan, että joku asia parantaisi sun hyvinvointia tässä elämässä mikä sulla tässä on, niin mikä se asia voisi olla? Mikä voisi olla paremmin? N: No se on lähinnä toi koulutus, että mä löydän sen mitä mä haluan tehdä</p>	<p>Vapaa-ajalla on vaan kotona</p> <p>En ole sosiaalinen, mutta opettelin toiminnassa.</p> <p>Toiminta niin vapaa-ajalla kun arjessa on tärkeää</p> <p>Enemmän harrastuksia ja toimintaa jos olisi enemmän rahaa</p> <p>Mielenterveyden haasteet pahenee ilman toimintaa</p> <p>Paha mieli olla kotona, mutta ei minne mennä eikä kenen kanssa</p> <p>Lukeminen ja lenkkeily</p> <p>Hyvinvointi parenee, kun löydän mitä haluan tehdä tulevaisuudesa</p> <p>Hyvää elämää on tyytyväisyys siihen mitä on ja tekee.</p>	<p>Toimeton vapaa-aika</p> <p>Toimijuuden merkitys sosiaaliselle toimintakyvylle</p> <p>Rahan merkitys harrastuksissa</p> <p>Toimijuuden merkitys mielenterveyden haasteisiin</p> <p>Yksinäisyys Tietämättömyys mahdollisuuksista</p> <p>Ilmaiset harrastukset</p> <p>Oman suunnan löytäminen Tulevaisuustyöskentely</p> <p>Mielekkyyys tekemisissä</p>
--	---	---	---

<p>Ihminen osallisuksena yhteisöissä ja yhteiskunnassa</p> <p>Osallisuus</p> <p>Yhteisöllisyys</p>	<p>E: Mitä sä ajattelit sit täällä pajalla tavallaan, että mikä se tekijä oli, et täällä ne asiat lähti muuttumaan tavallaan? N: No, en mä tiedä, ehkä täällä pajalla kun on se, että ketään ei saa kiusata tai ja näin, ja ehkä ihmiset jotka tuleekin tänne niin ehkä sitoutuukin siihen ja no emmä tiedä tavallaan, kun täällä on saanut sitten hyviä kokemuksia ihmisistä ja ihmisten kanssa olemisesta ja on tullut hyväksytyksi semmoisena kun on, ettei ole tarvinnut pelätä eikä jännittää, on voinut olla silleen oma itsensä ja pystynyt kehittymään sitten, se oma persoona on päässyt niin kun vapaammin esiin ja pystynyt kehittymään ja..</p> <p>N: niin, no ei vaan no oo tällä hetkellä mitään semmoista tota noin niin sisältöä elämässä, mikä periaattees liittais mua mitenkään yhteiskuntaan.</p> <p>N: No siis, käytännössähän mä oon yhteiskunnan niinkun tavallaan sisällä, koska mä oon niinkö omasta mielestäni vaan Kelan ja työvoimatoimiston asiakas, mut en oo kuitenkaan työelämässä, et tavallaan silleen tossa rajalla, mut niin.. Näin mä koen.</p> <p>H: Se on se pääpointti, niin tota sä oot, millaisessa elämäntilanteessa sä oot nytten? N: Kelalta tulee tuet ja siinä se aika pitkälti H0045</p> <p>H: tota, onko yhteiskunta sulle reilu? N: joo, on silleen. Samat säännöt loppujen lopuks kaikille</p>	<p>Saanut hyviä kokemuksia ihmisistä</p> <p>Ei toimintaa mikä liittäisi yhteiskuntaan</p> <p>Tukimuoto määrittelee elämäntilanteen</p> <p>Yhteiskunta on reilu ja tarjoaa kaikille samat säännöt</p>	<p>Turvallisuuden tunteen merkitys sosiaalisissa kanssa käymisissä</p> <p>Kuuluvuuden tunne Hyväksytyksi tulemisen tunne</p> <p>Toimijuuden merkitys kuuluvuuden tunteeseen</p> <p>Luottamus yhteiskuntaan</p>
<p>Etsivien rooli</p>	<p>N: mut sit tota noin niin sitä ennen kun [etsivä nuorisotyöntekijä] aloitti niin mä tapasin [etsivä nuorisotyöntekijä] kerran viikossa, et aika usein. Sit nyt meillä ei oo sellasiin kahden keskiin tapaamisiin, paitsi tarvittaessa jos mulla on jotain mitä mä en saa tehtyä.</p> <p>N: ei se kuulostaa vähän yhdistelmältä niistä kahdesta viimeisestä vaihtoehdosta. Se ovi ja mikä se oli se H: jo, pärjäämiskyvyn kasvaminen ja ovi</p> <p>N: joo, ja oon saanut niinkun no saan aina eri näkökulmia asioihin ja tiet. Tai saa niinko tietoa asioista mitä ei itellä tulis mieleenkään ja se on jotenkin helppo ite lähtee tekemään kun siinä on vieressä joku vähän lykkimässä</p> <p>Mitä etsivä nuorisotyö tai nuorisotyöntekijä on antanut sun elämään? Mitä sä siltä saat? Miks sä oot suostunut siihen, kun sehän on vapaaehtoista, niin sä oot suostunut että [etsivä nuorisotyöntekijä] on sinuun yhteydessä? N: tukea ja neuvoja</p> <p>N: Niin, just työntänyt mua menemään, kun ei ois ite varmaan sit uskaltanut lähteä, joihinkin juttuihin just ja niin, niin silleen niinkun</p>	<p>Aluksi tapasin etsivää nuorisotyöntekijäusein, nyt vain jos on jotain mitä en saa tehtyä</p> <p>Etsivä nuorisotyö on yhdistelmä pärjäämiskyvyn kasvattamista ja ovien avaamista</p> <p>Saan näkökulmia ja on helppo lähteä tekemään, kun on joku vieressä kannustamassa.</p> <p>Olen saanut tukea ja neuvoja</p> <p>Etsivä nuorisotyö on työntänyt minua kohtia asioita joihin ei olisi uskaltanut lähteä</p>	<p>Resilienssin vahvistaminen, pärjäämiskyky</p> <p>Pärjäämiskyky Mahdollisuuksien avaaminen</p> <p>Turvallisuuden tunne, ettei ole asioidensa kanssa yksin</p> <p>Ohjausta</p> <p>Kannustaminen</p>

	<p>H: Ahaa, elikkä onko etsivä nuorisotyö just se taho, joka sulle rakentaa sitä jatkokoulua siihen aina?</p> <p>N: No joo, kyllä sekin ja sit tietysti on nyt itsekin vähän oppinut</p> <p>N: No, kyllä mä sanoisin, että ehkä kaikkia, mut ehkä silleen, että ehkä eri vaiheessa, eri juttuja enemmän. Ehkä se aluksi oli se satama, kun oli aika rikki ite, eikä jotenkin osannut noita asioita hoitaa, niin ehkä se ja sitten niinkun, kyllä ne kaikki on silleen, et nyt ehkä kokee enemmän silleen, että sitten niinkun avataan niitä ovia sitten</p> <p>H: Aivan. Joo</p> <p>N: Mutta kyllä ne kaikki on ollut siinä silleen, eri vaiheessa. Ehkä kaikki kokoajan tavallaan, mutta sitten ne niiden painotukset on vaihdellut. Sen oman elämäntilanteen mukaan ja</p>	<p>Etsivä nuorisotyö on rakentanut jatkokoulua ja olen itsekin oppinut</p> <p>Etsivä nuorisotyö on tarjonnut eri vaiheessa asiakkuutta erilaisia juttuja</p>	<p>Mahdollistaminen ja rinnalla kulkeminen</p> <p>Etsivällä työllä muuttuva rooli</p>
--	--	--	---

Liite 3: Etsivän nuorisotyön ohjaajien työskentelyn diaesitys

**"HYVÄÄ ELÄMÄÄ ON TYYTYVÄISYYS
SIIHEN MITÄ ON JA MITÄ TEKEE.."**

Karin Varis 2018
Laurea-ammattikorkeakoulu
Sosiologi TAMK
Sosiaalisen elämäntien nuorkoulutuksen
kehittäminen

TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISTYÖ

Tavoitteena nuorten ja työtekijöiden ajatusten esin tuominen BKVA-mallin avulla, Kehittämisuunnitelma sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen yksilötyössä

Haastattelut Varsinais-Suomesta ja Keski-Suomesta

Strukturoidut lomakehaastattelut sekä teemahaastattelut

Milloin on nuorten sosiaalinen toimintakyky?

Milloin keinoin sosiaalista toimintakykyä voitaisiin vahvistaa yksilötyössä?

Yhteiskunta/ työvoimapolitiittiset päätökset/ sosiaalinen toimintakyky

SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Aktuaaliseen toimintakyky: yksilön arkinen toiminta: kuinka ihminen toimii yhteiskunnassa, yhteisöissä tai vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Potentiaaliseen toimintakyky: yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksessa.

- Ihminen vuorovaikutussuhteissaan (sosiaalinen pääoma)
- Ihminen aktiivisena toimijana (toimijuus)
- Ihminen osallistujana yhteiskunnassa ja yhteisöissä (osallisuus, yhteisöllisyys)
- Elämäntilinta
- Työllisyyspolitiittiset keinot toimijuuden esteinä

The diagram illustrates the components of social competence. At the center is the 'Yksilö' (Individual), which is linked to 'Yhteiskunta' (Community) and 'Yhteisö' (Social Network). The 'Yhteisö' is further linked to 'Yhteiskunta'. The diagram is divided into 'Aktuaalinen toimintakyky' (Actual competence) and 'Potentiaalinen toimintakyky' (Potential competence). Factors like 'Suorittaminen rooleista' (Performing roles) and 'Osallisuuden kokeminen' (Experiencing participation) are shown as outcomes or components. The diagram also mentions 'Kanssakäymisen ystävien, sukulaisten ja tuttujen kanssa' (Participating with friends, family, and acquaintances) and 'Yhteisöiden kokeminen' (Experiencing communities).

PERUSTELUJA

Helkkisen, Laukkosen & Rantasen (2013, 282) mukaan toimintakyvyn arvioinnin merkitys kasvaa enenemässä määrin ikäivuosina. Usein kuitenkin toimintakykyä tutkitessa ja kuntoutaessa pääpaino on fyysisessä sekä psyykkisessä toimintakyvyssä, kun sosiaalinen toimintakyky saattaa olla se, joka estää nuorta etenemästä elämässään.

Toimintakyvyn tutkimuksissa tutkimuksen kohteena ovat yleensä ikääntyneet. Nuorten aikuisten toimintakyvystä on vähän tietoa.

Aiheen voidaan nähdä olevan tärkeä, sekä poliittisesti, nuorin kohdistuvien tukitoimen kohdentamiseksi oikein, että hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi.

TUTKITTUA

Tutkimusten perusteella nuorten valmiudet selvittää arjesta ja sosiaalisista tilanteista ovat ajoittain erittäin heikot. Nuorten sosiaalisten verkostojen pienentyessä, yhä useammalla nuorella, on haasteena myös sosiaalisen toimintakyvyn kaventuminen.

Työn ulkopuolella olevien ja työkyvyttömien nuorten aikuisten sosiaalinen toimintakyky on tutkitusti heikompaa verrattain muihin väestöryhmiin, yhä enemmän on nuoria, joiden nähdään olevan viranomaisten ulottumattomissa. (Shemeikka 2015; Autio & Eräranta 2008,8. ; Saikku 2013, 120.)

PALVELUT

Oikea aikaista palveluita, joissa nuori tulee kuulluksi ja kohdatuksi

- Oikea-aikaisia palveluita
- Nuoret kokivat saaneensa palvelua
- Huonoissa palvelukokemuksissa keskeisenä negatiivisena asiana nousi kohtaaminen
- Tunne kuulluksi tulemisesta puuttui virastosaastoinnissa

"Et on niinkö oikeenlaisia palveluita oikeeseen aikaan tarjottu. Välillä tosia kun oli mielenrenteyttä mitä oli, niin yritettiin vähän väkisin saada just sinne paikoille vaikka ei ehkä ollut sellaisissa kummoset et olis kynnynni siellä oleen niin sil ramppas koko ajan niissä aktivointisuunnitelmissa."

ELÄMÄNHALLINTA / ARJENHALLINTA

Toimivuus ja säännöllinen rytmisi elämästä lisäävät elämäntilanteen tunnetta

Elämäntilanteita syntyy yksilön onnistumisista ja epäonnistumisista. Arjenhallinta on tunne siitä, että pystyy itse vaikuttamaan ja tekemään elämänsä kohteen ratkaisut.

Hallittu elämä sisältää osan tulojenhallinnan ja arkirutiinista selviämisen josta koostuu muun muassa mielekkyyden kokeminen arjessa.

Arjenhallinta kuvattuna negatiivisten tunteiden ei ilmentymistä onnistui, ja sitä ei ole riittävästi. Näitä negatiivisia tunteita koetaan arjessa usein jatkuvasti, mikä aiheuttaa negatiivisen elämäntilanteen.

Säännöllinen elämäntilanteita lisäävät

Toimivuuden merkitys elämäntilanteita

Arjenhallintaa tukea, osallista arjenhallintaa toimii.

Osoi kokke, että arjenhallintaa tukevia toimia tulisi nuorten kanssa yhdessä harjoittaa.

Osoi arjenhallintaa tukevia toimia.

YHTEISKUNTAAN KUULUVUUS

Koettiin kuuluvaksi yhteiskuntaan, mutta ei häydäisesti. Nuoret eivät asettaneet itsään keskeiseksi yhteiskuntaan vaan reuna-alue. Usein perusteena oli puuttuva toiminnallinen sisältö yhteiskuntaan liittymiseksi.

Yhteiskuntaan kuuluminen vaikuttaa vahvasti siihen, miten paljon ottaa oppia pohjoismaista, kuten Norjasta, jossa kuuluu yhteiskuntaan katoosien luomattomasti koelomalla sisällä, kuusiokulmisen tarkasti sisällä sosiaalisen, koulutusallisen, taloudellisen, oikeudellisen, terveydellisen sekä työelämän näkökulman.

Jokaisella pitäisi olla aikaa tuntea kuuluvansa yhteiskuntaan ja pystyä kokemaan merkityksellisyttä toiminnassa, jonka yksilö on itse valinnut, vaikka se ei olisiakaan yleisesti hyväksytyksi kansainvälisesti edustavaa toimintaa.

"Eikä kos olevaisi ulkomaan sosiaalisesta elämästä"

tehtiä fassit lietenkin jos, mutta fassit näin ylipäänsä en

jos, millä tavalla joo?

no, sitä joo ettei luv jällehetellää harrastellu milään missä ois ihmisiä ja ei kyy töissä ja käyttämässä päivittäiset semmoiset kunnan sosiaaliset tapahtumat tapahtuu just sosiaalisessa mediassa tai jossain paikassa min, se on vähän sil fassit."

"Niin, no ei vaan sillä heikkä mitään semmoista foto näin sisällä elämästä, mikä periaatteessa liittisi muu mitenkään yhteiskuntaan."

"No sitä, käyttämälläkin mä oon yhteiskuntaan niinkun tavallaan sisällä, koska mä oon niinkö omasta mielestäni vaan. Katan ja työmatkominen aikaa, mut en oo kuitenkaan työelämässä, et tavallaan silleen fassit rapallo, mut niin...Niin mä koen."

MERKITYKSELLISYYS / MIELEKKYYS TOIMINNASSA

Merkityksellinen ja mielekäs sisältö elämässä voi korvata työn- ja koulutuksen

Elämä on selviytymistä, kunnes siihen löytyy joku mielekäs sisältö

"Hyvä elämä on hyvää toimintaa siinä yhteisössä, jossa ihminen elää". – Aristoteles

Oman paikan löytäminen

"Mitä sun mielestä kuuluu hyvään elämään?"

No varmaan joku mielekäs tekeminen, onhan se kiva jos olis mielekäs työ ja varmaan nyt vapaa-ajallekin joku mielekäs tekeminen"

"No, ite nyt ehkä sanoisin näin, että jos ihminen on itse onnellinen niin sehän se on tärkeintä, mut se että niinkun, ehkä niinkun no työ, koulu, mikä tahansa, siis vaikka olis työttömänä, mut se että semmosta mielekästä, järkevää tekemistä mistä tykkää. Sitten niinkun se vapaa-aika on tavallaan semmosta palauttavaa ja siitä saa niinkun, et se antaa enemmän kun ottaa ja no sitten tietysti ihmissuhteet, että mitä ne onkin, tietysti jollain voi olla, että ei sitä parisuhdetta halua, et on vaan kavereita mut se, että on hyviä ihmissuhteita ja että niitä on tarpeeksi ja riittävästi ja että ne on semmoisia antoisia ja sitten tietysti, että on itseensä suht tyytyväinen. Et on niinkun perusterve, tai niin terve kun voi olla ja silleen et on, et on hyvä olla itensä kanssa ja mitähän näyttää nyt ois ehkä ylipäänsä se, että on tyytyväinen siihen omaan elämäänsä, niin se on jo tärkeintä. Eikä sitä voi silleen yleisesti sanoa, kun se on jokaiselle on eri asioita"

Liite 4: Johtotiimin työskentelyn diaesitys

"HYVÄÄ ELÄMÄÄ ON TYYTYVÄISYYS
SIIHEN MITÄ ON JA MITÄ TEKEE.."

NEET- NUORTEN KÄYNTIEN SOSIAALISEN TOIMINTAKYKYÄ JA SEN HARVESTAMISESTA

Karin Varis 2018
Lauri-ammattikorkeakoulu
Sisäinen YAMK
Sosiaalisen käyttäjien osallistaminen kehittämisen

TAUSTALLA NUORISOBAROMETRIN ERILLISNÄYTE

Nuorisobarometrin 2017 erillisnäyte " Työtä, koulutus- ja harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista"

- * Otannan vääristymä -> etsivät nuorisotyöntekijät 4 maakunnasta mukaan strukturoituihin haastatteluihin (n =117)
- * Keski-Suomessa (n= 36), joista seitsemän haastateltavaa liittyi oppimätieteisiin aiheistoon
- * Ydinaineistona teemahaastattelut, Varsinais-Suomi ja Keski-Suomi (n= 6)

TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISTYÖ

Tavoitteena nuorten ja työntekijöiden ajatusten esiin tuominen BIKVA-arviointi ja kehittämismallin avulla.

Kehtämmissuunnitelma sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen etsivän nuorisotyön keinoin

NEET- nuoret 15- 29- vuotiaita (n= 20-27.x.)

Haastateltavat Varsinais-Suomesta ja Keski-Suomesta

Millainen on nuorten sosiaalinen toimintakyky ja mikä osat ovat vaikuttaneet nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn?

Millailla keinoilla nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin vahvistaa?

Kuinka nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin etsivässä nuorisotyössä käytännössä tukea ja vahvistaa?

SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Aktivaalinen toimintakyky: yksilön arkinen toimintaan liittyvät asiat, kuinka ihminen toimii yhteiskunnassa, yhteisössä tai vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Potentiaalinen toimintakyky: koostuu yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksessa.

- Ihminen vuorovaikutussuhteissaan (sosiaalinen pääoma)
- Ihminen aktiivisena toimijana (toimijuus)
- Ihminen osallistujana yhteiskunnassa ja yhteisössä (osaisuus, yhteisöllisyys)

PERUSTELUJA

Toimintakyvyn arviointi merkitys kasvaa enenevässä määrin läbi vuosina. Usein kuitenkin toimintakykyä tutkittaessa ja kunnostettaessa pääpaino on fyysisessä sekä psyykkisessä toimintakyvyssä, kun sosiaalinen toimintakyky saatetaan olla se, joka estää nuorta etenemisestä elämässään. (Laitinen, Lahti & Lahti 2012)

Gretchenin ja Myllyniemen (2017) mukaan tuoreesta nuorisobarometrin erillisnäytteen tuloksista selviää, että nuoret arvostavat syrjäytymisen jatkuvan ennen kaikkea sosiaalisen suhteiden puuttumista, ei niinkään työ- ja koulutuselämästä liittyviä vaikeuksia.

Toimintakyvyn tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat yleensä ikäintyneet. Nuorten aikuisten toimintakyvystä on vähän tietoa.

Aiheen voidaan nähdä olevan tärkeää, sekä poliittisesti, nuorin kohdistuvien tukitoimien kehittämisessä alkain, että hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi.

HUONOVOINTISUUDEN KASAANTUMINEN NEET-NUORILLE

On tutkittua, että tässä ajassa yhä suurempi määrä nuoria vaikii todella hyvin, toisaalta taas se joukko, joka voi huonosti voi yhä huonommin ja tarvitsee apua selviytymiseen sekä valittuihin tulevaisuutensa vaihtoehtoihin. Tätä suuremmissa roolissa ovat myös sosiaalinen taito ja sosiaalinen toimintakyky. (Eronen & Aho 2008)

Työelämästä ulosjäämisen lisäksi työkyyttömyys lisää riskiä sosiaaliseen syrjäytymiseen, sosiaalisen toimintakyvyn laskemiseen ja yksinäisyyteen (Shawkes 2015, Aho & Ervonen 2008b, ; Seikkä 2013, 120.)

Toimintakyvyn puutteet voivat vähentää nuoren valmiuksia selvittää arjesta ja vapaa-ajasta ja näin vaikuttaa vahvasti nuoren myöhempiin elämään. Vanhaisen tuen voidaan nähdä olevan tukitoimistohetkeksi (Shawkes 2015)

Työn ulkopuolella olevien ja työkyyttömiä nuorten aikuisten sosiaalinen toimintakyky on tutkitusti heikompaa verrattuna muihin väestöryhmiin. (Shawkes 2015, Aho & Ervonen 2008b, ; Seikkä 2013, 120.)

"NIIN KAUVAN, KUN NUORI ON ONNELLINEN HÄN EI OLE SYRJÄYTYMISVAARASSA"

- Työmarkkinakanonisuus, yksilön velvollisuudeksi määrätään yleisessä keskustelussa tehdä töitä ja maksaa veroja. Yksilö, joka ei kykene tekemään osuuttaan yhteisen tavoitteen eteen koetaan taakaksi.
- mikäli yhteiskunta määrittää nuoren ainoaksi tavaksi liittyä yhteiskuntaan työ- tai opiskelun, niin se hukkaa suuren määrän potentiaalia.
- Nuorten aito osallisuus on välttämätöntä yhteiskunnan muutokselle, nuoret näkevät uusia tapoja toteuttaa kansalaisuutta. Syrjäytymisen yhteiskunnasta on ongelmallista vastata, kun nuorella ei ole sosiaalisia kontakteja.
- Niin kauan kun nuori on onnellinen, niin hän ei ole syrjäytymisvaarassa.

(Kari 2014)

TULOKSIA

” No, ite nyt ehkä sanoisin näin, että jos ihminen on itse onnellinen niin sehän se on tärkeintä, mut se että niinkun, ehkä niinkun no työ, koulu, mikä tahansa, siis vaikka olis työttömänä, mut se että semmosta mielekästä, järkevää tekemistä mistä tykkää. Sitten niinkun se vapaa-aika on tavallaan semmosta palauttavaa ja siitä saa niinkun, et se antaa enemmän kun ottaa ja no sitten tietysti ihmissuhteet, että mitä ne onkin, tietysti jollain voi olla, että ei sitä parisuhdetta halua, et on vaan kavereita mut se, että on hyviä ihmissuhteita ja että niitä on tarpeeksi ja riittävästi ja että ne on semmoisia antoisia ja sitten tietysti, että on itseensä suht tyytyväinen. Et on niinkun perusterve, tai niin terve kun voi olla ja silleen et on, et on hyvä olla itensä kanssa ja mitähän näitä nyt ois ehkä **ylipäätään se, että on tyytyväinen siihen omaan elämäänsä, niin se on jo tärkeintä. Eikä sitä voi silleen yleisesti sanoa, kun se on jokaiselle on eri asioita**”

Liite 5: Tulokset tutkimuskysymyksittäin jaoteltuna

<p>Millainen on etsivän nuorisotyön asiakkaana olevien nuorten sosiaalinen toimintakyky heidän määrittelemänään?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalisia vaikeuksia - Psykkisiä haasteita - Toimettomuutta - Negatiivista leimautumista - Turvattomuuden kokemuksia - Osatyökykyisyyttä - Rajoittunut elinpiiri - Luottamus yhteiskuntaan 	<p>Mitkä asiat ovat vaikuttaneet nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulukiusaaminen - Koulun ja työelämän ulkopuolisuus - Sosiaalinen eristyneisyys - koulupudokkuus - Yksinäisyys - Psykkiset haasteet - Taloudellisten haasteita merkitykset turvattomuuteen - Arvostusta ja hyväksymistä läheisiltä - Rajoittunut elinpiiri - Osatyökykyisyys - Toimettomuus arjessa - Elämänhallinnalliset haasteet
<p>Millaisilla keinoilla sosiaalista toimintakykyä voitaisiin vahvistaa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalisen vuorovaikutuksen paikat - Varallisuutta toimijuuteen - Korjaavat kokemukset/ Ryhmien hyväksyvä yhteisöllisyys - Säännöllinen arki - Turvallisuuden tunne - Merkityksellinen toiminta - Yhteisöllisyyden korjaavat kokemukset 	<p>Kuinka nuorten sosiaalista toimintakykyä voitaisiin tukea ja vahvistaa etsivän nuorisotyön asiakkuudessa?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Negatiivisesta roolista pois auttaminen - Toivon luominen - Pärjäämiskyvyn vahvistaminen - Tulevaisuustyöskentely - Tuki arjessa ja arjenhallinnan tukeminen - Mahdollisuuksien esittely - Kasvualustoja nuorten sosiaalisille kohtaamisille - Oikea-aikaisesti palveluihin ohjaaminen - Kehittämissuunnitelma